

BONA GÁBOR

Pápai diákok a '48-as honvédsereg tisztikarában

BEVEZETÉS

APÁPAI REFORMÁTUS KOLLÉGIUM legfőbb jelentősége bizonyára abban áll, hogy az elmúlt évszázadok során tanítók, tanárok, lelkesek és jogászok generációt bocsátotta ki falai közül. A nagyhírű kollégiumban a magas szintű szakképzés ugyanakkor mindig is hazafias neveléssel párosult. E tanulmányban ez utóbbi megállapításnak egy kézzel fogható bizonyítékával találkozhat az olvasó.

A közelmúltban egy vaskos kötetet kaptam *Hudi Józseftől*, a Dunántúli Református Egyházkerület Levéltárának vezetőjétől. A monográfia a Pápai Református Kollégiumba járt diákok névsorait, adatait¹ tartalmazza az 1585-től 1861-ig tartó időszakból.

Az 1848/49-es szabadságharc kutatója, a '48-as honvédsereg tisztjei életrajzának feltárója lévén, érdeklődéssel vettem kezembe a könyvet, arra gondolva, hogy bizonyára találok benne néhány diákot², aki honvédtiszt lett, s akinek adatait innen kiegészíthetem. A „néhányból” végül is 184 fő lett. *Ennyi a száma ugyanis azoknak az egykori pápai diákoknak, akik 1848/49-ben a honvédsereg tisztjei lettek.* Sorsuk, életrajzuk felidézésével nekik szeretnék emléket állítani a szabadságharc 160. évfordulóján.

Az első kérdés, amely felvetődik, vajon milyen arányt képviselt ez a 184 fő, a honvédsereg tisztikarán belül? A szabadságharc folyamán összesen mintegy 12.100 fő kapott, illetve viselt tiszti rendfokozatot a szűkebben vett honvédseregben, valamint az annak kiegészítéseként tekinthető, huzamosabb ideig szolgálatot teljesítő önkéntes csapatoknál és külföldi légióknál. Ez

¹ A Pápai Református Kollégium diákjai 1585–1861. Szerk.: Köblös József. (A Pápai Református Gyűjtemények kiadványai. Forrásközlések 9.) Pápa, 2006.

² A honvédsereg tisztjeinek életrajzát bemutató köteteim: Kossuth Lajos kapitányai. Bp., 1988.; Hadnagyságok és főhadnagyságok az 1848/49. évi szabadságharcban I–III. k. Bp., 1998–1999.; Tábornokok és törzstisztek az 1848/49. évi szabadságharcban. 3., javított, bővített kiadás, Bp., 2000.

rendfokozati megoszlás szerint 41 tábornokot, 134 ezredest, 190 alezredest, 551 őrnagyot, 2800 századost, valamint 8400 főhadnagyot és hadnagyot jelentett. Ebből a számból azonban le kell vonni azokat, akik 1848. októbere és 1849. januárja között – a szabadságharc válságperiódusa idején – kiléptek, vagy kinevezésüket el sem fogadták.

Az utóbbi eredményeként megállapíthatjuk, hogy a végig szolgálatban maradt tisztek száma 11.500 fő volt. Ebből 31-en tábornoki, 110-en ezredesi, 172-en alezredesi, 497-en őrnagy, 2600-an századosi³, mintegy 8100-an pedig főhadnagyi, illetve hadnagyi rendfokozatot viseltek.

Az egykori pápai diákokból lett honvédtisztek a honvéd tisztikar egészének ezek szerint mintegy 1,5 százalékát tették ki. Rendfokozati megoszlás szerint 2 ezredes (1,1 %), 1 alezredes (0,6 %), 7 őrnagy (1,4 %), 41 százados (1,6 %), továbbá 133 hadnagy és főhadnagy (1,6 %) került ki közülük. (Ez az arányszám néhány tized százalékponttal persze emelkedik, ha a viszonyítási alapból levonjuk a nem magyarországi születésű és nem magyar nemzetiségű tisztek számát.)

A másik érdekes kérdés, hogyan és mikor lettek a volt pápai diákok a honvédsereg tisztjei. Ennek megválaszolásához röviden fel kell vázolnunk a szabadságharc honvédseregének történetét.

Az első „etapot” a Batthyány-kormány időszaka jelentette. Ebben az időszakban épült ki a nemzetőrség, alakul meg az első 14 honvédzászlóalj, valamint szerveződtek azok az önkéntes csapatok, melyek azután, 1848 őszén az alakuló honvédsereg egyik alapját képezték.

Szemponctunkból elsősorban az első honvédzászlóaljak szervezésének van jelentősége. Batthyány miniszterelnök 1848. május közepén rendelte el az első 10 honvédzászlóalj felállítását, önkéntesekből. S a „haza veszélyben van” jelszava a Pápai Református Kollégium hallgatóira is hatott. Körmendi Sándor aki akkor a kollégium joghallgatója volt, erről így ír későbbi visszaemlékezéseiben: „...Azért mint ... hazáját tisztán ...szerető ifju ...elhatározám én is több mintegy 28 tanuló társammal, kiknek nevök: Győrfy Endre, Nyíri Lajos, Papp Sándor, Sárközy Dénes, Horváth János, Babay Antal, Dénes, Cseresnyés Sándor, Fónod Márton, Takács Gyula, Szőke Pista, Ódor József, a muzsák csendes lakhelyét elhagyni, s helyette a Mars életlő pályáját folytatni...”⁴ Azaz 1848. május végén Pestre utaztak, hogy beálljanak az ott alakuló 1., vagy 2. honvédzászlóaljba. (Amint az a továbbiakból kitűnik, az említettek a későbbiek során szinte valamennyien tisztek lettek.)

³ BONA Gábor: Századosok az 1848/49. évi szabadságharcban I–II. Bp. 2008. 66.

⁴ H. SZABÓ Lajos: Naplók, versek, levelek a szabadságharc korából. Pápa, 1998. 29.

Más, volt, vagy „aktív” pápai diákok – így Csukás Zsigmond, Kluge Samu, Kőrössy Imre, Nagy Géza, Pázmándy Károly és Zmeskal Antal – ugyanekkor a Veszprémben szerveződő 6. honvédszászlóaljhoz álltak be. Ennek őrnagy-parancsnoka, különben az a Szabó Zsigmond lett, aki valamikor maga is a Pápai Kollégium padjait koptatta...

De jutott ekkor közülük a Pécssett alakuló 8. zászlóaljhoz – 7 fő, köztük a már említett Sárközy Dénes, akiről följegyezték, hogy Somogy megyében ő lett az első honvéd. S ennél a zászlóaljnál lett főhadnagy Kerkápoly Mór, aki Szabó Zsigmondhoz hasonlóan a császári hadseregből helyeztette át magát. Továbbá álltak be néhányan a 4. (pozsonyi), az 5. (győri) a 7. (szombathelyi) zászlóaljhoz, sőt még a Kassán alakuló – később oly híressé lett 9.-hez is: Kenessey Gusztáv. Végül néhányan – Jankó Kálmán, Fónod Márton és Paál Dénes – a szintén Pesten alakuló „1-ső honvéd 6-fontos tüzer üteg” katonái lettek.

Az 1848 nyarán kitört délvidéki polgárháború, valamint Jellačić készülődésének híre később újabb katonai intézkedések megtételére kényszerítették a kormányt. Ezek sorában az egyik legfontosabb az önkéntes nemzetőri alakulatok alakítására augusztus 13-án kiadott rendelet volt. Ennek értelmében törvényhatóságokként önkéntes alakulatokat kellett szervezni – lényegében az első honvédszászlóaljak mintájára. (Így ezek csak nevükben voltak nemzetőrök – többségük a későbbiek során honvéd alakulattá lett.)

Az önkéntes nemzetőri alakulatok között kiemelkedő szerepe lett a Veszprém megyében alakult zászlóaljnak. A gróf Esterházy Pál őrnagy parancsnoksága alatt szervezett alakulat tisztikarának egyharmad része volt pápai diákokból állt: századosa volt Kajári László, főhadnagya Baráth Ferenc, Paál József és Berecz Péter, továbbá hadnagya Cseresnyés Ferdinánd, Magyary-Kossa Ferenc, Molnár Lajos, Neumann József, Vargha Lajos és Vid Károly. Az alakulat előbb Kosztolányi Mór őrnagy pápai nemzetőr táborába került, majd a pákozdi csata előtt csatlakozott a Jellačić-csal szemben álló sereghez. A pákozdi, majd az október 30-i schwechati csata után, december végéig még Görgei fel-dunai seregében szolgált 1849. január azután a komáromi várórség kötelékébe került, ahol egyidejűleg a 70. honvédszászlóalj lett belőle. A szabadságharc végén itt tette le a fegyvert. (További 7 volt „pápai”, aki közlegényként kezdte katonáskodását, már itt lett tiszt.) Emellett többen szolgáltak a Somogy, a Tolna és a két Pest megyei önkéntes nemzetőr zászlóaljban.

Augusztus-szeptember folyamán különféle önkéntes csapatok is szerveződtek, amelyeknél szintén találhatunk volt pápai diákokat. (A Hunyadi

önkéntes csapat lovasságánál például Nagy Lajos századost, a Zrínyi csapatnál pedig Parragh Gábort és Vörösmarti Józsefet.)

A honvédsereg korabeli értelemben vett tömeghadsereggé válására 1848. októbere és decembere között került sor. Részben az újoncozás, részben pedig a császári-királyi hadsereg magyar alakulatainak csatlakozása eredményeként december közepére létre jött a 100–110 ezer főt számláló honvédsereg. A gomba módra szaporodó új honvédzászlóalj, újonnan szerveződő huszárezredek és tüzér ütegek tisztjei közé ekkor kerültek be zömmel azok a volt pápai diákok is, akik 1848 tavaszán az első honvédzászlóalj önkéntesei lettek. Műveltségük az akkorra már megszerzett katonai tapasztalatokkal – valamint hazafias lelkesedésükkel – párosulva ugyanis garanciát jelentett arra vonatkozóan, hogy, jól el fogják tudni látni a tiszti beosztással járó feladatokat. (Az ehhez fűzött remények jogosságát bizonyítja, hogy a későbbiek során jelentős részük egészen a századosi, századparancsnoki rendfokozatig emelkedett.)

A császári-királyi hadseregtől csatlakozott magyar soralakulatok tisztjei és altisztjei között szintén volt néhány korábbi pápai diák. Így például Hrabovszky György százados az 1. Császár huszárezredtől, aki 1848 őszén a 24. honvédzászlóalj őrnagy-parancsnoka lett, Kozma Ferenc, a Bécsből hazatért nemesi testőr, szeptember végétől főhadnagy a 16. honvédzászlóaljban, Gömbös Kristóf tizedes, októbertől a 37. honvédzászlóalj hadnagya, Horváth Sándor, az 1. huszárezred tizedese, a honvédseregben hadnagy, majd főhadnagy ugyanitt, stb.

A honvédsereg későbbi fejlesztésének meghatározó dátuma 1849. április vége volt, amikor a kormány újabb 50 ezer újonc besorozásáról döntött. Ennek eredményeként a honvédsereg létszáma 1849. július közepére elérte legmagasabb létszámát, a 170 ezer főt. Ekkor ismét új zászlóalj alakultak, ami a már tisztként szolgáló egykori pápai diákok számára újabb előlépési lehetőséget jelentett. Néhányan viszont csak ekkor kezdték katonai szolgálatukat, mint például Hamar (később Hamary) Dániel, vagy Zsoldos János, 1849 nyarán a „Fejér megyei Védereg” szervezője, végül honvéd százados.

Ami a fegyvernemi megoszlást illeti, a volt pápai diákok zöme a gyalogságnál, a honvédzászlóaljaknál szolgált. Viszonylag kevesen voltak a lovasságnál. Tizenegy fő a tüzérségnél, nyolc pedig a műszaki csapatoknál volt alkalmazásban. (Ők többnyire már 1848 előtt mérnöki képesítést szereztek, s az utóbbiak, a „műszakiak” egy kivétellel a komáromi várórség tagjai voltak.) További öten a hadügyminisztérium, hárman pedig a vezérkar állományába tartoztak. Végül néhányan számvevő tisztnek voltak, 1–1 fő pedig a

honvéd hadbírói karba (Beóthy László), illetve a honvédorvosi karba (Schultheisz Miksa) tartozott.⁵

Az egykori pápai diákokból lett honvédtisztek helytállását két adattal is bizonyíthatjuk. Személyes bátorságuk elismeréseként 11-en kapták meg a katonai érdemjel 3. osztályát, illetve lettek arra felterjesztve. Ez messze meghaladja az egész tisztikar átlagát. A következők részesültek ebben a kitüntetésben: Petőfi Sándor, (Árvay László), Cseresnyés Ferdinánd, (Horváth Elek, Kőrössy Sándor), Vargha Lajos századosok, továbbá Barla Károly és Szelle István főhadnagy, valamint Hrabovszky Flórián, Kolmár István és (Szobi József hadnagy). (Az említett tisztek az érdemjellel történt kitüntetés idején viselt rendfokozatukban szerepelnek. A zárójelbe tett tiszteket pedig „csak” felterjesztették a kitüntetésre, azt a szabadságharc leverése következtében már nem kapták meg.) Nem szólva Gózon Lajosról. Ő ugyanis a csatadöntéért járó és igencsak ritkán adományozot 2. osztály tulajdonosa lett.

A másik bizonyítékunk szomorúbb: 6 volt pápai diák halt hősi halált a szabadságharcban: Petőfi Sándor őrnagy, Győrffy Endre főhadnagy, valamint Dús József, Pázmándy Károly, Saáry József és Szobi József hadnagy. Többen pedig súlyosan megsebesülve rokkantak lettek (pl. Csukás Zsigmond, Micsky Sándor, Nagy Géza, stb.)

A szabadságharcot követően a pápai diákokból lett honvédtisztek a tisztikar egészének sorsában osztoztak. A győztes hatalom elsősorban a volt császári-királyi tisztekből lett honvédtisztekre sújtott le. Ők hadbíróság elé kerültek. Az ebbe a kategóriába tartozó Kálmány Lajos őrnagyot 8, Kerkápoly Mór őrnagyot 10, Nagy Lajos őrnagyot pedig 16 év várfogságra ítélték Aradon.

A többiek számára a büntetés általános formája a császári hadseregbe történő besorozás volt. (A volt honvédtiszteket többnyire az örökös tartományokban állomásozó, valamint nem magyar legénységű ezredekhez sorozták be, hogy elszakítsák őket hazájuktól, és hogy biztosítsák a velük szembeni ellenséges légkört.) Ez az általunk vizsgált kategória 1/6 részét, kerekén 30 tisztet érintett. A tisztikar egésze tekintetében a besorozottak száma jóval magasabb volt, megközelítette a 25 százalékot. Az eltérésnek az az oka, hogy az egykori pápai hallgatókból lett honvédtisztek jelentős része (51 fő) Komáromban, valamint Péterváradon tette le a fegyvert, melynek fejében amnesztiában részesült.

⁵ A honvédsereg történetére részletesebben lásd BONA Gábor: A szabadságharc fegyveres ereje. = Hadtörténelmi Közlemények 1998/1. sz. 3–26. A honvédtiszt lett volt pápai diákok szereplésének, illetve tevékenységének, valamint alább közölt „statisztikáinak” forrása életrajzi adataik, illetve azok feldolgozása.

Feltűnő, hogy a szabadságharc végén/után emigrációba ment honvédtisztek között mindössze két volt pápai diákot találunk: Helley Ferencet és Nagy Károlyt – de ők is hamarosan hazatértek. Az utóbbi vesztére, mert besorozták a császári hadseregbe.

S ugyancsak jellemző, hogy a neoabszolutizmus kiépülő rendszerében szintén nem találunk senkit kategóriánkból – ha csak azt az egy személyt nem számítjuk Bach-huszárnak, aki szolgabírósági írnokságot vállalt.

Vannak viszont, akikről tudjuk, hogy aktív résztvevői voltak ilyen, vagy olyan módon az 1850-es, 1860-as évek önkényuralom-ellenes mozgalmainak. Itt mindenképp Noszlopy Gáspár egykori őrnagy nevét kell megemléstennünk, akit ezért – no meg 1848/49-es szereplése miatt – kivégeztek.

Az önkényuralmi időszakban vezetett, ma a Hadtörténelmi Levéltárban található rendőrségi nyilvántartó lapok tanúsága szerint mások – így például Paál József százados, Nagy Gusztáv főhadnagy, Petheő Imre hadnagy – is részesei voltak különböző szervezkedéseknek. Bárány Elek főhadnagy egy, a császári hadseregbe besorozott honvédtisztek körében felderített összeesküvés részeseként szenvedett több év börtönt. Kerkápoly Tivadar százados pedig 1863-as lengyel felkelésben harcolt egy magyar lovascsapat élén a lengyel-magyar közös szabadságért.

De hová tűnt a többi? Nos ők bizonyára visszatértek birtokaikra, vagy eredeti foglalatosságukhoz. Az egykori pápai kollégistákból lett honvédtisztek közel egyharmad részénél, 53 fő esetében ugyanis egyértelműen megállapítható, hogy a közbirtokos nemességből származott. A vagyontalanok pedig városi, falusi önkormányzati, vagy uradalmi hivatalnokok, jegyzők, tanárok, református lelkészek lettek. Többen persze csak tanulmányaik – melyet megszakított a szabadságharc – befejezése után.

1867-et követően azután megtört a jég. A kiegyezés valóban kiegyezés volt, a tekintetben is, hogy valóban „minden bűn” el lett felejtve. Mi több, a következő évtizedekben kimondottan előnyt jelentett egykori ’48-as honvédtisztnak lenni.

A volt pápai diákok – ’48-as veteránok – kategóriájából egy sor országgyűlési képviselő (Horváth Elek, Kármán Lajos, Körmendi Sándor, Szilády Lajos), több törvényszéki bíró (Sebestyén Pál, Vargha Lajos, Vid Károly, Vittnyédy József), került ki a dualizmus időszakában. Kozma Ferenc minisztériumi titkár és országos lótenyésztési felügyelő, bátyja, Sándor, kúriai bíró lett. Kenessey Kálmán mezőgazdász a földművelésügyi minisztérium tanácsosaként, Kenessey Albert országos hajózási főfelügyelőként, Széll György Makó polgármestereként és országgyűlési képviselőként fejezte be életét.

S folytathatjuk a sort Pap Gáborral, aki Komárom református lelkész-püspöke lett, Ballagi (Bloch) Mórral, a Magyar Tudományos Akadémia tagjával, Szilágyi Józseffel, a pápai kollégium igazgatójával és annak neves tanárával: Baráth Ferencsel stb.

A volt pápai diákokból lett '48-as honvédtisztek különböző forrásokban fellelt személyi adatai arra is lehetőséget adnak, hogy megpróbáljuk behatárolni különböző csoportjaikat.

A tisztikar *születési helyét* tekintve – a *korabeli* közigazgatási beosztás szerint – az alábbi képet mutatja:

1. sz. táblázat

A tisztikar születési hely szerinti megoszlása

Vármegye	Fő	%	Vármegye	Fő	%
Veszprém	45	25,6	Tolna	6	3,4
Komárom	31	17,6	Pozsony	5	2,8
Vas	17	9,7	Bács	4	2,3
Zala	13	7,4	Pest	4	2,3
Somogy	12	6,8	Trencsén	3	1,7
Győr	10	5,6	Nyitra	3	1,7
Fejér	6	3,4	egyéb	17	9,7
Összesen			176	100	

A fenti adatok elsősorban azt erősítik meg, hogy a tisztek közel háromnegyede, 72,9 %-a 6 dunátúli megyéből, Veszprémből, Komáromból, Vasból, Zalából, Somogyból és Győrből származott. (Ez az arány különben nagyjából egybe esik a kollégium általános vonzaskörzetével.)

Az életkor szerinti megoszlás az alábbi képet mutatja (1849-ben):

2. sz. táblázat

A tisztikar életkor szerinti megoszlása (1849)

Életkor	Fő	%
20 év alattiak	7	4,0
20–26 éves	117	65,8
27–30 éves	31	17,4
31–53 éves	23	12,8
Összesen:	178	100

Az egyes korcsoportok elhatárolása a „törésvonalak” mentén történt: a 19 évesek (5 fő) és a 20 évesek (18 fő) között, valamint a 26 évesek (12 fő) és a 27 évesek (7 fő) között figyelhető meg ugyanis egy jelentős, tartós változás. A legtöbben 20 fővel amúgy a 22 évesek korosztálya képviseltette magát: a jogi tanulmányaikat már befejezett, de ügyvédi vizsgát még nem tett jurátusok. A fenti korfa többé-kevésbé különben eltér a honvéd tisztikar egészétől, ahol mind a 20 év alattiak, mind pedig a 30-as éveikben levők százaléka néhány százalékkal magasabb.

Az egykori pápai diákok között a legfiatalabb a 17 éves Halász Gyula százados volt. A legidősebb pedig az 53 éves Kálmány Lajos őrnagy és az 52 éves Szabó Zsigmond ezredes.

A származási viszonyok tekintetében több adatsor is rendelkezésünkre áll. Így mindenek előtt elkülöníthetjük a nemesi és a nem nemesi születésűeket. Nemesi családban született 126 fő, azaz 77,2 százalék, míg nem volt nemes 32 fő, 22, 8 százalék. (26 esetben a származást nem sikerült megállapítani.) A másik lehetőség a szülő, az apa foglalkozásának megállapítása. Ez a következő megoszlást mutatja:

3. sz. táblázat
A tisztikar megoszlása az apa foglalkozása szerint

Foglalkozás	Fő	%
közbirtokos (és gyakran egyben megyei hivatalnok is)	53	32,4
földműves gazdálkodó, iparos és kereskedő	52	31,8
református, vagy evangélikus lelkész, illetve tanító	39	23,8
vármegyei, uradalmi, egyéb hivatalnok	10	6,00
császári - királyi tiszt	5	3,00
egyéb	5	3,00
Összesen:	164	100

A fentiek alapján egyértelmű, hogy a tisztek közel egyharmada a birtokos (egyben nemesi) középosztályból, másik közel egyharmada viszont a kisbirtokos gazdálkodók, valamint az iparosok és kereskedők rétegéből (akiknek egy jelentős része szintén nemes volt) származott.

Feltűnő, de ugyanakkor az iskola jellegéből következően teljességgel érthető, a „papfiak” magas aránya. Az itt számba vett 39 fő közül 27 volt a református, 2 az evangélikus lelkész és 10 a református, illetve evangélikus tanítók száma. Ugyanitt megemlítjük, hogy az egyebek között két jobbágy is szerepel: Balás Dávid, valamint Kerek János hadnagy apjaként.

A nemzetiségi hovatartozás kérdésével ebben a korban több okból is csínján kell bánni. Ez esetünkben azonban nem szükséges, mivel a nevekből, valamint a szülők nevéből, a születési helyből, végül pedig a vallási hovatartozásból egyértelműen megállapítható, hogy e tisztek 90 százaléka magyar nemzetiségű volt. (Mellettük azonban néhány németet – mint például Thömmel Gusztáv –, valamint több zsidó születésű hazánkfiát is találunk.)

A fentieket erősíti meg a diákok/honvédtisztek vallási megoszlása is:

4. sz. táblázat
A tisztkar vallási megoszlása

Vallás	Fő	%
református	121	69,2
evangélikus	46	26,3
izraelita	6	3,4
római katolikus	2	1,1
Összesen:	175	100

Ami itt leginkább feltűnik, az az evangélikus vallásúak magas aránya. Ez bizonyára jó néhány százalékkal magasabb, mint ami a Pápai Református Kollégium tanulóinak átlagát jellemezte.

Végül figyelmet érdemel, hogy volt a honvédseregnek 6 olyan zsidó születésű tisztje volt – Ballagi (Bloch) Mór és Ujlaki (Neumann) József századosok, Becsághy (Ehrenzweig) Miksa és Pserhofer Dávid Mór főhadnagy, Neumann Mór hadnagy, valamint Schultheisz Miksa orvos hadnagy, akik a Pápai Református Kollégiumból kerültek ki.

A volt pápai diákokból lett honvédtisztek foglalkozása 1848 tavaszán az alábbi képet mutatta:

5. sz. táblázat
A honvédtisztek foglalkozása 1848 tavaszán

Foglalkozás	Fő	%
diák, tanuló	59	42,8
megyei hivatalnok	10	7,0
ügyvéd, jurátus	41	29,7
császári-királyi tiszt, altiszt	8	5,7
mérnök	14	10,2
gazdálkodó	6	4,6
Összesen:	138	100

Ez a megoszlás többé-kevésbé megint csak eltér a honvéd tisztikar egészének képletétől. Abban ugyanis csak 30 százalékot tettek ki a volt diákok. Az ügyvédek és jurátusok aránya nagyjából azonos ott is. Jelentősen eltérés mutatkozik viszont a megyei- és egyéb hivatalnokok, valamint a volt császári-királyi tisztek és altisztek, végül pedig a földbirtokos-gazdálkodók arányszámában. Ezek a kategóriák a honvéd tisztikar egészét tekintve sokkal hangsúlyosabbak voltak. A mérnökök a tisztikar egészénél viszont jóval 10 százalék alatt maradtak.

Most azonban már nézzük, személy szerint kik voltak azok az egykori pápai diákok, akik 1848/49-ben fegyvert fogtak a hazáért, és a honvédsereg tisztjei lettek. Életrajzuk katonás sorrendben – azaz elért rendfokozatuk szerint – következik.

EZREDESEK

Bucsi SZABÓ ZSIGMOND a Komárom megyei Csépen született, 1798. április 5-én. Szülei Szabó Zsigmond földbirtokos, Komárom megye táblabírája és nemes Kőrössy Lídia voltak. Vallása: református. Elemi iskolai tanulmányait követően 1813. november 3-án iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba. Itt két tanévet hallgatott, majd 1815. december 10-én hadfiként (azaz tisztjelöltként) beállt a császári-királyi 19. gyalogezredbe. Négy év szolgálat után, 1819. július 1-jén, Komárom megye ajánlatára felvételt nyert a magyar nemesi testőrséghez. A testőrségnél – Bécsben – magasabb tiszti kiképzést kapott, s 1824. július 1-jén hadnagyként visszahelyezték a 19. gyalogezredhez. Ugyanitt 1831-ben főhadnagy, 1836-ban II. osztályú százados (alszázados), 1839-ben pedig I. osztályú százados (vagyis főszázados) lett. 1848 tavaszán ezrede gránátos osztályának parancsnoka volt egy Bécsben állomásozó gránátos zászlóaljban.

Amikor 1848. május közepén a Batthyány-kormány meghirdette az első honvédzászlóalj felállítását, Szabó Zsigmond az elsők között jelentkezett szolgálatra. Így június 8-án őrnaggyá és a Veszprémben alakuló 6. zászlóalj parancsnokává nevezték ki. A június 3-tól július végéig folyó toborzás eredményeként 696 önkéntes csapott föl Veszprém megyében – valamint a környező megyékben – a 6. zászlóaljhoz, melyet a – jórészt a császári hadseregtől áthelyezett – tisztek segítségével ő szervezett ütőképes alakulattá. A sietség azért is indokolt volt, mivel a Délvidéken már kitört a polgárháború. A zászlóalj így már július 28-án megindult a „hadművelési területre”, s augusztus 8-án érkezett a délvidéki magyar erők egyik fő összpontosítási he-

lyére, a szenttamási szerb tábor szemmel tartására létrehozott verbászi táborba. (Itt az alakulat 296 fős kiegészítést kapott a debreceni 10. zászlóaljtól, létszáma azonban így sem érte el a szabályozott, 1200 fős létszámot.) A tűzkeresztségen Szenttamás augusztus 19-i, amúgy sikertelen ostrománál esett át az alakulat, ahol több halottat és sebesültet veszített. Ezt követően a zászlóalj az ókéri táborba került, s 1849. január közepéig – amikor is a magyar hadak zöme kivonult a Délvidékről – számos összecsapásban vett részt a szerb felkelőkkel. A zászlóalj későbbi parancsnokának, Szalkai Gergely őrnagynak a visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy a harcok során Szabó bátran és nagy hozzáértéssel vezette az alakulatot, katonáiról pedig „atyai módon gondoskodott”.

Az október elején, Béccsel történt szakítás után továbbra is kitartott a „magyar ügy” mellett. S mivel akkor sok magas rangú tiszt távozott, akiket pótolni kellett, az előrelépés lehetősége is megnyílt előtte. Október 14-én alezredessé és a bácskai hadtest egyik dandárának parancsnokává léptették elő. Alig egy hónappal később, november 10-én pedig a „győri hadmegye” parancsnoka lett. Ez a beosztás azt jelentette, hogy neki kellett szerveznie és felügyelnie a több megyét magába foglaló győri hadkerület területén folyó újoncozást, új honvédzászlóaljak – köztük a győri 23. és 39. – alakítását, egyben pedig ő lett az itt tartózkodó katonaság előljárója. (A győri hadmegye egyben Görgei osztrák határon állomásozó fel-dunai seregének háterszágát is jelentette, mely további feladatok ellátását jelentette számára.) Fenti beosztását december utolsó harmadáig látta el, amikor is Görgei Pest irányába visszavonuló seregéhez csatlakozott. Az említett sereg – mely akkor már „magyar királyi feldunai hadtest”-nek nevezte magát – 1849. január 5-én Vácott történt új hadrendi beosztása során Szabó alezredes a 3. hadosztály egyik dandárának, majd röviddel később a hadtest katonai raktárának a parancsnoka lett. E minőségében vett részt Görgei téli visszavonulásában.

1849. március 10-én ezredessé léptették elő és kinevezték a komáromi vár térparancsnokává. Pontosán nem tudjuk, hogy új beosztását mikor vette át, mivel a várat Görgei csapatai csak az április 19-i nagysallói diadalt követően szabadították fel az ostromzár alól. (A Szabó Zsigmonddal egy időben a vár új parancsnokává kinevezett Guyon tábornok április 20-án érkezett Komáromba.) Szinnyei József *„Komárom 1848–49-ben”* c. munkájából viszont tudjuk, hogy áprilisi fizetését már a vár pénztárából vette fel. A térparancsnoki funkciót egészen a vár feladásáig (okt. 2–4.) töltötte be. Rendeleteivel ő szabályozta a erődrendszerbe való ki- és belépést, adta ki az ehhez szükséges jegyeket, illetve útleveleket, továbbá fennhatósága alá tartozott a katonák beszállásolásának ügye, valamint a rend és a közbiztonság fenntartása Ko-

márom erődjében. Lényegében tehát Komárom katonai-rendőri feladatait irányította, mely azonban a polgári lakosságra is kiterjedt. Ez nem volt könnyű feladat – 1849. augusztusában Klapka komáromi várőrségének létszáma már meghaladta a 20 ezer főt –, s ezt Aschermann Ferenc várparancsnok 1849. augusztus 25-én kiadott várkormányi parancsa is bizonyítja: „Azon főtiszt, ki tegnap este takarodó idejekor a várkapu alatt és udvarán keresztül egy szürke paripán, a napi parancsban kiadott, a város utcáin és várkapuk alatti sebes lovaglász tiltakozás (!) ellenére, sebesen vágztatván Szabó ezredes térparancsnok úr kis fiát és egy honvédet legázoltatott, ezennel tisztí becsületére felhivatik, hogy magát 24 óra lefolytaig a térparancsnokságnál jelentse...”

Szabó Zsigmond 1839-ben házasságot kötött a Tolna megyei illetőségű nemes Matkovics Emíliaával, akitől 1848-ban már három gyermeke volt: Géza, Zoltán és Gizella.

A vár feladásakor kötött kapitulációs egyezmény értelmében Szabó Zsigmond is amnesztiában részesült, volt császári-királyi tisztí rangját azonban értelemszerűen elvesztette. Tolna megyében, Szekszárdon telepedett le, s itt lakott 1867-ben, a kiegyezés idején is. Ekkor a megyében alakult honvéd segélyző egylet tagja lett. A kiegyezés eredményeként 1868-ban – a többi, még élő, a szabadságharcban részt vett egykori császári-királyi tiszthez hasonlóan – századosi rangját is visszakapta, illetve ehhez igazodó nyugdíjban részesült. Dunaföldváron hunyt el, 85. életévében, 1882. június 28-án.

FORRÁSOK: Hellebront Kálmán 348., Szinnyei József: Komárom 514., Szalkay Gergely: A VI. honvédszászlóalj története. = *Hazánk* 1887., Vas. Újs. 1883. 11. sz., KLÖM XIV. 632–633., Mikár Zsigmond I. 92., Urbán Aladár 259., 307., 321., 408., Pápai diákok 476., Közlöny 1848. 7., 128. és 154. sz., 1849. 52. sz., HL.: Gen. Kom. zu Ofen 1868. II. Abt. 21–8. 88., Szül. akv.: MOL A 1507., Gyászjel.: OSzK.⁶

Hrabovai HRABOVSZKY GYÖRGY 1802. október 24-én a Vas megyei Keményegerszegen született, Hrabovszky György evangélikus lelképásztor és Geyer Róza gyermekeként. (Katonai nyilvántartó lapján Lajoskomárom, a pápai kollégiumi beiratkozási lapján pedig Palota, azaz Várpalota szerepel – hibásan – születési helyeként.) A nemesi származású, evangélikus vallású Hrabovszky 1817. október 30-án lett a Pápai Református Kollégium diákja. Szabó Zsigmondhoz hasonlóan azonban ő is csak két évet töltött itt, mert már 1819. őszén beállt a császári-királyi 1. huszárezredhez. 1820-ban tizedes, 1823-ban őrmester, 1834-ben hadnagy, 1838-ban főhadnagy, 1844-ben al-

⁶ A forrásokra történő hivatkozások rendje a szerző eddigi munkáinak gyakorlatát követi, amelyen a könnyebb összevethetőség érdekében nem változtattunk, csupán az oldalszám rövidítését (o.) hagytuk el. (A Szerk.)

1847-ben pedig fősázados lett ezredében. Alakulata, mely a mindenkori uralkodó nevét, így 1830-tól V. Ferdinánd császár nevét viselte, magyarországi sorozású ezred volt, s a szerb felkelés kitörésekor Szlavóniában, Eszéken és környékén állomásozott. Mivel a Magyarországon és kapcsolt részeiben levő császári-királyi katonaságot 1848. májusában a magyar kormány, illetve annak hadügyminisztere alá rendelték, a Batthyány-kormány az elsők között mozgósította a „Császár huszárokat” – ez volt az ezred népszerű elnevezése – a szerb felkelők elleni harchoz. Így már júliusban a Délvidékre vonultak, s a 8 század részenként bevonult a szerb felkelő táborokkal szemben kialakított bácskai, illetve bánági táborokba. Az itt folyó harcoknak lett részese Hrabovszky is, egészen szeptember végéig.

1848. szeptember 24-én gróf Batthyány Lajos újabb 16 honvédszászlóalj felállítását rendelte el, melyhez szakképzett parancsnokok kellettek. A Jászberény, illetve Pest központtal alakuló 24. számú honvédszászlóalj esetében a választás Hrabovszkyra esett, szeptember 24-én őt nevezték ki annak őrnagy-parancsnokává. Az alakulat szervezése november közepére fejeződött be, melyet követően a zászlóalj a Temesi Bánságban levő hadtest kötelékébe került. E hadtest mozgó részének (nem számítva a temesvári vár megfigyelésére és a bánági bányavidék védelmére kikülönített csapatokat) a létszáma az 1848. november 25-én kelt hadrend szerint 13.719 főt tett ki, lövegeinek száma pedig 46 volt. Ide tartozott a 24. honvédszászlóalj is, amely 1186 katonát számlál. November végén a hadtest Vetter Antal, majd Kiss Ernő tábornok vezetésével általános támadást indított a bánági szerb táborok felszámolására. A hadtest egyik, Damjanich János vezette hadosztálya Versecről, illetve Fehértemplomból kiindulva nyugat felé, míg a Vetter, illetve Kiss Ernő vezette másik hadosztály, melyhez a 24. zászlóalj is tartozott, Nagybecskerek körzetéből déli irányba tört előre. A támadóknak több tábor is sikerült bevenniük, a sikeres befejezés azonban elmaradt. A Pancsovára visszaszorult szerbek jelentős erősítést kaptak, ugyanakkor Kiss Ernőnek a kormány parancsára több alakulatot a főhadszíntérre – Görgei seregének a támogatására – kellett útba indítania. Ennek következtében az 1849. január 2-án vívott pancsovai ütközet a magyarok visszavonulásával végződött. A pancsovai fiaskóért a hadtest tisztjei elsősorban Kiss Ernőt hibáztatták, s egy tiszti gyűlésen Damjanichot „kiáltották ki” új parancsnoknak. Ebből viszont hosszabb huza-vona kerekedett – hiszen a kormány nem hunyhatott szemet az önkényes lépés felett. Végül is Kossuth belenyugodott a vezérváltásba, egyidejűleg pedig utasította Damjanichot, hogy adja fel a Temesi Bánságot, s hadtestével vonuljon a Cibakháza–Szolnok–Törökszentmiklós körzetébe, a Tiszántúl fedezésére. (Hasonló parancsot kapott a bácskai hadtest is, mivel a

Debrecenbe menekült kormány a január elején Pestre bevonult császári főse-
reg támadásának folytatásától tartott.) A parancsnak eleget téve Damjanich
január közepén Aradra érkezett, ahol hamarosan újabb utasítást kapott a
kormánytól. E szerint egy jelentős számú hadoszlopot kellett Erdélybe kül-
denie, Bem segítségére. (Ennek az volt az oka, hogy Bem addigi sikeres tá-
madása január 21-én Nagyszebennél elakadt.)

Damjanich egy kb. 5 ezer főnyi segélyhadat küldött hadtestéből a Maros
völgyén át Erdélybe, melybe a 24. zászlóalj is bekerült. A zászlóalj ezt követő-
en részt vett az Erdély felszabadításával végződő hadjáratban: a fordulatot
jelentő február 9-i piski csatában, a március 2-i és 3-i medgyesi ütközetben,
Nagyszeben március 11-i bevételében, stb. Magát Hrabovszkyt Bem február
16.-tól számítandó ranggal alezredessé és dandárparancsnokká léptette elő,
melyet a kormány március 24-én erősített meg. Ekkorra viszont Erdély már
felszabadult, mivel a császári csapatok, valamint az oroszok – két dandár,
melyek február elején vonultak be Nagyszeben, illetve Brassó biztosítására –
március 20. és 21. folyamán a Tömösi-szoroson át kivonultak a Havasalföldre.

Erdély felszabadítása után Bem az „erdélyi expedíciós hadtest” élén ápri-
lisban a Temesközbe indult, hogy segédkezet nyújtson Perczel tábornoknak
a Délvidék visszafoglalásában. Ebben a hadjáratban Hrabovszky egy dan-
dárt vezetett. A hadműveletek sikeres befejezését követően, május közepén
Bem a Katonai Határőrvidék illír-bánsági kerületének parancsnokává nevez-
te ki. (Az említett, Erdélyből jött hadtest zöme a Bánságban maradt, és ennek
egyik dandára állomásozott Hrabovszky kerületében.)

A nyári hadjárat idején Hrabovszky említett beosztásában szolgált, és a
katonai összeomlást követően feltehetően illegalitásba vonult. Neve ugyanis
nem fordul elő sem az emigránsok, sem pedig a császári hadíróságok által
elítéltek névsoraiban. Egy későbbi adat szerint komáromi menlevéllel igazol-
ta magát, ezzel kerülte el a felelősségre vonást. Annak azonban, hogy a sza-
badságharc végén valóban Komáromba került volna, nincsen nyoma. Így
valószínűleg úgy juthatott a büntetlenséget biztosító „Geleitschein”-hez,
mint sokan mások: vásárlás, vagy ajándék útján. Komárom feladásakor
ugyanis a császáriak az őrség létszámát meghaladó számú kitöltetlen védle-
velet adtak át, melyből a „fölösleget” az azokhoz hozzáférő tisztek a
kapitúációkor magukkal vittek. S ezekkel lehetett azután menteni a komá-
romi kapitúáció előnyeivel nem rendelkező bajtársakat – akikre amúgy a
hadbíróság, vagy a császári hadseregbe való besorozás várt volna.

Hrabovszky a szabadságharc után Tiszaderzszen telepedett telepedett le,
ahol egy Tisza-szabályozó társulat pénztárnoka lett. 1868-ban ugyanitt élt, s
ekkor a császári hadseregben viselt századosi rendfokozatának visszaadása,

illetve nyugdíjának megállapítása érdekében beadott folyamodványában azt is olvashatjuk, hogy a szabadságharcban a végső rangja ezredesi volt. 1869. május 8-án Tiszaderzszen hunyt el.

FORRÁSOK: Szluha Márton: *Trencsén m.* 262., HL.: *Gen Kom. zu Ofen* 1868. 2. Abt. 21–8. 427., KAW.: *Grundb.* 1. HR. 1841–1850 1/14., Vas. Újs. 1869. 20. sz., *Közlöny* 1848. 109. sz. és 1849. 67. sz., *Pápai diákok* 492.

ALEZREDESEK

GÓZON LAJOS 1820. december 13-án Dráwapalkonyán, Baranya megyében született. Édesapja Gózon Lajos református lelkész, édesanyja Zsenyi Sára volt. A Pápai Református Kollégiumnak 1837-től 1843-ig volt a hallgatója. Itt végzett jogi tanulmányait követően 1845-ben ügyvédi vizsgát tett, majd gyakornok lett egy pesti ügyvédi irodában. Fennmaradt 1848. júniusában kelt kérvénye, melyben alkalmazását kérte a magyar kormány belügyminisztériumánál.

Neve 1848. szeptember 5-én bukkan fel ismét, amikor közvitéztként beállt az 1. Pest megyei önkéntes nemzetőrzászlóaljhoz. A zászlóalj katonái öt nappal később hadnaggyá választották. Az alakulat hamarosan a Dunán inneni kerület önkéntes nemzetőr alakulatainak gyűlőhelyéül kijelölt váci táborba került, parancsnoka pedig az angliai születésű Richard Guyon, azaz Guyon Richárd, a későbbi honvédtábornok lett. A váci tábor a pákozdi csata előtt Ivánka Imre őrnagy vezetésével csatlakozott a Jellačić-csal szemben álló magyar haderőhöz, s ahhoz, mint az „Ivánka-dandár” nyert beosztást. Az alig pár hetes alakulat a szeptember 29-i pákozdi csatában a magyar sereg jobb szárnyán küzdött, sortüzeivel sikeresen tartóztatta fel az itt támadó ellenséges gyalogságot, sőt még egy hatásos szurony-rohamra is futotta erejéből. Pákozdot követően az osztrák földre menekült Jellačić üldözése, illetve a bécsi forradalmárok megsegítése céljából került sor az október 30-i schwechati csatára. Ebben a zászlóalj a jobb szárnyon Mannschwört falu elfoglalását kapta feladatul. A támadás azonban elakadt a horvát határőrök gyilkos puska tüzeiben. Ekkor Gózon a zászlóalj zászlaját kezébe kapva előre rohant, majd a zászlót a földbe szurva kiáltotta embereinek: „Ide magyar! Itt a zászlód! Itt dögj meg...” A nem éppen irodalmias felhívás megtette hatását. A zászlóalj nekilódult – hiszen a csapatzászlót cserbenhagyni a legnagyobb szégyent jelentette volna – és bevette a falut. A schwechati csata végül is a magyarok visszavonulásával végződött, de Mannschwört bevételeért Guyont honvéd ezredessé, Gózon pedig századossá léptették elő. Sőt Gózon

hamarosan zászlóaljának ideiglenes parancsnokságát is megkapta, a Felső-dunai sereg november 29-én kelt hadrendjében már e minőségében szerepel.

A császáriak december közepén megindított általános támadása során a zászlóalj a december 16-án Nagyszombatnál vívott vesztes ütközetben jelentős veszteséget szenvedett. Maradványából 26-án megszervezték a 66. honvédszászlóaljat, melynek őrnagyává Görgei 1849. február 13-án Gózzont nevezte ki. A felső-dunai (VII.) hadtesthez tartozó alakulat részt vett Görgei felvidéki visszavonulásában, a tavaszi ellentámadásban, majd a nyári hadjárat csatáiban és ütközeteiben. Mindezeknek Gózon őrnagy is a részese volt, aki 1849. július 25-én a felső-zsolcai csatában a Schwechatéhoz hasonló „huszárcsínyt” hajtott végre. Peoltenberg tábornok VII. hadteste itt szembe fordult a Cseodajev tábornok vezette, Görgei seregét üldöző orosz erőekkel. Az ütközet két résztvevőjét a Sajó választotta el egymástól. Így elsősorban tüzérségi párbaj folyt, melynek során a folyó bal partja mentén álló magyar gyalogságot is veszteségek érték. Ezt látva Gózon kiválasztott ötven önkéntesével a nádassal benőtt partszakasz fedezékét kihasználva észrevétlenül átkelt a folyón és megrohamozta az orosz üteget. Hajsza híján el is foglalta azt, de az oroszok észre véve a veszélyt az utolsó pillanatban kereket oldottak. Az itt keletkezett zavar azonban meghozta gyümölcsét: Cseodajev beszüntette a harcot és visszavonult. Görgei Gózzont e fegyvertényért augusztus 6-án alezredessé léptette elő, majd 10-én kitüntette a csatadöntésért járó 2. osztályú katonai érdemjellel.

A császáriak a világosi fegyverletétel után Aradon előbb hadbíróság elé állították, de mivel kiderült róla, hogy korábban nem volt tiszt a császári hadseregben, sorozó bizottság elé utalták. Ott viszont a katonaorvos alkalmatlannak nyilvánította, így nem lehetett őfelsége katonája. Szabadon bocsátását követően Siklóson telepedett le, ahol később haláláig ügyvédi gyakorlatot folytatott. Itt vette feleségül Rihmer Herminát, majd annak halála után Rihmer Idát. 1867-ben a Baranya megyei Honvédegylet tagja lett és 1874. októberében Siklóson hunyt el.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL 651., *Nemesi évkönyv* 1927–1928. 297–298., *Pápai diákok* 247., 258., 261., 272. és 862., MOL: Bm. 1848. *Folyamodványok* 1. cs. fol.192., Uo.: Hm. Ált. 1849. 3564., 10623., 12657., Uo.: *Görgey csal. gyűjt.* 42. cs. 4. tétel 35., Uo.: Bm. *Honv. segély* 1868. 2595., HL 1848/49. 36/203. Uo.: *Aradi hadb.* 113/6 2/320., *Mikár Zsigmond* I. 9., *Vas. Újs.* 1874. 44. sz.

ŐRNAGYOK

KÁLMÁNY LAJOS Kálmán (!) Ádám református „prédikátor” és Mészöly Éva fia, 1797. augusztus 17-én született és 21-én keresztelték Kenesén (a mai Balatonkenesén). 1812. november 3-án iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol egészen a teológiai osztályok elvégzéséig tanult. De mégsem a lelkészi, hanem a katonai pályát választotta: 1817-ben beállt a 19. gyalogezredhez. Közel 20 éves szolgálat után, 1836-ban kapta meg az első tiszti – a zászlósi – rangot, majd 1844-ben főhadnagy lett a 4. helyőrségi zászlóaljnál a dalmáciai Spalatóban (Split). Az első honvédzászlóalj szervezéséről értesülve innen kérte 1848. május 27-én kelt levelében alkalmazását. Június 13-án ennek alapján századossá nevezték ki a Pozsonyban szerveződő 4. zászlóaljhoz. Alakulatával később részt vett a délvidéki harcokban és szeptember 21-én megsebesült a szenttamási szerb tábor ostrománál. Október 30-án őrnagy és a Nyíregyházán alakuló 43. zászlóalj szervezője és parancsnoka lett. Noha alakulata még felszeretlen volt, és lőfegyverrel is alig rendelkezett, a hadi helyzet következtében december végén harctéri szolgálatra vezényelték. A felső-tiszai hadtestet „erősítették meg” velük, mely a Galíciából betört császári Schlik-hadtest elől egészen Miskolcig szorult vissza. Mészáros Lázár hadügyminiszter, a felső-tiszai hadtest parancsnoka – akihez máshonnan is érkeztek erősítések – 1849. január 4-én csapataival Kassáig előre nyomulva megtámadta Franz Schlik gróf hadát, amiből azonban súlyos vereség lett. A túlnyomó részben újoncokból álló honvéd alakulatok nem állták ki az ellenség tüzeit s megfutottak, a menekülés során a császáriak pedig a magyar tüzéség egy részét is elfogták. Különösen sokat szenvedett a 43. zászlóalj, melynek katonái hiába szorították a dzsida (a lándzsa) nyelvét, sehogy sem tudtak vele visszalőni az ellenségre. Nem csoda tehát, hogy egy részük egészen Nyíregyházáig futott. Talán ezen elkedvetlenedve, vagy talán azért, mert valóban megbetegedett, Kálmány a csata másnapján szabadságot kért és kapott Nyíregyházára. Innen azután január 26.-án, élemedett korára hivatkozva, „béke-beosztásért” folyamodott a hadügyminisztériumhoz. Kérése meghallgatásra talált: február 22-én Karcag térparancsnokává nevezték ki. E beosztásában június 10-ig maradt, s ő felügyelte az itt levő tábori kórházat, valamint katonai szállító házat is. Ekkor újabb egészségügyi szabadságot kapott. Július 5.-én Kunmadaras térparancsnoka lett, melyet az ellenség közeledtével 24-én adtak fel a magyar csapatok. Nevével legközelebb az augusztus 13-ai világosi fegyverletétel alkalmával készült jegyzéken találkozunk. A szabadságharc után Aradon hadbíróság elé állították, mely 10 évi várfogságra ítélte. Az 1850. március 14-én kihirdetett ítélet azonban már

„csak” 8 év volt, miután Haynau a büntetést időközben két évvel enyhítette. 1852. július közepén Kálmány amnesztiában részesült. A volt honvédtisztek 1867-ben történt nyilvántartásba vételekor Balassa Antal kápolnásnyéki földbirtokos „vendégeként” szerepelt – vagyis már évek óta ő tartotta el az idős, vagyontalan és keresetképtelen egykori ’48-as tisztet.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1573., Pápai diákok 472., KAW: Grundb. 4. Garn. Baon. 1841–1850 1/13., HL: 1848/49. 33/82., Uo.: Aradi hadb. 113/16 2/382., Uo.: Gen Kommando 160., MOL: ONóHt. Ált. 1848. 672. és 4597., Uo.: Hm. Ált. 1849. 21445., Közlöny 1848. 7. és 146. sz., Mikár Zs. I. 23.

Kővágóörsi KERKÁPOLY MÓR Kővágóörsön született 1821. december 10-én. Református vallású volt. (Mivel akkor szülőhelyén ref. eklézsia még nem létezett, az evangélikusoknál anyakönyvezték.) Szülei Kerkápoly István táblabíró – később Zala megye alispánja – és Kelemen Róza voltak. 10 évesen került a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol 17. életévéig tanult. Ekkor, 1838-ban tisztjelöltként beállt az 5. dragonyosezredhez. Innen 1840-ben Zala megye ajánlatára, felvették a magyar nemesi testőrséghez. A bécsi udvari testőrségnél kapott tiszti

kiképzést követően, 1845-ben a Galíciában állomásozó 8. Coburg huszárezredhez osztották be hadnagyként. Innen, Lembergől (ősi magyar nevén Ilyvóból) jelentkezett szolgálatra 1848. május 30-án az alakuló honvédsereghez. Pályázata meghallgatására talált: június 13-án főhadnaggyá nevezték ki a Pécssett alakuló 8. honvédszászlóaljhoz. (Közben június 1.-jével a császári hadseregben is főhadnaggyá léptették elő, de ő az előbbi választva július 29-én Lembergől elutazott Magyarországra.) Hazaérkezése után csatlakozott az akkor már a bácskai hadszíntéren tartózkodó alakulatához, mellyel részt vett a szerb felkelők ellen harcokban. Október 10-én századossá nevezték ki az újonnan alakuló 24. zászlóaljhoz, de a 8.-nál maradt, ahol hamarosan szintén százados lett. Alakulatával a Délvidék 1849. januári feladásakor a Szegedet és Szabadkát védő szegedi hadosztályba került. Ennek kötelékében február és március folyamán részt vett a szerb-osztrák hadtest támadásának visszaverésében. Március végétől pedig az említett hadosztályból „kinőtt” bácskai (IV.) hadtest ellentámadásában, mely május végére a Délvidék teljes felszabadításával végződött.

Ugyancsak ez idő tájt, május 22-én Kerkápolyt, kérésére, századkapitányként áthelyezték a 7. huszárezred említett hadtestben szolgáló osztályá-

hoz. Július 14-én különösen kitüntette magát a Jellačić ellen vívott győztes hegyesi ütközetben, ezért Vetter altábornagy, délvidéki főparancsnok július 28-án őrnagyi előléptetésre terjesztette fel a hadügyminisztériumhoz. Az augusztus 9-i temesvári csata során tanúsított helytállásáért végül is Bem léptette elő őrnaggyá, a csatát követően. A szabadságharc végén az oroszok előtt tette le a fegyvert, Borosjenőn, augusztus 22-én. Volt császári tisztként hadbíróság elé került, mely Aradon, 1850. február 27-én golyó általi halálra ítélte. Haynau azonban esetében is „kegyelmet” gyakorolt, büntetését 10 év várfogságra változtatta. Aradon raboskodott, 1852. július végén amnesztiában részesült. Kiszabadulása után Nemesapátiban gazdálkodott, közben, 1858-ban megnősült. A kiegyezés után a Zala megyei Honvédegylet elnökévé, 1869-ben pedig országgyűlési képviselővé választották. Szenttamas puszta (ma Kisbuccsa része) hunyt el 1888. március 25.-én.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2646., Hellebronth Kálmán 209., Pápai diákok 235., 247. és 557. o., MOL: ONöHt. Ált. 1848. 392., Uo.: Hm. Ált. 1849. 27056., Közlöny 1848. 7. és 123., 1849. 115. sz., HL: Aradi hadb. 113/17 2/383., Uo.: Gen. Kommando 363., Mikár Zsigmond I. 106., portré: Zala m. Lot.

KOMÁROMI ISTVÁN Komáromban született, 1823-ban. Apja Komáromi János ügyvéd volt. A református vallást követte. 1836. november 16-án lett a Pápai Ref. Kollégium diákja. Az, hogy meddig tanult itt, nem derül ki a nyilvántartásokból. A szabadságharc kitörésekor ügyvéd volt. 1848. augusztus 16-án hadnagyi rendfokozatban Komárom város nemzetőrségének segédtsízt-hadnagyává nevezték ki, Csepy János őrnagy mellé. Október 16-ával főhadnagyi, majd századosi rendfokozatban Meszlényi Jenő ezredesnek, a komáromi vár térparancsnokának a segédtsíztje lett. E beosztásában pedig már 1849. január 13-án őrnagy lett. A forradalmi viszonyok között is rendkívül gyorsnak számító előmenetelt – utólag – azzal szolgálta meg, hogy január és április között több alkalommal megjárta a Komárom – Debrecen – Komárom utat, vagyis az ellenséges vonalakon keresztül ő biztosította a kapcsolatot a körülzárt komáromi várőrség és a debreceni kormány között. A vár április második felében történt felszabadítását követően, május 2-án a felvidéki újoncok gyülekeztetésére kijelölt losonci újonc-telep parancsnoka lett. Az orosz csapatok közeledtével, július közepén ismét csatlakozott a komáromi várőrséghez. Klapka tábornok ekkor a várban működő polgári- és katonai vegyes bíróság elnökévé nevezte ki. Későbbi sorsáról csak annyit tudunk, hogy 1884-ben az egyike volt annak a több száz, még élő '48-as honvédtisztnek, akik nyilatkozatot adtak ki, melyben tiltakoztak a vád ellen, mi szerint Görgei Artúr tábornokot a szabadságharc árulója lett volna.

FORRÁSOK: Pápai diákok 583., KLÖM XIV. 125., Közlöny 1848. 69. és 158., 1849. 96. sz., Színnyei: Komárom 35. és 438., MOL: Hm. Ált. 1849. 31147., HL: Personália 3. doboz sz. n.

NAGY LAJOS nemes Nagy István földbirtokos, vármegyei táblabíró és Köröndi Erzsébet fia, a Győr megyei Rétalapon (ma Bőnyrétalap) látta meg a napvilágot 1809. augusztus 24-én. 1820-tól, majd 1823-tól volt diákja a pápai kollégiumnak, egészen 1827-ig. Ekkor tisztjelöltként beállt a 3. huszárezredhez. 1830-ban felvették a magyar nemesi testőrséghez. Innen 1835-ben hadnagyként a 11. Székely huszárezredhez osztották be, Erdélybe. Később ugyanitt főhadnagy lett, 1838-ban azonban kilépett a hadseregből. 1848. szeptember 1-jével főszázados lett a Hunyadi önkéntes csapat lovasságánál. A gyalogságból és lovasságból álló Hunyadi önkéntes csapat alakítására Szalay László, Kossuth pénzügyminisztériumi titkára kapott megbízást, Jellačić várható támadása kapcsán. Novemberben a csapat gyalogságából az 50. Hunyadi honvédszászlóalj, lovasságából pedig a 13. Hunyadi huszárezred jött létre. Nagy Lajos ekkor az ezred első, hadra kész osztályával a Feldunai sereghez került. December 16-án részt vett a nagyszombati vesztés ütközetben, ahol Guyon ezredes jelentése szerint „dicstelenül megfutott”. Ezt követően századával a komáromi várőrséghez osztották be. Ha valóban megfutott is Nagyszombatnál, itt helyre ütötte a csorbát. 1849. január és február folyamán ugyanis több sikeres kitörésben is részt vett, és számos foglyot ejtett. Ugyancsak kitüntette magát a júniusi, csallóközi harcokban. Július 25-én (április 15-étől számítandó ranggal) ennek következtében őrnaggyá, és a 12. Nádor huszárezred egy újonnan alakuló osztályának a parancsnokává nevezték ki. Ez az osztály (2 század) a francia eredetű Ferdinand Querlonde ezredes Aradon szerveződő tartalék hadosztályának a kötelékébe tartozott, mely Görgei tábornok fel-dunai seregéhez csatlakozva Világosnál tette le a fegyvert. A császári hadbíróság Aradon 1849. december 6-án golyó általi halálra ítélte Nagy őrnagyot. Az ítéletet azonban Haynau ez esetben is 16 év várfogságra enyhítette. Nagy Lajos a jösefstadti (Josefov, Csehország), majd a munkácsi börtönben raboskodott, 1855. április 5-én azonban kegyelmet kapott. Kiszabadulását követően Nagyváradon telepedett le, ahol a kiegyezés után Bihar megye várnagyává választották. Nagyváradon hunyt el 1879. január 9-én.

FORRÁSOK: Hellebronth: *Testőrségek* 269., *Pápai diákok* 508. és 522., *KLÖM XIII.* 88. o., *MOL: Hm. Ált.* 1849. 20480., *Uo.: Görgey csal. gyűjt.* 42. cs. 4. tétel 11., *Közlöny* 1848. 139. és 1849. 139. sz., *HL:* 1838/49. 42/318., *Uo.: Aradi hadb.* 113/5 2/302., *Vas. Újs.* 1871. 4. sz.

Noszlopi NOSZLOPY GÁSPÁR a szabadságharcban kiemelkedő szerepet játszó néptribun, Noszlopy Antal közbirtokos, ügyvéd és Bárány Júlia fia, 1820. augusztus 17-én Vrácsikon (mai Újvárfalva), Somogy megyében született. Evangélikus vallású volt. Iskolai tanulmányait Csurgón, Kaposvárott, a

jogi osztályokat pedig 1839. és 1841. között a Pápai Ref. Kollégiumban végezte. Ügyvédi oklevelének megszerzése után, 1846-ban a marcali járás szolgabírájává választották. 1848. szeptember közepén elvállalta a járásában meghirdetett népfelkelés vezetését, melynek élén szeptember 24-én megtámadta és elfogta Jellačić egyik utánpótlást szállító különítményét. A császári csapatok 1849. januárjában, Somogy megyébe történt bevonulásakor így joggal tarthatott a megtorlástól, ezért ekkor Debrecenbe menekült. Kossuth március 19-én itt azzal bízta meg, hogy Somogy megyébe szervezzen népfelkelést, s ezzel segítse elő Perczel Mór tábornok tervbe vett dunántúli hadjáratát. Ez a hadjárat elmaradt, Noszlopy azonban az eredeti tervhez igazodva visszatért Somogyba. Tevékenysége eredményeként több ezres népfelkelő had alakult, mely elől a megyét, a Kaposvárt és Szigetvárt megszálló császári csapatok elmenekültek. Ezzel párhuzamosan a megye vezetéséből mindazokat eltávolította, akik együttműködtek a császáriakkal, sőt ezek birtokait zár alá vettette. Diktatórikus módszereire, valamint a „magántulajdon szentségének” megsértése miatt többen is feljelentették, Kossuth, valamint Szemere Bertalan, a májusban alakult új kormány miniszterelnöke azonban kiállt Noszlopy mellett. Annál is inkább, mivel Noszlopy komoly eredményeket produkált.

Népfelkelőivel május 24-én a barcsi ütközetben megverte a megye elfoglalására küldött császári különítményt, újjászervezte a megye nemzetőrségét, és kiállította a megyére április végén kivetett 882 újoncot. Sőt, ezen felül egy új honvédszászlóaljat – a 127.-et – is alakított, valamint néhány löveget is öntetett Kaposváron. Július végén ezért teljhatalmú kormánybiztosi megbízatását – e mellett a Somogy megyei nemzetőrség főparancsnoka is volt, őrnagyi rangban – Baranya, Tolna, valamint Zala megyére is kiterjesztették.

A 10 ezer főnyi császári Nugent-hadtest ugyanekkor bekövetkező támadása elől Noszlopy előbb Tolna megyébe, majd a Balaton-felvidékre vonult vissza. Augusztus közepén, mintegy 3500 főt kitevő csapatát Klapka tábornok kívánságára bevonultatta a komáromi várba, maga pedig néhány tucatnyi kísérijével a Bakonyba húzódott, hogy gerillaharcot folytasson a császáriakkal. A fegyverletétel következtében erre azonban már nem került sor. Noszlopy, akinek fejére a császáriak vérdíjat tűztek ki, illegalitásba vonult. Előbb az Alföldön bujkált. A császári hatóságok 1850. április 1-jén Tiszabőn elfogták, ekkor azonban még sikerült megszöknie. Ezt követően a kecskeméti tanyavilágban talált menedéket. Itt volt honvédekből egy gerilla

csapatot szervezett, azzal a céllal, hogy elfogja a magyarországi körúton levő uralkodót, Ferenc Józsefet. A szervezkedést azonban felfedték és Noszlopyt 1852. november 16-án elfogták. A hosszan tartó vallatások során ugyan egyetlen szót sem tudtak kihúzni belőle, de a császári hatóságoknak így is elegendő bizonyíték állt a rendelkezésükre a halálos ítélethez. 1853. március 3-án Pesten kivégezték.

FORRÁSOK: *Andrássy Antal: Noszlopy Gáspár 1820–1853, Somogy megyei Almanach* 43–44. sz., Kaposvár, 1987., *Borovszky (szerk.): Somogy vm.* 528., 532. és 624., *Pápai diákok* 259., 263. és 874., *KLÖM XIV.* 676–677. o., *HL: Pesti hadb.* 1853–6/88., *Tört. Lapok* 1893. 25. sz.

PARRAGH GÁBOR a Zala megyei Barabás-szegen (ma Becsvölgye) született 1822. március 29-én. Apja Parragh Péter református lelkész, anyja Váczi Katalin volt. Nyolc évesen íratják be a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol 1844-ig tanult. Később ugyanitt tanítóként működött. 1848. tavaszán a magyar belügyminisztérium hivatalnok lett. Szeptemberben a Pesten alakuló Zrínyi önkéntes csapat hadnagya lett, melynek alakítására Perczel Mór – belügyminisztériumi előjárója – kapott megbízást. Perczel alatt részt vett Jellačić segélyhadának,

a Roth és Phillipovic tábornok vezette hadosztálynak a bekerítésében és fegyverletételre kényszerítésében (Ozora, október 7.) Ezt követően a Perczel-hadtest kötelékében közreműködött a Dunántúl dél-nyugati felének felszabadításában. Zászlóalja eközben honvéddé alakulva a 35. sorszámot kapta, ahol Parragh hadnagyi rangja is megerősítést nyert. December 11-én pedig főhadnaggyá léptették elő. Az ezt követő, december 30-i móri ütközetben az alakulat súlyos veszteségeket szenvedett. Újjáalakítására Balmazújvároson került sor, ahol a fogságba esett tisztek pótlása kapcsán Parragh századosi kinevezést kapott (1849. febr. 13.). Alakulatától azonban hamarosan a Központi Mozgó Sereghez került, ahol a Sekulits István alezredes vezette hadosztály segédtisztje lett. E minőségében részt vett az 1849. február 26–27-én vívott kápolnai csatában, majd az áprilisi ellentámadásban, Buda ostromában, valamint a júniusi Vág-menti hadjáratban. (Az említett sereg ez utóbbiak idején már a II. hadtest elnevezést viselte, és Buda bevételéig Aulich Lajos tábornok, majd pedig Asbóth Lajos ezredes parancsnoksága alatt állt.) Június 24-én Parragh 4 heti betegszabadságot kapott. A komáromi várórséghez beosztott hadtestéhez visszatérve, augusztus 29-én előbb a 204. honvéddzász-

lőaljhöz, majd szeptember 22-én a vár térparancsnokságához osztották be. Több mint egy éves katonai szolgálatát figyelembe véve, Klapka tábornok a vár feladása előtt – szeptember 30-án – őrnaggyá nevezte ki.

A szabadságharc után a fővárosban telepedett le, ahol az 1850–1870-es években a Komlóskert nevű vendéglő tulajdonosaként szerzett magának hírnevet. (Egyben pedig egy virágzó borkereskedő cég tulajdonosa volt, mely elsősorban Berlinbe szállított borokat.) De '48-as múltjáról sem feledkezett meg: 1867-ben a Pest városi Honvédegylet tagja lett. Országos mintapincészeti felügyelőként hunyt el 1885. június 25.-én Budapesten.

FORRÁSOK: Szinyei: *Magyar írók* X. 410–412., H Szabó Lajos: *Pápa* 225. (portré: uo. 266.), *Pápai diákok* 258., 262., 272., 284., 297., 553. és 868., *Közlöny* 1848. 127., 185. sz. és 1849. 27. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 23155., Uo.: *Komáromi iratok* (R 89.) Klapka tábornok 1849. szeptember 30-i napiparancsa, Mikár Zsigmond I. 23., Vas. Újs. 1885. 26. sz.

PETŐFI (PETROVICS) SÁNDOR, Petrovics István hentes mester, mészárszék bérlő és Hruz Mária fia 1823. január 1-jén született Kiskőrösön. A nemzet nagy költője kilenc különböző iskolába járt – utoljára 1841. őszétől 1842. őszéig a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol a gimnázium 7. (logikai) osztályát végezte el. (A költő életrajza közismert, ezért itt csak szabadságharc alatti katonai szolgálatáról szólunk.) A pesti március 15-i forradalom után a „spontán alakuló” Pesti nemzetőrség századosává választották. Október 15-én a Debrecenben alakuló 28. honvédszászlóalj századosává nevezték ki. (Itt meg kell

jegyeznünk, hogy ez „forradalmi lépésnek” számított, mivel ekkor a tisztikinevezéseknél elsősorban a katonai előképzettséget vették figyelembe. Bár Petőfi 1839. és 1841. között szolgált a 48. gyalogezrednél, ha nem lett volna a „nemzet koszorús költője” és a márciusi napok hőse, legfeljebb hadnagyi rangot kaphatott volna.) Debrecenből november 17.-én szabadságoltatta magát, mivel felesége szülés előtt állt. (Ezért aztán támadások érik, mondván, hogy a válságos időkben nem tesz eleget a haza iránti kötelezettségének.) Fiának születése után szolgálatra jelentkezett, egyben áthelyezését kérte Bem – aki akkor már komoly győzelmeket aratott – táborába. Ez 1849. január 17-én megtörtént. A költő január 25-én Szelindeken jelentkezett Bem tábornoknál, aki őt törzskarához osztotta be. A következő napok az erdélyi sereg vereségét (Vízakna, február 4.), majd menekülészerű, de ugyanakkor hősiess visszavonulását hozzák, Dévágig. („Négy nap dörgött az ágyú / Vízakna s

Déva közt...” – írja erről versét Petőfi.) Február 8.-án Bem futárként Debrecenbe küldi a költőt. A jelentések átadásakor Petőfi elköveti azt a „vétket”, hogy az előírt nyakkendő nélkül jelenik meg Mészáros Lázár hadügyminiszternél, aki ezért felelősségre vonja. A válasz nem marad el: *„Nyakravaló nélkül akarod megvédeni hazádat? / Oh te számár, te, minő ostoba képzelet ez!”* – hangzanak Petőfi *Nyakravaló* című versének bevezető sorai. S az önérzetében sértett költő leköszön rangjáról.

Március elején azonban Medgyesen ismét szolgálatra jelentkezik Bem tábornoknál. Bem ismét kinevezi századosná, sőt április 8-án kitünteti a katonai érdemjel 3. osztályával. (*„Többel tartozom, mint apámnak. Apám csak életet, Bem tábornok becsületet adott nekem”* – írja Petőfi.) Erdély felszabadítása után következik a diadalmas temesközi hadjárat, melynek során Bem jóvoltából a törzskari századosból őrnagy lesz (máj. 3.) Másnap, 4-én a költő megint csak Bem jelentéseink vívőjeként, Debrecenbe indul. Ezúttal a Görgeit helyettesítő ideiglenes hadügyminiszterrel, Klapka Györggyel kerül sor összezőrdülésre. Most nem a nyakravalóval, hanem Petőfi rangjelzésével és az úgynevezett Vécsey-üggyel van a baj. A hadügyminisztérium lassan őrlő bürokratikus gépezetének ugyanis még Petőfi újabb századosi rangjáról sincs tudomása, pláne őrnagyi rendfokozatáról. Ez utóbbi ugyan érthető, mivel Petőfi a futárpostával csak most, maga hozta Bem erről szóló parancsát. Ám az őrnagyi már törzstiszti rendfokozat, mely csak akkor léphet érvénybe, ha azt a hadügyminiszter és Kossuth, mint kormányzó elnök is megerősíti. Ez ugyan formalitás – Bem javaslatait el szokták fogadni –, de a hadseregben végül is „rendnek kell lenni”. Klapka kifogásolta tehát Petőfinél az őrnagyi egyenruha „indokolatlan” viselését, egyben pedig felelősségre vonta őt Bem tábornok egy levelének hírlapi közzététele miatt. Ebben a lengyel hadvezér gróf Vécsey Károly tábornokról szedte le a keresztetvizet. A bánsági hadtest parancsnoka április közepén ugyanis nem volt hajlandó Bem parancsának engedelmeskedni, miszerint csapataival Aradról nyomuljon elő Temesvár ostromához. (Bemet a hadügyminisztérium hatalmazta fel a Vécsey-hadtesttel való rendelkezésre, csak hogy erről elfelejtette Vécseyt értesíteni.) Az egész esetnek pedig most Petőfi issza meg a levét: Klapka őt teszi felelőssé mások mulasztásáért, illetve nem ad hitelt a költőnek, miszerint a levél közzététele Bem utasítása alapján került sor. Mindez május 6-án Petőfi szóban közölt, majd 27-én írásban is benyújtott leköszönését vonta maga után. (Közben pedig megszületett a Klapkának emléket állító verse: az *Egy goromba tábornokhoz*.) Leköszönését – immár őrnagyi rangját elismerve – június 28-án nyugtázta a hadügyminisztérium.

Az orosz intervenció hírére Petőfi úgy döntött, hogy ismét fegyvert ragad. Július 18-án Erdélybe indult és 25-én Besztercén ismét szolgálatra jelentkezett Bem tábornoknál. A tábornok 29-én jelentette a hadügyminisztériumnak, hogy Petőfit, mint segédtsíjtjét ismét alkalmazásba vette. Konkrét beosztást és feladatot azonban nem kapott, sőt, egyelőre a Marosvásárhelyen való maradásra utasította őt Bem, aki ugyanekkor Segesvár felé indult. Petőfi a parancs ellenére csatlakozott Bem Székelyföld védelmére felvonuló seregéhez... s a többit már tudjuk. Hősi halált halt július 31-én Segesvárnál.

FORRÁSOK: Dienes András: *Petőfi a szabadságharcban*. Bp., 1958.; Dávid Gyula–Mikó Imre: *Petőfi Erdélyben*. Bukarest 1972.; Szinnyei: *Magyar írók* X. 961–980., KLÖM XIII. 175., XIV. 159–160. és XV. 192.; Mészáros Lázár emlékiratai (S. a. r. Szokoly Viktor) I–II. köt., Pest, 1867. II. köt. 172.; Klapka György: *Emlékeimből* (S. a. r. Katona Tamás). Bp., 1986. 135–138., Közlöny 1848. 128. és 1849. 113. sz.; Nagy Sándor: *Háromszék* LIX., portré: *Hadtört. Múz. Fotóarchívum*

SZÁZADOSOK

ÁRVAY LÁSZLÓ 1825-ben a Tolna megyei Iregen született, ahol apja, Árvay János uradalmi számtartó volt. Az evangélikus vallást követte. Az első jogi osztályt végezte Pápán végezte 1842–1843-ban. Később uradalmi ispán lett gróf Batthyány István Torontál megyei, valkányi uradalmában. A szabadságharcban az 1848. őszén Szegeden alakult 33. honvédszászlóaljban szolgált. December végéig a délvidéki harcokban vett részt, majd 1849. január elején alakulatával Görgei fel-dunai hadtestéhez nyert beosztást.

Ugyanitt 1849. február 13-án őrmesterből hadnaggyá, május 20-án pedig főhadnaggyá léptették elő. Zászlóaljának parancsnoka, Petheő Vilmos őrnagy a tavaszi hadjárat során, valamint Buda ostrománál szerzett érdemei alapján június 7-én a katonai érdemjel 3. osztályára terjesztette fel. Később az említett (VII.) hadtestből kivált, és júliusban a Délvidékre vezényelt Kmetyhadosztály Földváry Albert őrnagy vezényelte dandárának a segédtsíjtje, e beosztásában pedig augusztus 1-jével százados lett. A világosi fegyverletétel hírére Kmety György tábornokkal és még néhány tisztársával emigrációba indult, azonban útközben román felkelők kezébe estek. Szerencséjükre – a felkelők ki akarták végezni őket – a szintén a török határ felé tartó Bem tábornok lengyel dzsidás kísérői kiszabadították őket. 1856-ig törökországi emigrációban tartózkodott, majd hazatért. A császári hatóságok rövid vizs-

gálati fogság után végül is szabadon engedték. Később uradalmi hivatalnok lett Horgoson, majd a Csanád megyei Morgóson. 1887-ben felvették a '48-as honvédek számára létesített budapesti honvéd menházba, s itt halt meg 1893. szeptember 6-án.

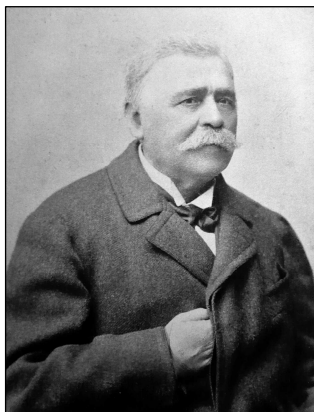
FORRÁSOK: HL: A budapesti honv. menház akvei. I. 222., Pápai diákok 288. és 886., Közlöny 1849. 38. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 22316. és 23736., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. 3310., Tört. Lapok 1893. 18. sz. 182., portré: MTKcs.

BALÁS DÁVID az akkor Sopron megyéhez tartozó Rábaszentandrás született 1820. július 20-án, evangélikus vallású szülőktől. Apja, Balás Gergely földműves gazdálkodó (pápai alma máterének nyilvántartása szerint jobbágy!), anyja Balogh Ilona volt. 1843-ban iratkozott be a Pápai Ref. Kollégium 1. jogi osztályába. 1848. júniusában beállt önkéntesnek a Szombathelyen alakuló 7. honvédszászlóaljhoz, melynél a Jellačić elleni harcok folyamán őrmester lett. Szeptember 24-én az újonnan szerveződő 18. zászlóalj hadnagya lett a Fel-dunai seregnél. Mivel a honvédseregnél a 18. sorszámot a hadügyminisztérium tévedésből két honvédszászlóaljnak is kiutalta, novemberben Balás alakulatát átszámolták 57. zászlóaljjá. 1849. január elején a alakulatát Görgői seregétől a komáromi várórság megerősítésére vezényeltek. A vár első ostroma során – 1849. január-április – Balás főhadnagy, majd március 1-jével százados lett. Május 30-án megbízást kapott a Sopron- és Vas megyei újoncok összegyűjtésére. Feladatát sikerrel oldotta meg, mivel a források szerint július közepén több száz regrutával érkezett Szegedre. Ezek egy részével – 350 újonccal – innen 21-én a hadügyminisztérium parancsára Péterváradra indult az itteni várórság kiegészítésére. Ez egyben az utolsó vele kapcsolatban ismert adat. (Neve nem szerepel az említett vár szeptember 7-i feladásakor készített tiszti névsorban.)

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2685., Pápai diákok 889., Közlöny 1848. 109. sz., Szinyei: Komárom 100., MOL: ONóHt. Ált. 2219. és 8168., UO.: Hm. Ált. 19060., 19932., 21057., 25242. és 25496.

BALLAGI MÓR lásd BLOCH

BARÁTH FERENC nemes Baráth Ferenc kisbirtokos gazdálkodó és Imre(h) Zsuzsanna fia 1824. január 7-én Pápán látta meg a napvilágot. Református vallású volt. Már 1839-ben a Pápai Ref. Kollégium hallgatója lett, ahol, a jogot is elvégezve, 1846-tól tanítoskodott. 1847-től joggyakornok volt Pesten. 1848. május 28-án a Pápán alakuló nemzetőrség főhadnagyaává választották. Az év nyarán Veszprém megye mozgósított nemzetőreivel részt vett a horvát határ, a Dráva vonalának őrzésében. Szeptember 7-én a Veszprém megyében alakult

önkéntes nemzetőrzászlóalj főhadnagya lett, mellyel közreműködött a pákozdi és a schwechati csatában. Alakulatával ezt követően a fel-dunai seregben, majd 1849. januárjától a komáromi várőrségnél szolgált. Február 1-jén ugyanitt áthelyezték a 46. zászlóaljhoz. „No, most aztán tanulhatsz tótul” – tréfálkoztak vele tisztársai, mivel e zászlóalj legénységének nagyobb részét felvidéki, szlovák ajkú honvédek tették ki. Hogy megtanult-e, vagy sem, nem tudjuk, tény viszont, hogy alakulatával részt vett a vár védelmében, majd a június-júliusi vár körüli

harcokban. Június 28-án századossá léptették elő. A szabadságharc végén, mint „komáromi kapituláns” szabadon hazatérhetett. 1851-ben egykori iskolájának tanára lett. 1861-ben letette az ügyvédi vizsgát, s a kiegyezés évében a pápai járás főszolgabírájává választották. 1878-ban azonban ismét visszatért a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol nyugalmazásáig a jogakadémia tanára volt. 1854-ben feleségül vette Horváth Margarics Johannát, akitől négy gyermeke született. Feleségének 1875-ben bekövetkezett halála után ismét megnősült, Somody Juliannát vette el. Pápán halt meg 1905. december 14-én.

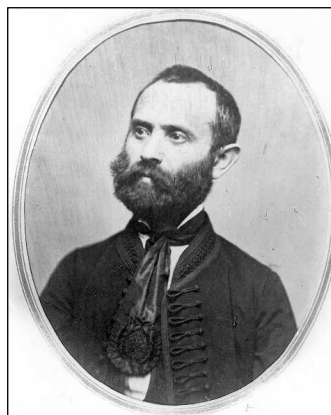
FORRÁSOK: Szül. és hal. akv.: MOL A 1548., Színnyei: Magyar írók I. 561–562., Pápai diákok 244., 259., 264., 273., 298., 306., 310. és 875., MOL: ONöHt. Ált. 1848. 8140., Közlöny 1849. 15. és 146. sz., Mikár Zsigmond I. 104. és II. 349., Hudi József: források 328., H Szabó Lajos: Pápa 102., Vas. Újs. 1879. 11. sz (portré ui.) Fotó: Pápai Református Gyűjtemények.

Egyházasberzsényi és Nagyberzsényi BERZSENYI DÉNES 1833. novemberétől 1839-ig tanult a Pápai Ref. Kollégiumban. Neves köznemesi család sarja volt, Berzsényi Gábor közbirtokos, táblabíró és Endersz Katalin gyermekeként született Nemesmagasin, a mai Kemenesmagasiban, 1819. január 13-án. Bátyja, B. Lénárd huszár ezredes lett a szabadságharcban. Dénes pápai tanulmányait követően mérnöki oklevelet szerzett – valószínűleg a Pesti Egyetemen. Szabadságharcos pályafutását a Vas megyében alakuló 44. honvédzászlóaljban kezdte, ahová 1848. november 1-jével főhadnaggyá nevezték ki. Alakulatával 1849. január elején került a harctérre, s egyidejűleg századossá léptették elő. Előbb Perczel Mór tábornok Központi Mozdó Seregében, a tavaszi hadjárat idején pedig Klapka tábornok I. hadtestében szolgált. Egészen az április 6.-án vívott isaszegi ütközetig, melyben lábát átlőtték. Ekkor a jászberényi tábori kórházba került, majd május 27-én teljes felgyógyulása érdekében három hónap szabadságot engedélyeztek számára. A szabadságharc végén, az általános fegyverletétel hírére Komáromba menekült, ahol

Klapka tábornok a vár térparancsnokságához osztotta be. 1850. áprilisában megnősült, és feleségével, Gyarmathy Erzsébettel Hont megyében telepedett le: mérnök lett Ipolyságon. A kiegyezés után egy ideig Hont megye főmérnöke, majd főszámvevője, végül megyei árvaszéki elnök lett, s királyi tanácsosi címet kapott. Tagja volt a Hont megyei Honvédegyletnek. Ipolyságon halt meg 1883. május 11-én.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2640., Palatinus: Vas vm. 99., Pápai diákok 244., 565., és 843., Közlöny 1848. 155. és 1849. 17. sz., MOL.: Hm. Ált. 1849. 16491., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. 4913., Mikár Zsigmond I. 52. o., Gyászjel.: OSzK.

BLOCH (1848. júniusától BALLAGI) MÓR a lexikonok szerint a Zemplén megyei Inóczon (későbbi nevén: Éralja, ma Inovce, Szlovákia) született 1815. március 18-án, zsidó családban. Apja, Bloch Ádám tanító volt – fiának pápai tanulmányai idején – az Ugocsa megyei Nagyszőlősen. Iskolai tanulmányait Nagyváradon, 1836-tól Pápán, majd a Pesti Egyetem matematika szakán végezte. Később Párizsban mérnöki, Tübingenben pedig teológus diplomát szerzett. (1843-ban áttért az evangélikus vallásra.) Tudományos munkássága alapján

1840-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották. 1847-től a szarvasi evangélikus gimnázium tanára volt. 1845. körül feleségül vette Lehoczky Idát, akitől 1846-ban László nevű fia, a szabadságharc után pedig további három gyermeke született. 1848. októberében fogalmazó lett Görgei Artúr tábornok, vagyis a Fel-dunai sereg törzsénél, ahol fokozatosan századosi rendfokozatig emelkedett. A tábornok bizonyára elégedett volt tevékenységével, mert amikor 1849. májusában a Szemere-kormányban átvette a hadügyminiszteri posztot, hamarosan Ballagit nevezte ki a legfontosabb, az Elnöki Osztály titkárává. E beosztásában működött a világosi fegyverletételig. A császári hatóságok a szabadságharc után Szarvasra internálták. Az idők enyhültével, 1851-ben a kecskeméti, 1855-ben pedig a pesti református gimnázium tanára lett. 1858-ban a MTA rendes tagjai sorába választotta, 1861-ben pedig országgyűlési képviselő lett. 1877-ben tanári pályáját befejezve nyugalomba vonult. Budapesten hunyt el 1891. szeptember 1-jén.

FORRÁSOK: Színnyei: Magyar írók I. 438-443., Pápai diákok 846. és 855., Közlöny 1848. 1. és 1849. 143. sz., Vas. Újs. 1885. 12., 1890. 37., 1891. 36. és 1897. 7. sz.

BERENKEI DÁVID TIVADAR (neve a különböző forrásokban *Berinkei*, *Berinkei*, *Berenkey* formában is szerepel) Ógyallán született 1812. március 31-én B. János helyi, majd csilízpatasi ref. lelkész és Pajor Julianna gyermekeként. Mint mérnököt 1849. június 29-én nevezték ki a komáromi várórség hadmérnök karához főhadnaggyá, majd augusztus 20-án századossá. A százados minden valószínűség szerint azonos azzal a Berenkei Dáviddal, aki 1830-tól és 1833-ben a Pápai Református Kollégium hallgatója volt. Továbbá feltehetően testvére lehetett Berinkei Antalnak, aki 1847-ben 20 évesen iratkozott be ugyanide.

FORRÁSOK: Szül. akv. MOL 51783., *Komáromi Lapok* 1849. 64. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 21057. és 25710., *Pápai diákok* 242. és 902.

Őri CSERESNYÉS FERDINÁND (SÁNDOR) Veszprém-ben látta meg a napvilágot 1828. december 27-én. Apja Cseresnyés István vármegyei szolgabíró, nagyvázsonyi birtokos, anyja Kazay Borbála volt. A család a református vallást követte. Ferdinándot 1839. őszén iratták be a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol a két éves jogi osztály elvégzéséig, 1846-ig tanult. 1848. szeptember 11-én a Veszprém megyében alakult önkéntes nemzetőr zászlóalj hadnaggyá választották. Alakulatával – Kosztolányi Mór őrnagy dunántúli önkéntes nemzetőr dandárával – hamarosan csatlakozott a Jellačić-csal szembenálló sereghez, s részt vett annak hadműveleteiben. Az említett seregtől – az akkor már Görgei tábornok vezetése alatt álló Fel-dunai seregtől – 1849. január elején a komáromi várórséghez vezényelték őket, s az alakulatból ekkor a 70. honvédszászlóalj lett. Cseresnyést ugyanekkor főhadnaggyá „feljebbítették”. A vár védelme során, valamint a június-júliusi csallóközi harcok során tanúsított helytállása következtében Klapka tábornok szeptember 28-án századossá léptette elő, egyben pedig kitüntette a katonai érdemjel 3. osztályával. Az 1850-es években birtokán gazdálkodott. A kiegyezés évében a nagyvázsonyi járás szolgabírájává választották, majd pedig járásbíró lett Veszprém-ben. 1884-ben e minőségében vonult nyugalomba. Tagja volt a Veszprém megyei Honvédegyletnek. 1853-ban vette feleségül Kovács Piroska 24 éves veszprémi lakost. 1862 táján újránősült, feleségét Vermes Árpádnak hívták s három fiú gyermekük született. 1907. június 13-án Veszprém-ben halt meg.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1657., *Hogya György: 1848/49-es honvéd síremlékek Veszprém-ben, Veszprém*, 1999. 21., *Hudi József: Források* 328., *Hunkár Antal visszaemlékezése* 210., *Pápai diákok* 269., 277., 301., 309., 602. és 893., MOL: ONóHt. Ált. 1848. 4201. és 8140., *Uo.*: Hm. Ált. 1849. 19932., *Közlöny* 1849. 89. sz., *Komáromi Lapok* 1849. 67. sz., *Mikár Zsigmond I.* 121. és II. 349.

DEVECSERY ISTVÁN nemes Devecsery István szabómester és Nyitrai Zsófia fia 1817. április 14-én Veszprémben született. Református vallású volt. 1829-től volt a Pápai Ref. Kollégium diákja, hogy meddig, nem derül ki a nyilvántartásokból. 1848 tavaszán mérnök volt Veszprém megyében. 1848. november 22-én honvéd mérnökkari hadnaggyá nevezték ki Kosztolányi Mór már többször említett dandárához, a fel-dunai hadseregbe. December elején áthelyezték az 1. utászászlóaljhoz, majd december 16-ával ugyanitt főhadnaggyá léptették elő. Az említett zászlóaljra különösen nehéz feladatot rótt, a sereg, illetve a fel-dunai hadtest téli visszavonulása, melynek során nekik kellett a hótól megszabadítani, valamint kiszélesíteni, a lövegek és a társzekerek számára járhatóvá tenni a Kárpátok szűk hegyi útjait. A nyári hadjárat második felében, Görgei seregének Komáromtól Miskolcig tartó menete idején pedig ők igyekeztek útakadályokat emelni az üldöző orosz csapatok menetének lassítására. Ezekben a „munkálatokban” vett Devecsery is részt, aki a világosi fegyverletételi jegyzéken, mint a zászlóalj századosa, egyik századának parancsnoka szerepelt. Neve 1867-ben a Baranya megyei Honvédegylet tagjai között bukkan fel ismét, ekkor mérnökként kereste kenyerét.

FORRÁSOK: Szül. akv. MOL A 1657., Pápai diákok 551., MOL: ONöHt. Ált. 1848. 7567., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. 1873., Közlöny 1848. 167. és 178. sz., 1849. 1. sz., HL: 1848/49. 51/17., Mikár Zsigmond I. 9.

EISERT (1849-ben JEGES) JÓZSEF 1827-ben Trencsénben született, apja Eisert István mészáros mester volt. Az evangélikus vallást követte. 1846-ban került a Pápai Ref. Kollégiumba, mint joghallgató. A szabadságharcban előbb az 1848. szeptember elején alakult „pesti csatár”-, illetve 14. honvéd-zászlóaljnál szolgált, mellyel részt vett a pákozdi csatában. Október 19-én kinevezték a Nyíregyházán szerveződő 43. zászlóalj hadnagyává. Az alakulattal 1849. január-februárjában a felső-tiszai hadtest kötelékében a Galíciából betört császári Schlik-hadtest ellen harcolt. Ennek során február 4-én főhadnaggyá léptették elő. A nyári hadjárat idején zászlóaljával a IX. (felső-magyarországi) hadtest kötelékében az orosz főszereg ellen küzdött, s közben kapta századosi kinevezését. Az 1850-es években adóhivatalnok volt Vágújhelyen, később pedig ügyvéd lett Szakolcán. A kiegyezés után a Nyitra megyei Honvédegylet tagjai sorába tartozott. Szakolcán hunyt el 1888-ban.

FORRÁSOK: HL.: Rendőri megfigy. 60. cs. 29., Közlöny 1848. 148. és 1849. 51. és 87. sz., Pápai diákok 313. és 895., MOL: Dembinszky-gyűjt. 4. kötet No 192., Mikár Zsigmond I. 73., Vas. Újs. 1884. 4. sz.

Jákfai GÖMBÖS KRISTÓF 1822. április 25-én Ostfiasszonyfán született, Vas megyében. Szülei Gömbös László közbirtokos és Gömbös Kata voltak. Vallása: evangélikus. 1832. júniusában lett a Pápai Ref. Kollégium tanulója. Feltehetően 1837-ig tanult itt, mikor is beállt a császári-királyi 19. gyalogezredbe. 1845-től és 1848. tavaszán ugyanitt tizedesként szolgált. 1848 nyarán ezrede 3. zászlóaljával a magyar kormány Komáromból a Délvidékre rendelte, ahol részt vettek a szerb felkelők elleni harcokban. Itt lett őrmester, október 20-tól viszont már honvéd hadnagy, december 3-tól pedig főhadnagy a Komáromban alakuló 37. honvédzászlóaljnál. A zászlóalj később is itt maradt, a komáromi várőrség részét képezte. Gömböst 1849. január 19-én a várőrségen belül századosként áthelyezték az 57. zászlóaljhoz, és ennek kötelékében szolgált az első ostrom idején. Június 1-jén az orvosi felülvizsgálat tábori szolgálatra alkalmatlannak találta, ezért „béke-beosztást” kapott: június 8-án Pápa város katonai térparancsnokává nevezték ki. Kmety György tábornok június 27-i, Ihászinnál elszenvedett veresége azonban Pápa feladását vonta maga után. Gömbös ekkor az említett tábornok hadosztályában átvette a – Székesfehérváron alakult, sorszámot már nem kapott – újonchonvédzászlóalj egyik századának parancsnokságát. A hadosztály ezt követően a délvidéki magyar sereg erősítésére vonult, ahol közreműködött Jellačić csapatainak visszaszorításában a Titeli fennsíkra. Július végén Gömbös ismét megbetegedve a péterváradai várban levő katonai kórházba került. Itt érte a szabadságharc vége, a vár szeptember 7-én történt feladásával. 1851. és 1869. között „hivatalnok” volt (a forrásokból nem derült ki ennek mibenléte). A kiegyezés idején Győrben élt, és a Győr megyei Honvédegylet tagja volt. 1869. októberében főhadnagyként reaktiválták az akkor alakult Magyar Királyi Honvédséghez. E minőségében Pápán halt meg 1873. április 27-én. Özvegye, Wohlmuth Mária, 1860-tól volt a felesége.

FORRÁSOK: HL: *Tiszti akvi. lapok* 30653., *Pápai diákok* 599., KAW.: *Grundb.* 19. LIR 1841–1850. 7/98., MOL.: Hm. Ált. 1849. 21057. és 23543., *Közlöny* 1848. 133. és 178. sz., *Szinnyei: Komárom* 487., HL. 1848/49. 45/216., *Mikár Zsigmond* I. 25.

Dabasi és Gyóni HALÁSZ GYULA, Halász Sámuel közbirtokos és Szűts Ágnes fia a Veszprém megyei Szilasbalháson (ma Mezőszilas, Fejér m.) született 1832. július 9-én. Református vallású volt. 1841-ben iratták be a Pápai Ref. Kollégiumba és – feltehetően – 1848. tavaszáig tanult itt. 1848. júniusában beállt a Pesten alakuló 2. honvédzászlóaljhoz. Szeptember 11-én a Veszprém megyei önkéntes nemzetőr-, majd október 15-én a 36. honvédzászlóalj hadnagyává nevezték ki. A Jellačić elleni harcok lezáródása után ez utóbbihoz vonult be. A Pécssett szervezett 36. zászlóaljjal később az eszéki

várőrséghez osztották be. Ugyanitt 1849. január elején főhadnagy lett. Eszék várát elbizonytalanodott parancsnokai 1849. február 13-án átadták a császáriaknak, az őrség tagjai – köztük Halász – azonban szabadon hazatérhettek. Ő később ismét szolgálatra jelentkezett, minek eredményeként július elején főhadnagyként beosztották a kecskeméti újonc-telepen alakuló 130. zászlóaljhoz. Ugyanitt az említett hónap végén századosná léptették elő. 1852. május 14-én közvétezként besorozták a császári 19. gyalogezredhez. 1854-ben alhadnagy lett, s e rangban 1857. január 31-én kilépett a hadseregből. Hamarosan megnősült, felesége Márton Hermin lett, akivel Kisterenyén telepedett le. A kiegyezés után osztálytanácsos volt az egyik minisztériumban. 1900. december 15-én Budapesten halt meg.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1624., Hellebronth: Családtört. jegyzetek 1914. 2. füzet 46., Turul (folyóirat) 1916. 57., Pápai diákok 281. és 617., MOL.: ONöHt. Ált. 1848. 4301., Uo.: Hm. Ált. 1849. 26079., 26257. és 31335., KAW: Grundb. 19. LIR 1851–1857. 42/17., Vas. Újs. 1900. 51. sz., Gyászjel.: OSzK.

Jászkiséri HELLE (1848/49-ben HELLEY) FERENC a források szerint 1819-ben a Tolna megyei Dunaszentgyörgyön született, ahol apja, Helle János ref. lelkész volt. (Itt az anyakönyvben azonban nem szerepel!) A Pápai Ref. Kolégiumba 1836-ban iratkozott be, ahol elvégezte a jogi tanfolyam két osztályát. 1848-ban ügyvéd volt. 1848. november 15.-én Josef Kohlmann ezredes, a Fel-dunai sereg vezérkari főnökének, majd a győri sáncrendszer építetőjének segédtisztjévé nevezték ki, honvéd főhadnagyi rendfokozatban. Neve egy 1849. május 26-án kelt kimutatásban bukkan ismét elő, mely szerint akkor Aschermann Ferenc ezredesnek, Komárom várparancsnokának a segédtisztje volt, századosi rangban. Egy másik, június 24-én kelt irat szerint az akkor Pesten tartózkodó Guyon tábornok törzskarának volt a tagja. E beosztásában szolgált később is, Richard Guyon tábornok bácskai (IV.) hadtestparancsnoki tevékenysége alatt, és ugyancsak vele menekült ki a szabadságharc végén török földre. 1851. februárjában a sumlai menekülttáborból visszatért Magyarországra, s ügyvédként Érsekújváron telepedett le. Ugyanitt a kiegyezés után a város tiszti ügyészévé, később pedig Nyitra megye bizottságának a tagjává választották. Tagja volt a Nyitra megyei Honvédegyletnek. 1894. november 1-jén Érsekújváron hunyt el. Halálát özvegye, Kőszeghy Mária gyászolta.

FORRÁSOK: Pápai diákok 858., MOL: Hm. Ált. 1849. 18130., Uo.: Aradi nem ikt. ir. 163. cs. Sz. n. (fol. 332.), Közlöny 1849. 159. sz., Hajnal István 680., HL: Rendőri megfigy. 63. cs. 125., Mikár Zsigmond I. 124. és II. 235., Vas. Újs. 1894. 45. sz., Gyászjel.: OSzK.

HORVÁTH ELEK nemes Horváth Mihály mérnök és földbirtokos, valamint Pálffy Zsuzsanna gyermekeként 1822. január 12.-én a Vas megyei Csöngén született. Evangélikus vallású volt. Tanulmányait Sopronban, majd 1835–1839 között a Pápai Ref. Kollégiumban, illetve Pozsonyban végezte. 1843-ban joggyakornokként (követi írnokként) részt vett a pozsonyi országgyűlésen, majd 1845-ben ügyvédi vizsgát tett. 1848 tavaszán Vas megye tiszteletbeli aljegyzőjévé választották. 1848 nyarán előbb a Vas megyében alakult nemzet-

őrség segédtsíztje, majd november 1-jén a megyében szervezett 44. honvédszászlóalj századosa lett. E minőségében küzdött végig a szabadságharcot, Perczel Mór tábornok drávai hadtestének, 1849. januárjától a Központi Mozgó Seregnek, illetve a tavaszi és a nyári hadjárat idején a Klapka, illetve a Nagysándor József vezette I. hadtestnek a kötelékében. Utóbb nevezett parancsnoka június 6-án a katonai érdemjel 3. osztályára terjesztette fel a hadügyminisztériumhoz. (A szabadságharc utolsó hónapjaiban zászlóaljának ideiglenes parancsnoka volt a világosi kapitulációig.) 1850. február 1-jén besorozták a császári 8. gyalogezredhez. Innen 1854. október 15-én bocsátották el, s ezt követően birtokán gazdálkodott. 1861-ben a kiscelli kerület országgyűlési képviselőjévé választották, a Schmerling-féle provizórium bevezetésekor azonban lemondott mandátumáról. A kiegyezés évében a Vas megyei Honvédegylet tagja lett. 1872-ben és 1875-ben ismét a kiscelli választókerület országgyűlési képviselője volt. 1876. február 19-én Sopronban halt meg. Elhunytát özvegye, szül. Koczor Etel, valamint három gyermeke gyászolta.

FORRÁSOK: Szimnyei: *Magyar írók IV.* 1167–1168., Nagy Iván *Családtört.* Értesítő 1899. 73–74., Borovszky (szerk.): *Vas vm.* 245–246., *Pápai diákok* 576. és 865., *Közlöny* 1848. 155. és 157. sz., HL: 1848/49. 34/74., 35/419., 42/204. és 44/257., MOL: Hm. Ált. 1849. 23909., KAW: *Grundb.* 8. LIR 1850–1860. 44/16., Mikár *Zsigmond I.* 102., *Vas Újs.* 1876. 9. sz. portré: MNM Tört. Fotótár.

HORVÁTH ZSIGMOND Várpalotán született, 1800. április 18-án, evangélikus vallású családban. Apja nemes Horváth János levéltárnok, anyja T(h)omka Eleonóra volt. 1817-ben iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba. 1848 tavaszán Madarász László – a szabadságharc későbbi belügyminisztériumi osztályigazgatójának, illetve rendőrigazgatójának – uradalmi pénztárnoka volt. A nem éppen fiatal, nős és családos Horváth 1848. júniusában beállt a

Pesten alakuló 2. honvédzászlóaljhoz. Részt vett a szerb felkelők elleni délvidéki harcokban, majd október 10-én hadnagy lett a Szegeden alakuló 33. zászlóaljnál. December 7-étől – immár főhadnagyi rangban – újra a délvidéki harcokban vett részt, majd 1849. januárjában a fel-dunai hadtesthez került, s részt vett annak híres felvidéki hadjáratában. A tavaszi hadjárat végén, Buda bevételénél érdemelte ki a századosi rangjelzést (május 20.). A százados végül életkorához illő nyugalmasabb beosztást kapott: 1849. július elején Guyon tábornok bácskai (IV.) hadtestének főpénztárnoka lett. E minőségében a szabadságharc végén Borosjenőn tette le a fegyvert. A császári hatóságok vizsgálatot indítottak ellen – néhány hétig a pesti Neugebaudében (Új-épületben) raboskodott – de végül szabadon bocsátották. 1867/68-ban a Veszprém megyei Honvédegylet tagja volt. Veszprémbe hunyt el 1872. július 25-én.

FORRÁSOK: Szül. akv.: H. Szabó Lajos pápai helytörténész szívességéből, Hudi József: *Források* 328., *Pápai diákok* 496., *Közlöny* 1848. 125. és 182., 1849. 131. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 31207., Uo.: Bm. *Honv. segély* 1868. 2017., *Orosz Hads. Lvt.*: 5351., Mikár Zsigmond I. 104., Vas. Újs. 1872. 33. sz.

Vönöczki JANKÓ KÁLMÁN 1825. október 25.-én Nemesmagasin (Kemenesmagasi, Vas m.) született, Jankó Mihály közbirtokos és Kenessey Mária gyermekeként. Evangélikus vallású volt. 1838 őszén lett a Pápai Ref. Kollégium diákja, de innen már 1839-ben a Bécsi Hadmérnöki Akadémiára került, ahol 1844-ig folytatta tanulmányait. 1847-ben azonban ismét visszatért Pápra, hogy elvégezze a jogot. 1848 nyarán előbb nemzetőr lett, majd beállt a honvéd tüzérséghez. November 11-én kinevezték a Vas megyei 45. zászlóalj hadnagyává, ide azonban nem vonult be, illetve a hadügyminisztérium Tábornokari (Vezérkari) osztályán lett hadnagy. Innen 1849 januárjában a péterváradai várórség vezérkarához helyezték át, ahol február 10-én főhadnaggyá léptették elő. Végül, júliusban, a Szegednél összpontosított főserег vezérkarának századosa lett. Augusztus 22-én Borosjenőn, az oroszok előtt tette le a fegyvert. Itt kapott útlevele – melyet az oroszok minden kérelmező tisztnek kiadtak azzal a kötelezettséggel, hogy ezzel lakhelyükre térjenek vissza – felhasználásával csatlakozott a komáromi várórséghez. Az adott szó be nem tartása miatt a császáriak Komárom feladása után Pesten hadbíróság elé állították, melynek ítélete alapján 1850. március 28-án besorozták egy büntető századba. Nem tudjuk, innen mikor szabadult. A kiegyezés idején a Pest városi, 1890-ben uradalmi tiszttartóként a Veszprém megyei Honvédegylet tagja volt. 1893. március 3-án Veszprémbe halt meg. Halálát özvegye, szül. Polányi Fáni gyászolta.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2640., Pápai diákok 596. és 902., Gatti, Friedrich 808., MOL: ONöHt. Ált. 1848. 8008., Uo.: Hm. Ált. 1849. 1225., 2719. és 2731., Közlöny 1848. 155., HL: Pesti hadb. 28. cs. 1850–3/217., Mikár Zsigmond I. 25. és II. 349., Hal. akv.: MOL A 2731.

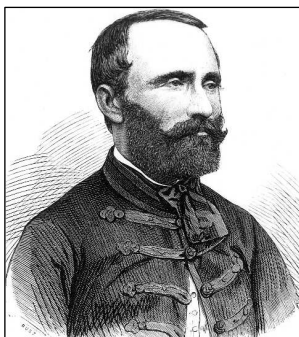
Szentmártoni JÓZSA (JÓSA) FERENC Kővágóörsön született 1814. február 1-jén, evangélikus vallású családban. Apja Jósa János kisbirtokos nemes, anyja Lakos Erzsébet volt. 1833-ban beállt a császári-királyi 5. huszárezredbe, ahonnan 1839-ben tizedesként szerelt le. Ezt követően a Pápai Ref. Kollégium hallgatója lett, s itt végezte el a jogi két osztályt. A '48-as forradalom kitörésekor ügyvéd volt. 1848 június közepén a magyar kormány hadügy-minisztériuma Igazságügyi osztályának iktatójává, később fogalmazójává nevezték ki. A kormány és a minisztériumok Debrecenbe történt átköltözését, 1849. január elejét követően Józstát, mint rangidős hivatalnokot az említett osztály főnökévé, egyben január 16-ával századosná léptették elő. Később – szintén Debrecenben – a Katonai Feltörvényszék titkára lett. Nevezett intézménnyel, a kormányt követve, májusban Pestre, majd július elején Szegedre költözött. (Itt július 26-án segédtiszti beosztásért folyamodott Dembinski altábornagy mellett.) 1867-ben ügyvédként a Pest Honvédegylet tagja volt. Budán hunyt el, 1868. március 3.-án. Özvegye – 1856-tól felesége – szül. Rögény (Rögler) Anna volt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2646., KAW: Grundb. 5. HR 1820–1840. 9/193., Pápai diákok 259., 263., 273. és 875., Közlöny 1848. 14. sz., MOL: Dembinsky-gyűjt. 4. köt. No 240., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. sz. n. (8. cs.), Mikár Zsigmond I. 36., Gyászjel.: OSzK.

KAJÁRI LÁSZLÓt 1848. szeptember 7-én a Veszprém megyében alakult önkéntes nemzetőr zászlóalj századosává választották. Az alakulat a Dunántúlon szervezett hasonló jellegű alakulatokkal ekkor a gyülekezési helyül kijelölt pápai táborba került, majd Veszprémen át csatlakoztak a Jellačić hadai elől a Drávától visszavonuló magyar sereghez. Részt vettek a szeptember 29-i pákozdi csatában, ezt követően Jellačić üldözésében, majd a Bécs felmentéséért vívott október 30-i schwechat-i ütközetben. Kajári neve november 10-én szerepel utoljára az alakulat tisztjei között – ezt követően valószínűleg kilépett a szolgálatból. Feltehetően azonos volt azzal a Kajári Lászlóval, aki 1820-ban lett a Pápai Ref. Kollégium diákja, ekkor 15 éves volt, Nemesvámoson született, ahol apja – K. László – gazdálkodó volt.

FORRÁSOK: MOL: ONöHt. Ált. 1848. 8140., Pápai diákok 510.

Kenesei KENESSEY ALBERT nemes Kenessey Benjámint jegyző és Pauer (Bajor) Katalin fia 1828. február 4-én a Tolna megyei Gerjenben született, és református vallású volt. 1839-ben beiratkozott a Pápai Ref. Kollégiumba,

ahol két tanéves debreceni kitérő, 1844/1846 után 1845-ben fejezte be tanulmányait. Ezt követően Fiumében elvégezte a tengerhajózási akadémiát, majd tengerésztiszt lett az osztrák Lloyd Kereskedelmi Társaság alkalmazásában. A szabadságharc hírére azonban hazatért, és ekkor, november 6-án hadnaggyá nevezték ki a Mészáros – Mészáros Lázár hadügyminiszter nevét viselő – dunai hadigőzökre. Ez a hajó elsősorban a délvidéki szerb felkelők elleni

hadműveleteket segítette. A főváros december végi katonai kiürítésekor a hajót leszerelt állapotban Pesten hagyták. Az 1849. január elején főhadnaggyá előléptetett Kenessey pedig a Nagyváradon felállított tüzérségi iskola tanára lett. Egészen májusig, mikor is megbízást kapott a Tiszán járó *Honvéd* és *Perczel* nevű gőzösök „hadi lábra állítására”. Később ismét Lukács Dénes ezredes, a honvédsereg tüzérségének főparancsnoka mellett szolgált Nagyváradon. A szabadságharc után előbb takarékpénztári könyvelő lett Debrecenben, majd visszatért a hajózáshoz. 1852-ben a balatoni, 1853-ban a budai Duna-Gőzhajózási Társaság szolgálatába állt. 1867-ben az akkor alakult közlekedésügyi minisztérium hajózási miniszteri biztosa, majd pedig országos hajózási főfelügyelő lett. Nevét a modern magyar hajózás úttörői között tartják számon. Felesége 1857-ben Perlaky Ida lett, s három gyermekük született. 1879. július 15-én, útban a szlavóniai Brod felé, a Boreus nevet viselő hajó fedélzetén hunyt el.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 670., Szimnyei: Magyar írók VI. 13-17., Nemesi évkönyv 1925–1926. 157., Pápai diákok 267., 276., 288., 299., 601. és 884., Közlöny 1848. 151. és 1849. 64. sz., HL: 1848/49. 34/100., Vas. Újs. 1869. 34. és 1879. 29. sz, portré: Vas. Újs. 1869. 34. és 1879. 11. sz.

Kővágóörsi KERKÁPOLY TIVADAR Kerkápoly Mór honvédhuszár őrnagy öccse, szintén Kővágóörsön született, s őt is az ottani evangélikus anyakönyvbe jegyezték be, 1829. június 29-én. 1840 őszén lett a Pápai Ref. Kollégium diákja, ahol 1848 tavaszáig tanult. Ekkor jurátusként írnok lett Zala megye egyik követe, Tolnay Károly mellett, akinek kíséretében részt vett az utolsó rendi országgyűlésen. 1848. július elején a Zala megye lendvai kerületében alakult nemzetőr zászlóalj főhadnagyává választották. Batthyány Lajos miniszterelnök felhívására augusztus-szeptember folyamán Zala megyében is megalakult egy önkéntes nemzetőr zászlóalj – ennél Kerkápoly szintén főhadnagy lett –, mely azután részt vett a Jellačić elleni harcokban. Az alakulat novemberben honvéddé alakulva a 47. zászlóalj sorszámot kapta. (Tiszt-

jeit november 10-én honvédtisztekké minősítették át.) A zászlóalj a téli hadjárat idején a Központi Mozgó Sereg (későbbi II. hadtest) kötelékébe tartozott, a tavaszi és a nyári hadjáratot pedig az I. hadtest kötelékében küzdötte végig, a főhadszíntéren. Ennek során Kerkápolyt 1849. április 24-én (március 16-ával számítandó ranggal) századossá léptették elő. A világosi fegyverletételt követően, 1849. augusztus 20-án Aradon közlegényként besorozták a császári 2. huszárezredhez. 1857-ben tartósan szabadságolták, 1859-ben pedig leszerelték. Ezt követően írnok lett egy ügyvédi irodában. 1863-ban Lengyelországba ment, ahol egy magyar önkéntesekből álló lovascsapat élén harcolt az oroszok ellen, a lengyel felkelésben. Később postamester lett Felsőörsön, s 1867-ben, valamint 1890-ben a Veszprém, illetve a Zala megyei Honvédegylet tagja volt. 1911. december 12-én Devecserben hunyt el. Halálát özvegye, szül. Mórocz Leopoldina gyászolta.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2646., H Szabó Lajos: *Negyvennyolcas* 57–58., Pápai diákok 278., 290., 312., 316., 609. és 896., *Közlöny* 1848. 155. és 1849. 89. sz., Novák: *Zala m.* 234., 238–239., KAW: *Grundb.* 2. HR 1850–1860. 4/143., Mikár Zsigmond I. 105. és II. 359.

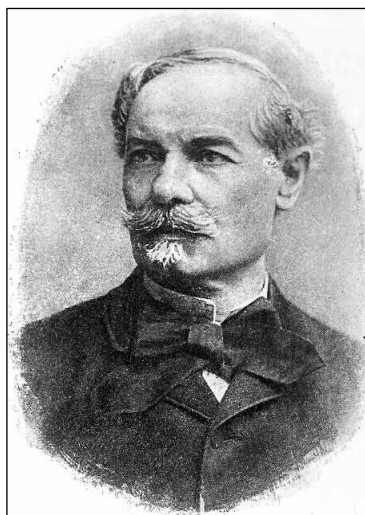
KLUGE SAMU (SÁMUEL) Sárváron született 1829. szeptember 14-én evangélikus vallású családban. Szülei Kluge Károly polgári születésű képfestő mester és Rath Terézia voltak. 1842 őszén iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba, s 1844-ben még itt tanult, távozásának idejét azonban nem ismerjük. 1848 tavaszán jurátus, azaz joggyakornok volt. 1848 júliusában beállt a Veszprémben szerveződő 6. honvédzászlóaljhoz, s ennek kötelékében küzdötte végig a szabadságharcot. 1848 nyarán és őszén a Délvidéken, 1849 januárjától Damjanich hadtestében, a tavaszi és a nyári hadjárat idején pedig az I. hadtestben szolgált alakulatával. Eközben 1848. október 19-én hadnagy és zászlóalj segédtsízt, 1849. március közepén főhadnagy, végül júliusban százados lett. A világosi fegyverletételt követően, 1849. augusztus 27-én Aradon besorozták a császári 18. gyalogezredbe. Innen azonban már viszonylag hamar, 1851. január 20-án elbocsátották. A kiegyezés idején és 1890-ben kemeneshőgyészi földbérlő-, illetve földbirtokosként tartotta nyilván a Vas megyei Honvédegylet. Nekrológiájából tudjuk, hogy egyben közjegyző is volt, s hogy özvegyét – akit 1856-ban vett feleségül – Nádasdy Fánninak hívták. Kemeneshőgyészen hunyt el 1891. március 19-én.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2690., Pápai diákok 291. és 621., *Közlöny* 1848. 131. és 1849. 65. sz., HL: 1848/49. 51/17., OSzK Kézirattár: Fol. Hung. 1368. fol 500., MOL: Bm. Honv. segély 1868. 2668., KAW: *Grundb.* 18. LIR 1851-1860. 4/61., Mikár Zsigmond I. 102. és II. 344., Gyászjel.: OSzK.

KONKOLY-THEGE LÁSZLÓ neves köznemesi család sarjaként Nagy-Tagyos pusztán született, s Kömlődön keresztelték meg a református vallásra, 1828. április 11-én. Konkoly-Thege István közbirtokos és Szita Judit gyermeke volt. 1841 novemberétől 1845 tavaszáig tanult a Pápai Ref. Kollégiumban. 1848 szeptemberében „gazdálkodóként” a Tata városi önkéntes nemzetőrök hadnagyává választották. Innen október 15-én azonos rendfokozatban a Komáromban alakuló 18. – novembertől 57. számot viselő – honvédszászlóaljhoz osztották be. Alakulatával a szabadságharc végéig Komárom védelmében, illetve a vár körüli harcokban vett részt. 1849. június 28-án lett százados. A szabadságharc után birtokán gazdálkodott, s Kömlődön hunyt el 1873. július 27-én. Özvegye szül. Katz Anna volt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1528., Pápai diákok 279., 291. és 617., Közlöny 1848. 128. és 1849. 146. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 19932. és 21057., Szluha Márton genealógus szíves akvi. adatai.

Leveldi KOZMA FERENC Sörnyén (ma Somogysárd része) született 1826. szeptember 19-én. Apja, Kozma Ferenc közbirtokos, kaposvári ügyvéd, anyja Dienes Antónia volt. Vallása: református. Iskolai tanulmányait a Soproni Evang. Liceumban, 1836-tól a Pápai Ref. Kollégiumban, majd 1843-tól a belovári katonaiskolán végezte. 1845-ben felvették a magyar nemesi testőrséghez Bécsbe. 1848. szeptember 10.-én azonban testőr társaihoz hasonlóan ő is leköszönt, és hazatért, hogy szolgálatot vállaljon a honvédseregben. Szeptember 24-én az Érsekújváron alakuló 16. honvédszászlóalj főhadnagyává, majd november 28-án a

Debrecenben szerveződő 28. zászlóalj századosává nevezték ki. Végül azonban egy harmadik alakulat századosa lett: a 10. Vilmos huszárezredé, mely októberben a császári hadseregtől csatlakozott a honvédsereghez. Ennek az ezrednek a fel-dunai seregben szolgáló 4 századát 1849. január elején Pesten ugyanis szinte valamennyi tiszt elhagyta, akiknek pótlásáról gondoskodni kellett. Görgei tábornok ekkor többek között Kozmát is az ezredhez osztotta be. Kozma az április 19-ei nagysallói ütközetben megsebesült, de később visszatért ezredéhez. Ez akkor a Kmety-hadosztály kötelékében, a Délvidéken vítezkedett. A szabadságharc után Léván, Pápán, illetve Baracskán buj-

kált, mivel – mint volt szokott testőrré – hadbíróság várt volna rá. Később, az idők enyhültével Fejér megyei birtokán telepedett le. Az 1861-es rövid alkotmányos éra idején Fejér megye főszolgabírájává választották. A kiegyezés után a földművelésügyi minisztérium titkára, később miniszteri tanácsos és országos lótenyésztési felügyelő lett. A mezőhegyesi méntelep meglátogatása alkalmával hunyt el, 1892. július 6.-án. Özvegye szül. Domokos Judit volt – 1851-ben vette feleségül –, akitől egy leánygyermek született.

FORRÁSOK: Hellebronth Kálmán 224., Kozma György: *A leveldi Kozma család története* 33–69., Pápai diákok 251., 267., 321. és 581., *Közlöny* 1848. 109. és 173. sz., 1849. 119. sz., *Tört. Lapok* 1892. 12. sz., *Vas. Újs.* 1892. 29. sz. és 1898. 22. sz., *Gyászjel.*: OSzK, portré: *Vas. Újs.* 1892. 29. és 1898. 22. sz.

Leveldi KOZMA SÁNDOR az előbbi testvére 1825. szeptember 2-án Kőröshegyen (Somogy m.) született. Tanulmányait 1836-ban Pápán kezdte, majd Sopronban, illetve Pécsen, a cisztercitáknál folytatta, mígnem 1841 tavaszán ismét a Pápai Ref. Kollégium hallgatója lett, ahol elvégezte a jogot. 1847-ben Pesten ügyvédi vizsgát tett, majd patvarista Madarász László (a későbbi rendőrigazgató) mellett. 1848. szeptemberében a Tolna megyei. (3. dunántúli) önkéntes nemzetőrszázalój főhadnagyává választották, mely Kosztolányi Mór őrnagy dandárával részt vett a pákozdi és a schwechati csatában. Október

26-án a részben alakulatából szerveződő 46. honvédszázalój főhadnagyává nevezték ki, november 1-jén azonban leköszönt. Decemberben azonban ismét szolgálatba állt: a Somogy megyei önkéntes század százados-parancsnoka lett Nemegyei Bódog őrnagy Dunántúlon szervezett seregében. Ezzel 1849 januárjában a délvidéki hadszíntérre került. Március elején megbetegedett, ezért Szegeden szabadságot kapott, és a hónap folyamán a nagyváradi katonai kórházban ápolták. (Későbbi, szabadságharc alatti tevékenységéről nincsenek adataink.) A fegyverletétel után sörnyei birtokára vonult, majd a kiegyezésig ügyvédi praxist folytatott Marcaliban. (1861-ben Somogy megye egyik országgyűlési képviselőjévé választották, de a provizórium bevezetésekor lemondott.) 1867-ben osztálytanácsossá nevezték ki az igazságügyi minisztériumba. 1869-ben kúriai bíró, majd 1871-ben királyi főügyész lett Budapesten, s ebből a beosztásából vonul nyugalomba 1896-ban. 1897. augusztus 5-én Budapesten hunyt el. 1856-ban Dóczy Reginát vette feleségül, aki azonban már 1879-ben meghalt. Öt gyermekük maradt.

FORRÁSOK: Kozma György: *A leveldi Kozma család története* 33–69., *Pápai diákok* 251., 267., 275., 287., 298., 321., 380., 581. és 612., MOL: Hm. Ált. 1849. 6202. és 14811., Vas. Újs. 1897. 32. és 33. sz., *Gyászjel.*: OSzK, portré: Vas. Újs. 1897. 33. sz.

KÖRÖSSY IMRE nemes Körössy József földbirtokos, Veszprém megyei esküdt – később szolgabíró – és Katona Eszter gyermekeként született 1827. március 14-én Pápan. Református vallású volt. 1834 januárjától 1847-ig a Pápai Ref. Kollégiumban tanult, 1848, tavaszán joggyakornok volt. 1848 júniusában beállt a Veszprémbe alakuló 6. honvédszászlóaljhoz. Ugyanitt szeptember 11-én hadnagy, 1849. január 17-én főhadnagy, május 14-én (április 16-ától számítandó ranggal) pedig százados lett. Alakulatával 1848 végéig a délvidéki harcokban vett részt, a tavaszi, valamint a nyári hadjárat idején pedig a főhadszíntéren (a Görgei vezette Feldunai sereg I. hadtestében) szolgált. 1849. június 12-én akkori hadtestparancsnoka, Nagysándor József tábornok a katonai érdemjel 3. osztályával javasolta kitüntetni. Ezt követően azonban ismeretlen okból leköszönt rangjáról. 1867-ben ügyvédként a Veszprém megyei árvaszék elnökévé választották, és a Veszprém megyei Honvédegylet tagja volt. 1883. november 16-án Felsőörsön hunyt el. Felesége a szabadságharc után Bezerédj Anna lett.

FORRÁSOK: Szül. akv. MOL A 1548., Nagy Iván VI. 565., Hudi József: *Források* 328., *Pápai diákok* 252., 267., 277., 299., 302., 311., 321., 565. és 885., *Közlöny* 1848/97., 1849. 6. és 106. sz., Szalkay Gergely: *A VI. honvédszászlóalj* 134., MOL: Hm. Ált. 1849. 23909., Mikár Zsigmond I. 104., H. Szabó Lajos: *Negyvennyolcas* 104–105.

Kismányai MICSKY SÁNDOR a Komárom megyei Csépen született 1828. augusztus 8-án. Apja Micisky Lajos megyei főadószedő, anyja Laky Julianna volt. A református vallást követte. 1845-ben beiratkozott a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol 1848 tavaszáig tanult. 1848 nyarán a Komárom megyei nemzetőrség egyik hadnagyává választották. Október 13-án azonos rangban áthelyezték a Komáromban alakuló 37. honvédszászlóaljhoz. November 22-én főhadnagyi rendfokozatban a már említett Szabó Zsigmond alezredes, a győri hadmegye parancsnokának a segédtsíztje lett. December 3-án századoská léptették elő, de beosztása a hónap utolsó harmadában megszűnt, mivel Győrt Görgei seregének visszavonulása folytán megszállta az ellenség. Így Micskyt 1849 április elején a bácskai (IV.) hadtesthez tartozó 41. honvédszászlóaljhoz osztották be. Ezt követően részt vett Perczel Mór tábornok hadjáratában, a Bácska és a Temesi Bánság felszabadításában. Június elején azonban megjelent Jellačić serege, hogy visszafoglalja a Délvidéket. A titeli fennsíkról kibontakozó, jelentős túlerőben levő császáriak és Perczel csapatai között június 7-én Kátynál véres csatára kerül sor, melyben a császáriak

győztek. A császári nehézlovasság mindent legázoló rohamra során Micsky – aki akkor zászlóaljának ideiglenes parancsnoka volt – 17 sebet kapott. Katonái azonban még ki tudták menteni, s a péterváradai vár kórházába vitték. Sikeresen felgyógyult. A szabadságharc után rokkantként nem sorozták be a császári hadseregbe, s a Pest megyei Pótharaszti pusztán telepedett le, illetve gazdálkodott. Itt vette nőül Dömötör Vilmát. A volt honvédtisztek 1867-ben, majd 1890-ben készült összeírásakor a Pest megyei Honvédegylet tagja volt – az utóbbi időpontban Kecskeméten élt. 1904-ben halt meg.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1507., Nagy Iván VII. 464–465., Borovszky (szerk.): Komárom vm. 571., Hudi József: Források 328., Pápai diákok 300., 303., 308., 311., 315. és 890., Közlöny 1848/123., 127., 167. és 178. sz., Mikár Zsigmond I. 117. és II. 52.

NEUMANN (1849-ben UJLAKI) JÓZSEF honvéd százados származását illetően ellentmondóak az adatok. A császári hadseregben vezetett személyi lapja szerint 1822-ben Nagyváradon, a honvédseregben kelt kimutatás szerint 1820-ban Pápán született, 1831 novemberében a Pápai Ref. Kollégiumba történt beiratkozásakor felvett adatok szerint 9 éves volt. Ekkor apja, Neumann Albert Bakonybélben lakott. A kimutatások szerint kereskedő volt.⁷ Neumann 1840-ig tanult Pápán, ekkor beállt a 39. gyalogezredbe. Innen 1846-ban őrzetőként szerelt le. 1848 nyarán a pápai, illetve a devecséri mozgósított nemzetőrökkel (Veszprém megye 2. nemzetőr zászlóaljával) Sellye körzetében részt vett a Dráva-vonal őrzésében. Innen szeptember 12-én indultak haza. Szeptember 16-án a Veszprém megyében alakult önkéntes nemzetőr zászlóalj hadnagya lett, mellyel kivette részét a pákozdi, majd az október 30-ai schwechati csatából. November közepén gróf Esterházy Pál őrnagy 18. honvédzászlóaljához helyezték át. 1849. január elején a fel-dunai seregtől a komáromi várórséghez osztották be alakulatával, és január 16-ával főhadnaggyá léptették elő. Ugyanitt május 16-ától számítandó ranggal százados lett. Május-júniusban a komáromi újonc-telep tisztjeként az ide bevonult újoncok kiképzésével foglalkozott. Amikor Klapka tábornok augusztus 3-i várbeli kitörésének eredményeként a Dunántúl északi fele felszabadult, Ujlakit nevezték ki Pápa város térparancsnokává, egyben megbízták az ott folyó újoncozás vezetésével. Innen – a közeledő császári csapatok elől – augusztus 15-én visszatért Komáromba, ahol öt nappal később Klapka tábornok törzséhez nyert beosztást, mint parancsőrtsízt. Komárom feladásakor, október elején útlevelet kapott Törökországba. Később Londonban él. Egyes források szerint 1859-ben őrnagy (?) lett az olaszországi magyar légióban. Az viszont már bizonyos, hogy a kiegyezés

⁷ A Somhegy-pusztai (Bakonybél) üvegkútját a pápai Neumann-család bérelte, így biztos, hogy Neumann Albert (más adatok szerint Adalbert) Bakonybélben lakott. (–H. J.)

idején a Veszprém megyei Honvédegylet tagja volt. A Vasárnapi Ujság 1894-ben tudósít egy Neumann József haláláról, aki a csáktornyai takarékpénztár igazgatójaként és a helyi városi képviselő-testület tagjaként hunyt el 74 éves korában – feltételezhető, hogy ő volt az egykori honvéd százados.

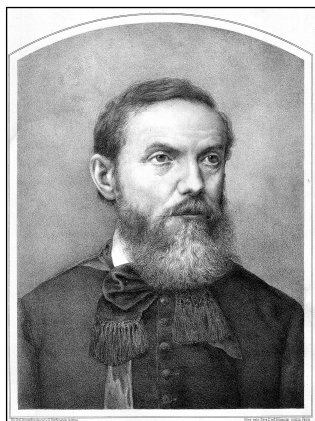
FORRÁSOK: KAW: *Grundb.* 39. LIR 1841–1850 5/123., Hudi József: *Források* 328., Pápai diákok 557., MOL: *ONóHt.* Ált. 1848. 8140., Uo.: *Hm.* Ált. 1849. 15038. és 18520., Uo.: *Görgey-csal. Gyűjt.* 2. cs. sz. n., *Közlöny* 1849. 16. és 133. sz., *Komáromi Lapok* 1849. 64. sz., *Szinnyei: Komárom* 427. o., *HHStA: Provinz Ungarn* 1849. 1. fasc., *Mikár Zsigmond* I. 103., ill. *Vas. Újs.* 1894. 26. sz.

Nagykállói PAÁL JÓZSEF 1809-ben Nemesvámoson (Veszprém m.) született, apja Pál (!) András református lelkész volt. Iskolai tanulmányait Gyöngyösön, majd 1824. április 27-étől a Pápai Ref. Kollégiumban végezte. Ezt követően Balatonudvarin, 1831-től Tótvázsonyban, 1836-tól pedig Nemesvámoson volt református tanító. Felesége Gondol Rozália volt (aki férje katonai szolgálata alatt, 1849. augusztus 2-án Vámoson hunyt el), 1829-ben Balatonudvarin született Dénes nevű fia a szabadságharc tűzér hadnagya lett. 1848 nyarán a veszprémfajszai nemzetőrség hadnagyává választották. Szeptember 11-én a már többször említett Veszprém megyei önkéntes nemzetőrszázalój főhadnagya lett, mellyel részt vett a Jellačić elleni harcokban. Ezt követően 1849 januárjáig a fel-dunai seregben, majd a komáromi várőrségnél szolgált alakulatával. Ugyanitt január végén főhadnagy, majd március 16-ával százados lett a 40. honvédzászlóaljban. A zászlóalj május 25-én kelt kimutatása szerint a várőrség élelmezési hivatalához lett vezényelve, ahová június 3-án hivatalosan is áthelyezték. A vár feladásáig, mint „húsvágási felügyelő” szerepel. H Szabó Lajos kutatásai szerint a szabadságharc után a császári hadbírótság vagyonek Kobzása ítélt, de 1856. július 12-én kegyelmet kapott. (Ennek oka azonban nem honvédtiszti mivolta, hanem valamilyen önkényuralom-ellenes szervezkedésben való részvétele lehetett, mivel a komáromi kapitulánsok amnesztiában részesültek.) Paál később ismét Nemesvámoson tanított, s a kiegyezést követően a Veszprém megyei Honvédegylet egyik alapítója lett. Szülőhelyén halt meg 1869. január 22-én.

FORRÁSOK: Hudi József: *Források* 328., Pápai diákok 525., MOL: *OHóHt.* Ált. 1848. 4301. és 8140., Uo.: *Hm.* Ált. 1849. 19932. és 21057., Uo.: *Bm. Honv. segély* 1868. 15., *Közlöny* 1849. 15. és 89. sz., *Komáromi Lapok* 1849. 63. sz., *Szinnyei: Komárom* 375., H. Szabó Lajos: *Negyvennyolcas* 98–99., *Mikár Zsigmond* I. 105.

Vönöczki és érsemjéni PAP GÁBOR 1827. szeptember 10-én Vilonyán (Veszprém m.) született, Pap Kovács István helybéli református lelkész és Oláh Klára gyermekeként. 1842. októberétől 1847-ig tanult a Pápai Ref. Kollégiumban, majd családi nevelő lett a báró Huszár családnál Bécsben. Részt vett

a '48-as bécsi októberi forradalomban, melynek leverését követően haza menekült. Itthon november 25-én, Nemesvámosról állt be a honvédseregbe. A 39. (győri) honvédszászlóaljhoz került, mellyel Görgői fel-dunai seregéhez osztották be. A téli visszavonulás során, 1849. január második felében Besz-

tercebányán két szlovákokból álló újonc zászlóalj csatlakozott Görgői hadához, amelyekhez tisztek kellettek. Így lett január 28-án Pap is – aki akkor már őrmester volt – hadnagy a „2. zólyom-besztercei zászlóaljnál”. Az alakulat, mely később a 124. honvédszászlóalj besorolást kapta, a fel-dunai (VII.) hadtest, illetve áprilistól az abból kivált Kmety-hadosztály kötelékében küzdött végig a szabadságharcot. Pap május 16-ával főhadnagy, majd az augusztus 9-i temesvári csatát követően a zászlóalj századosa lett. A szabadságharc után elvégezte a teológiát és 1851-ben papi pályára lépett. Balatonudvarin,

Arácon, 1858-tól Litéren, 1864-től Vörösberényben, majd Vilonyán volt lelkész, mígnem 1874-ben a Dunántúli Református Egyházkerület püspökévé választották. 1876–1879 között egyben országgyűlési képviselő is volt. Tagja volt a Veszprém, illetve a Komárom megyei Honvédegyletnek, hiszen haláláig büszke volt arra, hogy 1848/49-ben a szabadságért küzdött. (Az általa vezetett halálozási anyakönyvek foglalkozási rovatába mindig bejegyezte, ha az illető '48-as honvéd volt.) Ő maga 1895. november 2-án Komáromban hunyt el. Özvegy szül. Czike Karolina – aki 1853-tól volt a felesége – és Elemér fia gyászolta halálát.

FORRÁSOK: Szinnyei: *Magyar írók* X. 281–284., Hudi József: *Források* 328., Pápai diákok 289., 300., 303., 308., 311., 315., 622. és 888., Veszprém m. Lvt.: *Honv. sorozási jegyzőkönyv* 1848. nov. 21–28., fol. 36., *Hadtört. Múz. Kézirattár*: 9107/Em., *Közlöny* 1849. 145. sz., Mikár Zsigmond I. 104–105. és II. 196., *Tört. Lapok* 1895. 22. sz., *Vas. Újs.* 1874. 37. és 1895. 45. sz., *Gyászjel.*: OSzK, *portré*: *Vas. Újs.* 1874. 37. és 1895. 45. sz. Itt közölt fotója: Pápai Református Gyűjtemények.

Tolnaszentgyörgyi és Beregi PÁLFFY JÁNOS a Komárom megyei Kömlődön született 1822. július 19-én. Szülei Pálffy Benjámín közbirtokos és Szőgyi (Sződy) Klára voltak, vallása: református. 1842–1846 között tanult a Pápai Ref. Kollégium akadémiai tagozatán a jogot is elvégezte. 1848 tavaszán a Batthyány-kormány belügyminisztériuma rendőrségi osztályán kapott állást. Itteni főnöke szeptember közepéig Perczel Mór, a későbbi tábornok volt, akit 1849. márciusában a bácskai (IV.) hadtest parancsnokává neveztek ki. Perczel valószínűleg ekkor vette maga mellé Pálffy, parancsőrtisztként,

március 23-ától hadnagyi rangban. E minőségében április-május folyamán részt vett a Délvidék felszabadításában, mely során kitüntette magát a május 7-én vívott uzdini (újozori) csatában. Június 13-án főhadnaggyá léptették elő. Július folyamán is Perczel törzskarának „nyargonc tiszje” volt, akkor, amikor a tábornok a Tiszai hadsereg parancsnoki beosztását látta el. Parancsnoka ekkor nevezte ki századossá. Az általános fegyverletételkor Komáromba menekült, ahol szeptember 10-én Klapka tábornok a vár téparancsnokságához osztotta be. A szabadságharc után kömlődi birtokán gazdálkodott, egészen a kiegyezésig. Közben feleségül vette Mészöly Krisztinát, házasságukból hat gyermek született. 1867-ben Komárom megye útbiztosává választották, azonban már 1870-ben meghalt.

FORRÁSOK: Hellebronth: *Családtört. Jegyzetek* 1914. 9–10., 273. és 277., *Nemesi évkönyv* 1927–1928. 257., Borovszky (szerk.) *Komárom m.* 572., *Pápai diákok* 299., 307., 311. és 884., *MOL: Hm. Ált.* 1849. 8094., 23824. és *Aradi nem ikt. ir.* (163. cs. fol. 333.), *Uo.: Bm. Honv. segély* 1868. 2334., *Szinnyei: Komárom* 325., *Mikár Zsigmond I.* 130.

RÁZGHA PÁL Felsőszelin (Pozsony m., ma: Horné Saliby, Szlovákia) született 1822. március 17-én evangélikus vallású családban. Apja nemes Rázgha András kereskedő, anyja Gyurtsy Eszter volt. A jog két osztályát végezte a Pápai Ref. Kollégiumban 1843–1845 között. 1848 júniusában önkéntes lett a Pozsonyban alakuló 4. honvédszászlóaljnál. Megalakulását követően ez a zászlóalj is a Délvidékre kerül, s a szerb felkelők elleni harcok során Rázgha őrmester, majd szeptember 15-én hadnagy lett. November 18-án főhadnaggyá léptették elő, majd néhány nappal később alakulatával az erdélyi sereg erősítésére vezényelték. Az akkor Erdély északi határán, Csucsánál állomásozó erdélyi had Bem tábornokkal az élén ugyanis Erdély visszafoglalására készült. December közepén Bem megállította a császáriak támadását, majd ellentámadást indított. Ennek eredményeként 1849. január elejére felszabadított Erdély északi felét, majd váltakozó sikerű véres harcok után, március közepére Dél-Erdélyt is. E küzdelmeknek kiemelkedő részese volt a felvidéki magyar, szlovák és német legénységű 4. zászlóalj. S bizonyára Rázgha is kitüntette magát, mivel Bem tábornok január 21-én századossá nevezte ki. Április-május folyamán az alakulat aztán közreműködött Bem temesközi hadjáratában, melynek sikeres befejezését követően Pancsovára került helyőrség gyanánt. A nyári hadjárat idején a szerb határt őrizte. A szabadságharc végén, a délvidéki sereg feloszlásakor Rázgha zászlóaljának egy részével ahhoz a csoporthoz csatlakozott, mely augusztus 22-én az oroszok előtt tette le a fegyvert Borosjenőn. Később szülőhelyén, birtokán gazdálkodott. 1865-ben feleségül vette Királyi Teréziát. A kiegyezés után tagja lett a Pozsony

megyei Honvédegyletnek. Magas kort megérve 1909. augusztus 9-én hunyt el Alsószeliben, halálát három gyermeke és számos unokája gyászolta.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL 49761., Nagy Iván IX. 665., Pápai diákok 298. és 890., Közlöny 1848. 101., 102. és 163. sz., 1849. 19. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 11082. és 25806., Uo: Bm. Honv. segély 1868. 2637., Orosz Hads. Lvt.: 5351., Mikár Zsigmond I. 75., Gyászjel.: OSzK.

Vámosi SAÁRY ELEK Diszelben (Veszprém m.) született 1818. július 15-én. Szülei Saáry László közbirtokos, Zala megye szolgabírája és Kenessey Terézia voltak. A református vallást követte. 1828 novemberétől 1838-ig tanult a Pápai Ref. Kollégiumban. Ezt követően mérnöki képesítést szerzett. 1848. október 1-jén a Zalai megyei önkéntes zászlóalj, november 10-én az előbbiből alakult 47. honvédzászlóalj főhadnagya lett. Alakulatával a főhadszíntéren, 1849. januárjától a Központi Mozdgó Sereg, a tavaszi és a nyári hadjárat idején az I. hadtest kötelékében harcolta végig, a világosi fegyverletételig a szabadságharcot. Közben az április 6-i isaszegi csatában megsebesült, május 14-én pedig százados lett. A fegyverletétel után visszatért a mérnöki pályára. 1866-ban megyei főmérnök lett. 1867/68-ban súlyos betegként (bal oldala megbénult) Pusztamiskén élt feleségével, szül. Kovács Kamillával.

FORRÁSOK: Szluha Márton genealógus szíves anyakönyvi adatai, Hudi József: Források 328., Pápai diákok 244., 247., 547. és 857., Közlöny 1848. 155. és 1849. 106. sz., HL: 1848/49. 51/17., MOL: Bm. Honv. segély 1868. 2017., Mikár Zsigmond I. 131.

TÓTH ISTVÁN Tasson, Pest megyében született 1824. április 20-án, református vallású családban. Apja „tekintetes” Tóth Jónás – 1842-ben Bars megye táblabírája Nagysallón –, anyja Végh Franciska volt. Előbb hét évig a nagyszombati katonai nevelőintézetben tanult, majd 1842-ben beiratkozott a Pápai Ref. Kollégium első jogi osztályába. 1848. májusában az elsők között állt be honvédek Pesten, a 2. honvédzászlóaljhoz. A Délvidékre került zászlóaljával részt vett a szerb felkelők elleni harcokban, és szeptember 29-én megsebesült. Október 17-én a Gömör megyei újoncokból szintén Pesten alakuló 38. zászlóalj hadnagya lett. Az alakulat később Arad, 1849. április második felétől Temesvár ostromában vett részt. Tóth az utóbbinál már főhadnagyként szolgált, március 25-én léptették elő. Végül május 19-én százados lett a bánási német újoncokból alakult (második) 67. zászlóaljban. (A Tasnádon szerveződő eredeti 67. zászlóaljat a hadügyminisztérium áprilisban feloszlatta, legénységét az 1. honvéd vadászrezred kiegészítésére fordította.) További sorsáról nincsenek információink.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 804., Pápai diákok 887., MOL: ONóHt. 1848. 5322., Uo.: Hm. Ált. 1848. 9414., Közlöny 1848. 131., 1849. 67. és 113. sz.

Kiskéri TÓTH JÁNOS, Tóth Dániel református lelkész és Bernáth Zsófia fia, Lakszakállason (Komárom m., ma Sokolce, Szlovákia) született 1820-ban. 1837-ben iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba, bizonyára a jogi osztályok elvégzése céljából. Neve 1848. őszén bukkan elő ismét, mint a Mészáros Lázár tábornok, hadügyminiszter vezényelte felső-tiszai hadtest parancsnokságának „tábori iktatója” E beosztásában 1849. január 1-jével hadnagy lett. Már január 14.-én azonban, főhadnaggyá előléptetve, Tiszafüred térparancsnokává nevezték ki. (Januártól április közepéig Tiszafüreden állandó helyőrség tartózkodott, mivel a Debrecenbe menekült kormány attól félt, hogy a császári főszereg esetleg itt – ahol állandó híd volt a Tiszán – tör be a Tiszán túlra.) Július 19-én Tóth megkapta a századosi rangot, de már néhány nap múlva el kellett hagynia Füredet, ahol a nagy túlerőben levő orosz főszereg megkezdte az átkelést. A szabadságharc utolsó heteiben a hadügyminisztérium Tábornoki (azaz Vezérkari) osztályán teljesített szolgálatot. Pályáját a kiegyezésig homály fedi – csak annyit tudunk róla, hogy Bartók Júliát vette feleségül. 1867-ben és 1890-ben a Pest városi Honvédegylet tagjai sorában találjuk. Az utóbbi időpontban a Honvédegyletek Országos Központi Választmányának tagja, foglalkozását tekintve pedig az államügyész-ségi sajtóiroda vezetője volt Budapesten. Ugyanitt halt meg 1902. július 19-én.

FORRÁSOK: *Pápai diákok* 862., *KLÖM* XIV. 999., *Közlöny* 1849/2., 6. és 165. sz., *MOL: Hm. Ált.* 1849. 31389., *HL*: 1848/49. 51/17., *Mikár Zsigmond* I. 27. és II. 54. és XXI. O., *Vas. Újs.* 1902. 20. sz., *Gyászjel.*: OszK.

UJLAKY (UJLAKI) JÓZSEF lásd NEUMANN

Görzsönyi VARGHA LAJOS 1825. július 11-én a Veszprém megyei Szilasbálaháson (ma Mezőszilas, Fejér m.) született, nemes Vargha András közbirtokos és Thaly Terézia gyermekeként. Református vallású volt. 12 évesen került a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol 1847-ig tanult. 1848 tavaszán joggyakornok volt. Katonai pályáját szabadságharcban ő is a már többször említett Veszprém megyei önkéntes nemzetőr zászlóaljban kezdte, 1848. szeptember 11-én, hadnagyként. Harcolt Pákozdnál, majd Schwechatnál, december közepétől az országba betörő császári főerők ellen. 1849 januárjától az október elején bekövetkezett kapitulációig pedig részt vett a Komárom védelmében, illetve a vár körüli harcokban. Közben ő is haladt a ranglétrán, október 6-án főhadnagy, 1849. június 16-ával pedig százados lett az alakulatából szervezett 70. honvédzászlóaljban. Több mint egy éves szolgálatát Klapka tábornok szeptember 28-án a katonai érdemjel 3. osztályával honorálta. A szabadságharc után hazatérve 1850-ben megnősült, Havranek Jozefát vette feleségül,

akitől két gyermeke született. A kiegyezés után törvényszéki bíró lett Veszprém-ben. 1867-ben és 1890-ben a Veszprém megyei Honvédegylet tagja volt. 1908. április 28-án Veszprém-ben hunyt el, de Alsóörsön temették el, ahol sírja ma is áll.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1624., G. Vargha Zoltán: *A Görzsönyi Vargha család, h. n., 1913., Hudi József: Források 329., Magyar Családtört. Szle. 1941. 251., Pápai diákok 251., 267., 276., 288., 299., 307., 311., 321., 585. és 885., MOL: ONöHt. Ált. 1848. 4301. és 8140., Uo.: Hm. Ált. 1849. 19932., 21057., Közlöny 1848. 128., 1849. 15. és 165. sz., Szinnyei: Komárom 392., Mikár Zsigmond I. 105. és II. 349.*

Vései VÉSSEY MIKLÓS a Somogy megyei Vésén látta meg a napvilágot 1812. december 4-én Véssey László földbirtokos és Thulmon Anna evangélikus vallású szülők gyermeke volt. Tanulmányait 1828–1831 között végezte a Pápai Ref. Kollégiumban. 1831-ben tisztjelöltként beállt a császári 52. gyalogezredhez, de innen már 1832-ben kilépett. Birtokán letelepedve 1848-ig gazdálkodott. 1836-ban feleségül vette Jeszenszky Bertát, aki azonban 1841-ben meghalt. Másodjára Becker Katalint vette el, s két házasságából három gyermeke született. 1848. december 11-én századossá nevezték ki a 60. (Somogy megyei) honvédszászlóaljhoz, mellyel előbb Perczel tábornok drávai hadtestéhez, majd a Szolnok-Törökszentmiklós körzetében állomásozó Központi Mozgó Seregéhez osztották be. A tavaszi hadjárat során ugyanitt – az említett seregből alakult II. hadtestben – szolgált. Később Vác város katonai térparancsnoka lett. Július közepén csatlakozott Görgei itt átvonuló seregéhez, mellyel Világosnál tette le a fegyvert. (Egy forrás szerint ekkor már őrnagy és zászlóaljparancsnok volt.) Később ismét birtokán gazdálkodott, 1859. október 20-án Vésén bekövetkezett haláláig.

FORRÁSOK: Nagy Iván XII. 165., Borovszky (szerk.): *Somogy vm. 633., Szluha Márton: Turóc m. 584., Pápai diákok 548., KAW: Grundb. 52. LIR 1820–1840. 1/72., HL: 1848/49. 16/61 a, 35/3. és 51/17., MOL: Hm. Ált. 1849. 22353., Közlöny 1848/185. sz.*

VID KÁROLY Vid János Gottlieb polgári születésű kereskedő és Jeunsch Zsuzsanna gyermekeként született 1825. január 17-én Pápán. Evangélikus vallású volt. Nyolc éves korában írták be a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol a jogi tanfolyamot is elvégezve 1844-ig tanult. 1848 tavaszán ügyvéd volt Pápán. Május 28-án az alakuló nemzetőrség tizedesévé választották. A szabadságharcot sok egykori pápai diáktársával ő is a Veszprém megyei önkéntes nemzetőr-, illetve az 1849 januárjában abból alakult 70. honvédszászlóalj kötelékében küzdötte végig, Jellačić támadásától a komáromi vár feladásáig. 1848. szeptember 7-től hadnagy, 1849. január 30-tól főhadnagy volt, s végül Klapka tábornok léptette elő századossá, szeptember 28-án. Az 1850-es

években ismét pápai ügyvédként tevékenykedett. 1857 körül megnősült, Bischitzky Magdolnát (Lenkét) vette feleségül. A kiegyezés után törvényszéki bíró lett. 1867-ben és 1890-ben tagja volt a Veszprém megyei Honvédegyletnek. Pápán halt meg 1903. október 4-én.

FORRÁSOK: Hudi József: *Források* 329., H. Szabó Lajos: *Pápa* 100., 230–231., *Pápai diákok* 248., 259., 263., 298., 562., 870. és 889., MOL: *ONóHt. Ált.* 1848. 8140., Uo.: *Hm. Ált.* 1849. 19932., *Közlöny* 1849. 15. sz., *Komáromi Lapok* 1849. 67. sz., *Mikár Zsigmond* I. 105. és II. 349., *Vas. Újs.* 1903. 41. sz.

Muzsaji VITTYNYÉDY JÓZSEF 1823. október 20-án Keményegerszegen (ma Vasegerszeg) született, evangélikus vallású családban. Apja Vittnyéd János váti közbirtokos, anyja Véssey Erzsébet volt. A jog két osztályát végezte el Pápán, a Ref. Kollégiumban 1842–1844 között. Később ügyvéd és sárvári birtokos lett. 1848. tavaszán a sárvári nemzetőrség főhadnagyává választották. November 11-én azonos rendfokozatban a Vas megyében alakuló 44. honvédzászlóalj tisztje lett. Innen 1849. január 1-jével a Somogy megyei 61. zászlóaljhoz került, Perczel tábornok Központi Mozgó Seregébe. Részt vett az áprilisi hadjáratban – az isaszegi csatában, a Pest alatti összecsapásokban és Buda ostromában – a nyári hadjárat során pedig a Vág menti összecsapásokban, valamint a július 11-ei komáromi ütközetben. Több alkalommal volt huzamosabb ideig zászlóaljának ideiglenes parancsnoka. Július közepén hadtestével (a II.) a komáromi várőrséghez osztották be, s itt szolgált a vár feladásáig. A kiegyezés után Vas megye alügyészévé választottá, később pedig törvényszéki bíró lett. Tagja volt a Vas megyei Honvédegyletnek. 1900. szeptember 6-án Sopronban hunyt el.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2723., Nagy Iván XII. 231., *Pápai diákok* 285. és 886., MOL: *ONóHt. Ált.* 1848. 810., Uo.: *Bm. Honv. segély* 1868. 2668., Uo.: *Vittnyéd-család gyűjt.* 1. cs. (a 61. honvédzászlóalj parancskönyve), HL: 1848/49. 34/351., *Közlöny* 1848. 155. 1849. 17. és 35. sz., *Mikár Zsigmond* I. 103., *Vas. Újs.* 1900. 37. sz.

VÖRÖS DÉNES nemes Vörös Sámuel és nemes Laky Klára fia, 1819. február 28-án Kisigmádon született református családban. 1830 novemberében került a Pápai Ref. Kollégiumba – ekkor már csak az édesanyja élt. Az 1848-ig terjedő időszakból csak annyi ismeretes vele kapcsolatban, hogy 1847-ben feleségül vette Hencz Magdolnát. Szabadságharc alatti tevékenységét is homály fedi. Az azonban bizonyos, hogy az 1849. augusztus 13-i világosi fegyverletétel alkalmával készült jegyzéken századosként szerepel. Komárom megye írnokaként hunyt el 1865. április 3-án Komáromban.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1525., Hal. akv.: uo. 52594., *Pápai diákok* 554., HL: 1848/49. 51/17., MOL: *Bm. Honv. segély* 1868. 2274.

Domanoveczi és lestinczi ZMESKAL ANTAL felvidéki eredetű nemesi, evangélikus vallású családban született, 1820. január 15-én, a Vas megyei Dukán. Apja Zmeskal Dániel, anyja Nagy Sára volt. A Pápai Ref. Kollégiumnak 1837 áprilisában lett a diákja, mint az első jogi osztály hallgatója. 1848 júniusában beállt a Veszprémben alakuló 6. honvédszászlóaljhoz, és ennek kötelékében küzdött végig a szabadságharcot. Előbb a Délvidéken, a szerbek ellen – ahol szeptember 11-én hadnagy, december 14-én pedig főhadnagy lett. A tavaszi és a nyári hadjárat idején a főhadszíntéren, a Feldunai sereg, illetve ezen belül a Klapka, majd a Nagysándor parancsnokolta I. hadtest csatáiban és ütközeteiben vett részt. A zászlóalj június 26-án kelt kimutatása szerint akkor már százados volt. Világosnál tette le a fegyvert. Kemeneshőgyészen hunyt el 1859. július 12-én.

FORRÁSOK: *Szluha Márton: Árva vm. 153., Pápai diákok 584., HL: 1848/49. 35/35. és 51/17., Közlöny 1848/97. és 189.,*

Domanoveczi és lestinczi ZMESKAL JÓZSEF a Győr megyei Bezi községben született 1819. március 20-án. Apja Zmeskal József császári-királyi huszárfőhadnagy, anyja Zmeskal Jozefa volt. Vallása: evangélikus. Tanulmányait egy katonai nevelő-intézetben, majd 1839–1844 között a Pápai Ref. Kollégiumban végezte. Később ügyvéd lett Győrben. 1848. szeptember 11-én a Győr megyében alakult önkéntes nemzetőr század százados parancsnoka lett. Alakulatát a 2. dunántúli önkéntes nemzetőr zászlóaljba osztották be – mely a veszprémihez hasonlóan a pápai táborba ment, majd az itt alakult nemzetőri dandárral, Kosztolányi Mór őrnagy vezetése alatt, csatlakozott a Jellačić-csal szemben álló sereghez. A pákozdi, schwechati ütközetek, majd az osztrák határon folyó kisebb összecsapások után, 1849 január elején Zmeskálék zászlóalja is Komáromba került. Itt az alakulatot egyesítették a veszprémi önkéntes zászlóaljjal, és létre jött belőlük a 70. honvédszászlóalj. Zmeskalt ugyanekkor századosként szintén a várórséghez tartozó 46. zászlóaljhoz osztották be. Február 10-én azonban visszahelyezték a 70. zászlóaljhoz. Ennek kötelékében vett azután részt a vár védelmében, illetve a vár körüli júniusi, júliusi harcokban, a fegyverletételig. A szabadságharc után visszatért Győrbe. Ügyvédi praxist folytatott, egyben pedig gróf Viczay Héder uradalmának jogigazgatója volt. 1863. február 1-jén Győrben hunyt el. Nőtlen volt, 7 ezer forintnyi vagyonát végrendeletében jótékonyági célokra hagyta. A Magyar Tudományos Akadémiára, a Magyar Nemzeti Múzeumra, a Magyar Nemzeti Színházra, valamint a győri evangélikus tanodára.

FORRÁSOK: *Szül. akv. MOL A 2605., Nagy Iván XII. 407. és 415., Pápai diákok 258., 260., 298. és 874., MOL: ONóHt. Ált. 1848. 4201., 6635. és 8140., Uo.: Hm. Ált. 1849. 19932., Csapó-Hermann-Jánosi 237., HL: Rendőri megfigy. 77. cs. 87.*

Szentgyörgyvölgyi ZSOLDOS JÁNOS Zsoldos Jakab református lelkész és Szalay Zsuzsánna gyermekeként 1813. február 21-én a Veszprém megyei Tevelen (ma Adásztevel) született. Felsőbb iskolai tanulmányait 1823-ban Pápán kezdte, 1827/28-ban a kiskunhalasi ref. gimnáziumban folytatta, majd visszatért a Pápai Ref. Kollégiumba. A jogi osztály elvégzése után, 1833-ban beállt a 19. gyalogezredhez. 1847-ig szolgált itt, de mivel nem kapott tiszti rangot, ekkor tizedesként kilépett. 1849 nyarán az orosz beavatkozás hírére Kossuth „keresztesháborúra” hívta fel a nemzetet. Ennek nyomán országszerte védcsapatok (is) alakultak. A „Fejér megyei védcsereg” szervezője és parancsnoka Zsoldos lett. Augusztus elején csapatával a Balaton-felvidéken csatlakozott Noszlópy Gáspár Somogy megyei különítményéhez, majd a hónap közepén azzal bevonult Komárom várába. Augusztus 29-én Klapka tábornok az itt szervezett 204. honvéddászlóalj – mely a szabadságharc utolsóként felállított alakulata volt – századosává nevezte ki. A kiegyezés idején a Pest megyei Dányon élt, ekkor – és ha hinni lehet Mikár Zsigmond gyakran hibás adatokat tartalmazó névkönyvének – és 1890-ben a Pest városi Honvédegylet tagja volt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1497., Nagy Iván XII. 455., 457–458., Pápai diákok 242. és 523., KAW: Grundb. 19. LIR 1841-1850 14/43., Erdős Ferenc: A polgári forradalom és szabadságharc Fejér megyében, 123., Komáromi Lapok 1849. 65. sz., MOL: Bm. Honv. segély 1868. 3676., Mikár Zsigmond I. 27. és II. 54.

HADNAGYOK ÉS FŐHADNAGYOK

ANTAL DÁNIEL a Komárom megyei Felsőgelléren (ma Horny Gellér, Szlovákia) született 1824. január 4-én. Apja Antal Gergely földműves-gazdálkodó, anyja Bársony Julianna volt. A református vallást követte. 1837 októberében lett a Pápai Ref. Kollégium diákja, ahol 1848. tavaszáig tanult, majd családi nevelői állást vállalt. Szabadságharc alatti szereplésével kapcsolatban csak annyit tudunk, hogy 1849. augusztus 25-én, mint őrmestert Klapka tábornok hadnaggyá léptette elő a várórségnél szervezett 201. honvéddászlóaljnál. 1867/68-ban Madaron (ma Modrany, Szlovákia) tanítószkodott, ekkor, valamint 1890-ben a Komárom megyei Honvéd Segélyegylet tagjaként tartották nyilván. 52 évig volt tanító – írta róla a nekrológ, mely 1896-ban, Madaron bekövetkezett halála alkalmából jelent meg.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL 51205., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. 2338., Pápai diákok 252., 267., 277., 288., 300., 302., 307., 311., 321., 587. és 878. o., Mikár Zsigmond I. 59. és II. 196., o., Tört. Lapok 1896. 24. sz. 212. o., Komáromi Lapok 1849. 64. és 65. sz.

BAKOS PÁL Csépen született 1828. január 22-én, Bakos Márton kovácsmester és Simony Éva gyermekeként. A református vallást követte. 1839 őszétől 1844-ig volt a Pápai Ref. Kollégium diákja. 1848 tavaszán önkéntesként beállt a Pesten alakuló 2. honvédszászlóaljhoz. Alakulatával később a Délvidékre került, ahol részt vett a szerb felkelők elleni bácskai harcokban. Zászlóaljával az év őszén a péterváradai várőrséghez került, s a vár védelmében vett részt, egészen annak 1849. szeptember 7-én történt feladásáig. 1849. július közepén lett hadnagy. Miként a komáromi, úgy a pétervárad kapitulánsok is amnesztiában részesültek, így nem sorozták be a császári hadseregbe. 1867-ben a Komárom megyei Honvédegylet tagja volt. Nyugalmazott vasúti ellenőrként hunyt el 1900-ban Budapesten.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL: A 1507., Pápai diákok 270., 279., 291., 601., MOL: Hm. Ált. 1849. 25560., HL.: 1848/1849. 45/216., Mikár Zsigmond I. 18., Vas. Újs. 1900. 24. sz.

Köveskáli BALOGH GÁBOR nemes Balogh István kisbirtokos gazdálkodó és Győrffy Zsuzsánna fiaként Köveskálon (Zala m.) született, 1823. április 30-án. Református vallású volt. Elemei iskolai tanulmányait szülőhelyén végezte, majd 1836-ban beiratkozott a Rápai Ref. Kollégiumba. 1845-ben a jogot bevégezve patvarista lett, majd 1846-ban letette az ügyvédi vizsgát. Az utolsó rendi országgyűlésen Deák Ferenc titkáráként működött. 1848 nyarán a tapolcai járásban alakult nemzetőr zászlóalj hadnagyává választották, mellyel 6 héten át, szeptember elejéig a Drávánál, azaz a horvát határszélen teljesített őrszolgálatot. Az alakulatot – melynek parancsnoka a pápai születésű Vigyázó Ferenc százados, később nemzetőr őrnagy – volt Jellačić támadásának hírére ismét mozgósították. A szeptember 29-i pákozdi csatából ugyan végül is elkéstek, de ez nem rajtuk múltott. Ismét hazatérve Balogh októberben beállt a Keszthelyen szerveződő 56. honvédszászlóaljba, noha ennek katonáit a másik Zala megyei honvédszászlóalj, a 47. honvédjei „cédula huzogatóknak” csúfolták. (A 47. zászlóalj katonái ugyanis önkéntesek voltak, míg az 56-é a kivetett kvóta alapján besorozottak, tehát nem önkéntesek. Azt pedig, hogy a katonaköteles korosztályból kiknek kell bevonulniuk, a cédulára felírt nevek kihúzásával döntötték el.) A zászlóalj megalakulását követően Perczel Mór tábornok drávai hadtestéhez került. Ám, mivel felszerelése és felfegyverzése még december közepén is sok kívánnivalót hagyott hátra, egyelőre nem került bevetésre. Így Perczel december 30.-ai szerencsétlen móri vereségéből is kimaradt, s a hadtest több hasonló félig felszerelt zászlóaljával csak 1849 januárjában csatlakozott vissza Perczel akkor már Szolnok–Törökszentmiklós körzetébe visszavonult csapataihoz. Ami azon-

ban késik, nem múlik. A tűzkeresztség is bekövetkezett február 27-én, a kápolnai csatában. Éspedig éppen a csata kulcsfontosságú helyszínén, Kápolna falunál, melyet vissza kellett (volna) foglalnia az ellenségtől. A kísérlet ugyan nem járt sikerrel, de a zászlóalj a jelentős veszteségekkel járó támadás, majd visszavonulás során végig megőrizte zárt rendjét. (Az már csak a 47-es honvédek rosszindulatú állítása, hogy azért, mivel a zászlóalj parancsnoka, Kisfaludy Mór őrnagy többször is megmutatta katonáinak tenyérsi széles lovassági pallosát, egyben pedig elmagyarázta, hogy mi fog történni annak az orrával, aki nem tartja a sort...)

A tavaszi hadjáratban Baloghék az Aulich tábornok parancsnoksága alatt álló II. hadtest kötelékében vettek részt. Ennek során az április 6-i isaszegi csatában, majd a hónap közepén vívott Pest alatti (rákosmezei) összecsapások idején kerültek tűzbe. Következett Buda ostroma, melyben Balogh – aki szolgálatát mindjárt őrmesterként kezdte – már tisztként vett részt, miután május 8-án hadnaggyá nevezték ki. A nyári hadjárat a főhadszíntéren a fel-dunai sereg Vág menti támadásával kezdődött. A császári főszereg bal szárnya ellen indított hadművelet során a támadó éket az akkor már Asbóth Lajos ezredes vezetése alatt álló II. hadtest képezte. A június 16-án, 20-án és 21-én vívott véres csaták nem hozták meg a várt eredményt, nem utolsó sorban azért, mivel a császáriak segítségére 21-ére beérkezett a 12 ezer főnyi orosz Panyutin-hadosztály. A legnagyobb veszteséget Asbóth hadteste szenvedte, melynek létszáma 955 főről 590-re csökkent. A június 1-jén még 825 honvédet számláló 56. zászlóalj katonáinak száma június 24-én pedig már csak 423 főt tett ki. Ez utóbbi jórészt annak volt köszönhető, hogy a június 21-i csatában a császári lovasság a Vág egyik holt ágához szorította az alakulatot, mely sortüzeivel képtelen volt megakadályozni, hogy a császáriak betörjenek a sorai közé. A Vág menti hadjárat után a zászlóalj még részt vett a július 11-i nagy komáromi csatában. Ezt követően a fel-dunai sereg zöme elvonult Komáromból, a II. hadtest – a továbbra is annak kötelékébe tartozó 56. honvédzászlóaljjal – Komáromban maradt a várórség (a VIII. hadtest) erősítésére.

Utolsó csatájukat augusztus 3-án vívták az 56-os honvédek, amikor Klapka tábornok egy nagyszabású kitörés során lényegében szétverte a Komárom megfigyelésére hátra hagyott császári erőket. Ebben a harcban Balogh is kitűnt, s Klapka augusztus 30-án főhadnaggyá léptette elő. A vár feladása után Balogh előbb hazatért gazdálkodni, majd ügyvédként Devecserben telepedett le. 1858-ban itt is nősült, felesége Szentmihályi Etelka lett. Az 1870-es években Győrbe költözve folytatta az ügyvédi pályát, s a város

ismert közéleti személyiségeként – Győr megye törvényhatóságának tagja, a Győri Ref. Egyház gondnoka stb. – hunyt el, 1908-ban Győrben.

FORRÁSOK: Rassy Tibor: *Pápai diák a szabadságharcban* Részletek Köveskáli Nemes Balogh Gábor honvéd főhadnagy önéletírásából. *Új Horizont (Veszprém)* XXI. évf. 1993/4–5. sz. 95–102., Szinnyei: Komárom 281., Tóth Károly: *Az 56. honv. zászlóalj 10. és 94., Vas. Újs.* 1908. 34. sz. *Pápai diákok* 250., 266., 275., 287., 298., 306., 320., 578., 880.

Rábahidvégi és galánthai BALOGH JÁNOS FERENC Ajkán, Veszprém megyében született, 1827. július 22-én. Szülei Balogh Ferenc és Kováts Zsuzsanna voltak. A református vallást követte. 1844 őszén iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol 1848 tavaszán még joghallgató volt. 1848 júliusában a pápai nemzetőrség tagja lett. Decemberben közepén, a császári csapatok általános támadását követően Kossuth önkéntes csapatok alakítására adott ki felhívást. Ezek összevonására a Dunántúlon Nemegyei Bódog őrnagy kapott megbízást. Veszprém megyében is szerveződött egy csapat, melynek hadnagya Balogh lett. A mintegy 2500 főnyi Nemegyei-különítmény december végén a Dél-Dunántúlra, majd 1849 januárjában a bácskai hadszíntérre, Zomborba vonult. 1849 márciusában három honvédzászlóaljat szerveztek a különítményből. Köztük a (második) 7.-et, melybe a veszprémiekkel Balogh hadnagy is bekerült. (Az 1848 tavaszán Szombathelyen szervezett eredeti 7. zászlóalj Lipótvár várőrségéhez tartozott, és 1849 február elején annak feladásakor a császáriak fogságába esett.) Az új 7. zászlóalj már március 5-én kitüntette magát az úgynevezett Kaponya-csárdai ütközetben, ahol sikerült visszaverni a szerbek Szabadka elleni támadását. Ezt követően részt vettek Perczel tábornok bácskai ellentámadásában, melynek során, április 3-án nekik sikerült elsőként áttörniük a szenttamási szerb tábor védelmét. Az alakulatot később a péterváradai vár őrségének erősítésére vezényeltek, s annak védelmében vettek részt a vár szeptember 7-én történt feladásáig. Balogh hadnagy neve szintén szerepel a vár átadásakor készült tiszti névjegyzéken. 1849 őszén ismét beiratkozott a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol befejezte jogi tanulmányait. Később gyakorló ügyvédként Szegeden telepedett le. A ki-egyezés idején a csatád-szóregi uradalom ügyésze, és a Szeged városi Honvédegyelet tagja volt. 1875-ben a Szegedi Közigazgatási Kamara elnökeként és Szeged város törvényhatóságának tagjaként tartották nyilván. Később királyi tanácsosi címet kapott és a Szegedi Ref. Egyház főgondnoka lett. 1866-ban Szegeden nősült, Szarvady Szidóniát vette feleségül, akitől Irén és Géza-Imre nevű gyermekei születtek. 1884. július 9-én Szegeden hunyt el.

FORRÁSOK: Habermann Gusztáv 17–18., Mikár Zsigmond I. 156., *Pápai diákok* 634. és 904., *Közöny* 1849. 57. sz., *MOL.*: Hm. Ált. 1849. 6620., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. 2304., *HL.*: 1848/49. 45/216., *Gyászjel.*: OSzK.

BÁNYÁSZ ISTVÁN 1833 körül Léván (ma Levice, Szlovákia) született, s evangélikus vallású volt. Apja, Bányász Kristóf „cívis”, azaz Léva város polgára volt. Iskolai tanulmányait Léván, illetve 1847. november 3-ától a Pápai Ref. Kollégiumban folytatta. 1848 őszén beállt a Léván alakuló 17. honvéddzászlóaljhoz, mellyel decembertől a világosi fegyverletételig a felsőtiszai, illetve I. hadtest kötelékében, a főhadszíntéren küzdött végig a szabadságharcot. Ennek folyamán tizedes, 1848. november 1-jén őrmester, végül 1849. március 16-ával hadnagy lett. 1867/68-ban a Fejér megyei Honvédegylet tagja volt.

FORRÁSOK: MOL ONöHt. Ált. 1848. 7338., Közlöny 1849. 67. sz., HL.: 1848/49. 51/17., Mikár Zsigmond I. 44., Pápai diákok 658.

Rendesi BÁRÁNY ELEK Bárány Dániel közbirtokos fiaként a Somogy megyei Mocsoládon született 1829-ben vagy 1830-ban. Evangélikus vallású volt. Iskolai tanulmányait 1841 novembere és 1844 között Pápan, majd Pécsen végezte. 1847-ben ismét a Pápai Ref. Kollégium hallgatója lett, mint első éves joghallgató. 1848 júniusában beállt a Pécsen alakuló 8. honvéddzászlóaljhoz, mellyel – miként az első honvéddzászlóaljak többségét – a megalakulást követően a szerb felkelők ellen, a bácskai hadszíntérre vezényelték. December 11-én hadnagy, 1849. március 16-án pedig főhadnagy lett alakulatánál. A szenttamási szerb tábor 1849. április 3-án történt bevételénél megsebesült, de felgyógyulását követően ismét szolgálatba állt a bácskai (IV.) hadtesthez beosztott alakulatánál. A szabadságharc után közlegényként besorozták a császári hadseregbe. Itt több volt egykori tisztársával egy kiterjedt szervezkedés részese lett. Ezt a háttérből Kossuth irányította, aki a szintén emigrációban élő olasz Mazzinival karöltve 1852 tavaszára egy újabb magyar-olasz szabadságharcot készített elő. E célból a császári hadseregbe besorozott volt honvédtisztek megszervezésére küldött megbízottját, egy Piringer nevű volt honvédtisztet a császáriak azonban lefűlelték, a szervezkedést pedig felgöngyölítették. Több tucat besorozott honvédtiszt került ekkor „horogra”, köztük Bárány, akit 1852. március 12-én Bécsben nyolc év „sáncfogságra”, azaz kényszermunkára ítélték. A csehországi Theresianstadt várbörtönében raboskodott, mígnem 1857 júniusában amnesztiában részesült. A fogságból kiszabadulva birtokán gazdálkodott, haláláig. 1867-ben tagja lett a Somogy megyében alakult honvédegyletnek. Balatonbogláron hunyt el, 1883. március 23-án. (Mocsoládon temették el.)

FORRÁSOK: Borovszky (szerk.): Somogy vm. 525., Közlöny 1848. 185. és 1849. 91. és 94. sz., KAW.: Grund. 30. LIR 1851-1857 31/141., MOL.: Bm. Honv. segély 1868. 4961., Mikár Zsigmond I. 81., Gyászjel.: OSzK., Pápai diákok 279., 291., 318., 617. és 897.

BÁRDOSSY JÓZSEF Csöngén, Vas megyében született, 1821 körül, nemesi születésű és evangélikus vallású volt. 1838 novemberében iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba, s itt végezte el a jog két osztályát. (Beiratkozási adataiból tudjuk, hogy anyját szül. Noszlopy Zsuzsannának hívták.) A szabadságharcban 1848. december 18-ától őrmesteri, 1849. június 28-ától hadnagyi rendfokozatban az 57. honvédszászlóaljban szolgált, végig, a vár feladásáig, a komáromi várőrségnél. A kiegyezés idején és 1890-ben a Vas megyei Honvédegylet tagja volt, földbérlo-, ill. földbirtokosként Kemeneshőgyészen gazdálkodott. Ugyanitt halt meg, 1901. január 12-én.

FORRÁSOK: MOL.: Hm. Ált. 1849. 21057., Közlöny 1849. 146. sz., Színnyei: Komárom 315. és 490., Mikár Zsigmond I. 103., és II. 344., MOL.: Bm. Honv. segély 1868. 2668., Pápai diákok 250., 320. és 595., Vas. Újs. 1901. 3. sz.

Ujhelyi BARLA KÁROLYt 1819. október 29-én keresztelte apja, Barla Mihály evangélikus lelkész a Zala megyei Kővágóörsön. Anyját Hrúz Lídiának hívták. 1840-ben iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba, mint joghallgató. 1848. szeptember végén – jurátusként – beállt a Pesten alakuló első 12-fontos honvéd tüzer üteghez, mellyel október végén Görgei osztrák határon álló fel dunai seregéhez osztották be. Ugyanitt december 9-én hadnaggyá léptették elő. 1849. március 14-én kelt kimutatás szerint ütege II. (Aulich-) hadtest-hez beosztott felének parancsnoka volt. Az április 4-ei tápióbicskei csatában tanúsított helytállásáért főhadnaggyá léptették elő. Ugyanekkor a katonai érdemjel 3. osztálya kitüntetésre is felterjesztették. Ezt – állítása szerint – később, Buda ostrománál szerzett érdemeiért kapta meg. Június elején megbetegedett és Nyitrára került. Ütege – mely akkor Nagysándor tábornok I. hadtestéhez volt beosztva – eközben a június 16-án Sempténél vívott ütközet során a császáriak fogságába esett. Felgyógyulását követően a komáromi várőrséghez osztották be. Augusztus elején egy újonnan szervezett 12-fontos üteg parancsnoka lett. Szeptember végén, október elején tagja volt annak a küldöttségnek, mely Klapka és Haynau megegyezése alapján Aradra, illetve Péterváradra utazhatott, hogy meggyőződjön arról, miszerint a magyar csapatok már mindenhol letették a fegyvert. Komárom ezt követő feladása után Sopronban telepedett le, ahol haláláig köz- és váltóügyvédként kereste a nyarát. Ugyanitt nősült 1855-ben, felesége Petanovics Anna lett. Sopronban halt meg, 1880. szeptember 11-én

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2646., MOL.: Hm. Ált. 1849. 10623. és 17364., Uo. Görgey-csal. gyűjt. 42. cs. 3. tétel 32., HL.: 1848/49. 16/59., Színnyei: Komárom 346., 378. és 404., Pápai diákok 878., Vas. Újs. 1880. 38. és 45. sz., 1883. 32. és 34. sz., 1907. 21. sz., Gászel.: OSzK.

BECSÁGHY (EHRENZWEIG) MIKSA Ehrenzweig Sámuel zsidó kereskedő és Szeles Anna fia volt. Születési helye a bécsi egyetem nyilvántartása szerint Vágvecse (Nyitra m.), a Pápai Kollégiumba történt felvételekor kitöltött felvételi napló szerint Komárom városa volt. Születésének évszáma mindkét forrás alapján 1825-re tehető. Izraelita, halálakor református vallású volt. A bécsi egyetem filozófiai gimnáziumi osztályába 1841-ben nyert felvételt. 1845 és 1847 között a Pápai Ref. Kollégiumban tanult, ahol jogot végzett. 1848 szeptemberében beállt az alakuló „pesti önkéntes csatár”-, ill. 14. honvédszászlóaljhoz, mellyel hamarosan a Jellačić ellenében felállított sereghez vezényelték. Az alakulat az 1848. szeptember 29-én vívott pákozdi csatától az 1849. augusztus 13-án bekövetkezett világosi fegyverletételig a fel-dunai hadsereg-, illetve a VII. (fel-dunai) hadtest kötelékében küzdött végig a szabadságharcot. Ennek során Becsághy őrmester, 1849. január 9-én hadnagy, 1849. május 7-én pedig főhadnagy lett alakulatánál. E rendfokozatban szerepel a világosi fegyverletételi jegyzéken is. Neve 1867/68-ban bukkan ismét elő, amikor is ügyvéd-, illetve volt századosként a Pest városi Honvédegylet tagja volt. 1885. március 11-én Budapesten halt meg. Halálát özvegye, szül. Fuchs Berta gyászolta.

FORRÁSOK: Bernstein Béla 1898. 163., Uő.: 1939. 107., Szögi László 133., Pápai diákok 307., 311. és 892., Közlöny 1849. 38. és 144. sz., MOL.: Hm. Ált. 1849. 1112. és 21688., HL.: 1848/49. 51/17., Mikár Zsigmond I. 24., Vas. Újs. 1885. 11. sz.

Besseneyi BEÓTHY LÁSZLÓ 1826. május 1-jén Komáromban született református családban. Apja Beóthy Gáspár gabonakereskedő, anyja Kovács Katalin volt. Gimnáziumi tanulmányait Komáromban, Pozsonyban, valamint 1845-től a Pápai Ref. Kollégiumban végezte. A jogot Kecskeméten hallgatta. 1847-től joggyakornok volt Komáromban. 1848 szeptemberében a Komárom megyei önkéntes nemzetőrök hadnagya lett. Októberben tizedesként beállt a Sárospatak központtal szerveződő 42. honvédszászlóaljhoz. Alakulatával a felső-tiszai hadtest kötelékében december közepétől részt vett a Galíciából betört császári Schlik-hadtest elleni harcokban, s őrmester lett. 1849. április 9-én áthelyezték a hadügyminisztérium Igazságügyi osztályára, egyben pedig a hadbírói tanfolyam hallgatója lett. A sikeres hadbírói vizsgáját követően, 1849. június 14-én a Komáromban alakuló 98.

honvédszászlóalj hadbíró főhadnaggyá nevezték ki, mely beosztásában a komáromi vár feladásáig szolgált. A szabadságharc után előbb vándorszínesznek állt (Bugaczi László néven), majd 1851-ben Pestre költözött, ahol irodalmi tevékenységet folytatott. 1857. május 20-án Pesten hunyt el.

FORRÁSOK: Szinnyei: *Magyar írók* I. 885–888., Uő.: *Komárom* 32. és 52., Nagy Iván I. 6., Kempelen Béla II. 110., Borovszky (szerk.): *Komárom vm.* 291. (portré ui.), Schöpflin: *Színész lex.* I. 169., *Közlöny* 1849. 133. sz., MOL.: *Hm. Ált.* 1849. 9955., *Pápai diákok* 302., 308. és 892.

BERECZ PÉTER nemes Berecz Péter evangélikus földbirtokos fia, Kisberzsényben (Veszprém m.) született. 1832. novemberében, 10 évesen iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba, 1845-ig tanult itt. Valószínűleg azonos személy azzal a Berecz Péterrel, aki 1848. szeptember 7-én a Veszprém megyében alakult önkéntes nemzetőr zászlóalj főhadnagya lett, majd Kosztolányi Mór őrnagy dandárában részt vett a pákozdi és az október 30-i schwechati csatában. (November 10-én kelt kimutatás szerint jelen volt alakulatánál a fel-dunai seregben.)

FORRÁSOK: *Pápai diákok* 274., 286., 298., 561. és 879., MOL.: *ONöHt.* 1848. 4301. és 8140.

Bodai BODAY BOLDIZSÁR a Veszprém megyei Bódén látta meg a napvilágot 1828. szeptember 28-án, Boday József földbirtokos, Veszprém megye táblabírája és jákfai Gömbös Éva gyermekeként. Evangélikus vallású volt. Iskolai tanulmányait 1842 őszétől 1848 tavaszáig a Pápai Ref. Kollégiumban végezte. Szabadságharc alatti szerepléséről csak annyit tudunk, hogy az 1849. augusztus 13-i világosi fegyverletételi jegyzéken honvéd hadnagyként szerepel. 1849. november 24-én Veszprémbe közlegényként besorozták a császári 10. huszárezredhez. Folyamatosan szolgálva 1861-ben hadnagy, 1866-ban pedig főhadnagy lett ugyanitt, majd 1868. november 1-jén nyugalomba lépett. 1873. július 29-én szülőhelyén hunyt el.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2594., *Pápai diákok* 294., 625. és 901., HL.: 1848/49 51/17., KAW: *Grundb.* 10. HR 1861–1869 1/28.

Bodai BODAY DÁNIEL az előbbi testvére, 1827. január 1-jén született Bódén. A Pápai Ref. Kollégiumnak 1836 novemberétől 1848 tavaszáig volt a diákja, ahonnan, mint joggyakornok került ki. 1848. november 27-én Pápán önként beállt a honvédsereghez. 1849. augusztus 24-én, volt honvédtisztként, őt is besorozták, és pedig a császári 4. gyalogezredhez. Innen 1854. április 30-án szerelték le. Szülőhelyén hunyt el 1905-ben, mint földbirtokos. Nekrológja szerint a szabadságharcban honvéd főhadnagy volt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2594., *Pápai diákok* 253., 290., 301., 309., 312., 216., 323., 583., 625. és 892., *Veszprém m. Lvt.: Honvéd avatási jegyzőkönyv, Pápa, 1848/1849. fol. 7.*, KAW.: *Grundb.* 4. LIR 1853–1860. 4/57., Vas. Újs. 1905. 13. sz.

Apátkéri BOTTLIK JÓZSEF 1829. körül született Székesfehérváron, Bottlik János földbirtokos, egyházmegyei főgondnok és Pálffy Terézia fia volt. Vallása: református. A Pápai Ref. Kollégiumban 1837. novembere és 1846. között tanult. A szabadságharc kitörésekor joggyakornok volt. 1849. január 16-ával hadnagy lett a Tasnádon szerveződő 67. honvédszászlóaljban – feltehetően, már előbb is szolgált a honvédseregben – ahonnan április 30-án a Duna-Tisza közén sorozott honvéd újoncok gyűlő helyéül kijelölt kecskeméti újonc-telepre helyezték át. Július 16-án főhadnagy lett a Dorozsmán szerveződő 130. zászlóaljban, mellyel augusztus 13-án Világosnál tette le a fegyvert. 1858. április 2-án Pesten halt meg, özvegye Koós Ágnes volt.

FORRÁSOK: Nagy Iván: Pótkötet 157., Kempelen Béla II. 405., Nemesi Évkönyv 1925–1926. 38., Közlöny 1849. 9. sz., MOL.: Hm. Ált. 1849. 11857., 26079. és 31335., HL.: 1848/1849 51/17., Pápai diákok 269., 303., 308., 588. és 890.

Nemeskéri BÖGÖTHY SOMA (SAMU) Bögöthy Ferenc „mezei gazda” és Takáts Júliánna gyermekeként született 1825. március 13-án a Sopron megyei Nemeskéren. Evangélikus vallású volt. 1846/1848-ban tanult a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol a jogot végezte. Valószínűleg 1848 júliusában állt be a Pesten alakult 2. honvédszászlóaljba, melynél a délvidéki, szerb felkelők elleni harcok során őrmester lett. Ez a zászlóalj, mint azt Bakos Pálnál már említettük, később a péterváradai várórséghez került. A szintén itt szolgáló 32. Esterházy Ferdinánd gyalogezred 3. zászlóalját – mely 1848 őszén a császári hadseregtől csatlakozott az alakuló honvédsereghez – 1849 tavaszán császári érzelmű tisztjei elhagyták, ezért pótlásokról gondoskodni kellett. Április 1-jén így lett Bögöthy is hadnagy az említett alakulatnál. Június elején áthelyezték a Szabadkán szerveződő 101. zászlóaljhoz. Új alakulatával júliusban a Közép-Tisza menti hadsereghez, majd a hónap végén a Szegednél összpontosított fősereghez került, melynek kötelékében részt vett a Szegedtől Temesvárig tartó visszavonulás csatározásaiban, illetve az augusztus 9-én vívott temesvári csatában. Eközben július 16-án főhadnagy lett. Büntetésül 1849. szeptember 1-jén Sopronban besorozták a császári 48. gyalogezredhez. Itt 1853-ban alhadnagy, majd 1854-ben hadnagy lett. 1856. március 11-én azonban a hadbíróóság „hűtlenség” vádjával megfosztotta rangjától és nemesi rangja elvesztése mellett 5 év várfogságra ítélte. Halálhírét, miszerint a volt ’48-as főhadnagy, utóbb bírói végrehajtó 1897. január 9-én Kapuváron elhunyt, családja gyászjelentésben olvashatjuk.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2667., Pápai diákok 317. és 897., Közlöny 1849. 91., 94. és 129. sz., MOL.: Hm. Ált. 1849. 25985., KAW.: Grundb. 48. LIR 1851–1860 36/130., Gyászjel.: OSzK.

CSAPLOVICS JÓZSEF a Nyitra megyei Alsószőlősen (ma Vinodol, Szlovákia) született, 1824. március 21-én. Szülei nemes Csaplovics János földműves gazda és Kováts Klára voltak. A református vallást követte. A szabadságharc vége felé Kazinczy Lajos ezredes – a későbbi aradi vértanú – nevezte ki hadtesténél hadnaggyá, miként azt az említett hadtest zsidói fegyverletételi jegyzéke is bizonyítja. 1850 őszén a Pápai Ref. Kollégium hallgatója lett, s itt végezte el a jogot. A kiegyezés idején Megyeresen (Čalovec), 1890-ben Komáromban tevékenykedett mint ügyvéd, illetve jegyző. A Komárom megyei Honvédegylet tagja volt. Magas kort megérve Kamocsán (Komoča) halt meg, 1914. május 10-én. (Neje, aranyosi Aranyossy Kornélia 1911-ben Budapesten hunyt el.)

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL 51256., Orosz Hads. Levéltára, Moszka: Hadi tapasztalati osztály 1849. 5351., MOL.: Bm. Honv. segély 1868. 2338., Mikár Zsigmond I. 59., Pápai diákok 908.

CSÁSZÁR KÁROLY Dereskén, vagyis a Veszprém megyei Pápadereskén született, 1826. december 16-án. Apja Császár Ferenc földműves, anyja Fodor Zsófia volt. Vallása: református. 1840 ősztől és 1847-ben a Pápai Ref. Kollégium diákja volt. 1848 augusztusában beállt a Veszprém megyei, vagyis az 1. dunántúli önkéntes nemzetőr zászlóaljba, mellyel részt vett a Jellačić elleni harcokban. 1849 januárjában alakulatával a fel-dunai seregtől a komáromi várórséghez került, s ugyanekkor megtörtént az alakulat 70. honvédszászlóaljja történt átalakítása. Ettől kezdve részt vett Komárom védelmében, s Klapka tábornok léptette elő 1849. július 21-én őrmesterből hadnaggyá. Későbbi sorsával kapcsolatban csak annyi ismeretes, hogy 1898. január 27-én halt meg, a Zala megyei Gyulakeszin, s hogy özvegye Wéber Franciska volt.

FORRÁSOK: H. Szabó Lajos 2000. 64., Pápai diákok 611. és 903., Veszprém m. Lvt.: Pápa város sorozási jegyzőkönyve 1848/1849. fol. 17., Komáromi Lapok 1849. 62. sz., Tört. Lapok 1898. 1. sz. 6., Vas. Újs. 1898. 7. sz.

Felsőőri CSERESZNYÉS SÁNDOR Cseresnyés Sándor (1786–1854), Makó város, majd Veszprém megye főorvosa és Nagy Terézia fiaként született, 1827. november 18-án Makón. Református vallású volt. Tanulmányait 1839 és 1848 között a Pápai Ref. Kollégiumban végezte. 1848. május végén tagja volt annak a pápai diákcsoportnak, melynek tagjai Pestre mentek, hogy beálljanak az elsőként alakuló honvédszászlóaljokba. Feltehetően azonos azzal a Cseresnyés Sándorral, aki „veszprémi jogászként” 1848. október 1-jén a Pesten alakuló első 12-fontos tűzér üteg irányzó tizedese lett. 1889-ben a Pest városi Honvédegylet ’48-as hadnagyként tartotta nyilván.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2347., Pápai diákok 252., 268. 277., 300., 303., 308., 312., 315., 322., 567., 890., Vas. Újs. 1883. 32. sz., Mikár Zsigmond II. 58.

Udvardi CSERNA ISTVÁN a Somogy megyei Nágocson született, 1825. április 23-án. Hasonló nevű apja református lelkész, anyja Cserna Zsuzsánna volt. Tanulmányait 1835. októberétől a Pápai Ref. Kollégiumban kezdte, majd egy rövid kitérő (Gyöng) után ugyanitt folytatta 1839-től. 1844-ben a jogi osztályokat elvégezve jurátus lett, s e minőségében követi írnokként részt vett az utolsó rendi országgyűlésen. A szabadságharcban előbb, 1848 szeptemberétől a Komárom megyei önkéntes nemzetőröknél szolgált, majd októberben őrmesterként átlépett a Komáromban alakuló 37. honvédszászlóaljhoz. December 3-án hadnaggyá léptették elő, s ettől kezdve a vár feladásáig Komárom védelmében vett részt. Klapka tábornok 1849. szeptember 28-án a katonai érdemjel 3. osztályával tüntette ki. A fegyverletétel után visszatért Pápára, ahol befejezte teológiai tanulmányait. 1852-ben helyettes lelkész lett Felsőnyéken. Lelkeszi pályáját 1857-től Nágocson, majd a szintén Somogy megyei Bálványoson folytatta haláláig. Tagja volt a Somogy megyei Honvédegyeletnek. Bálványoson hunyt el 1903-ban.

FORRÁSOK: Színnyei: *Magyar írók* II. 313–314., Uő.: Komárom 489., Borovszky (szerk.): *Somogy vm.* 242., *Pápai diákok* 259., 285., 576., *Közlöny* 1848. 178. sz., *Mikár Zsigmond* I. 82. és II. 275., *MOL.: Bm. Honv. segély* 1868. 4961., *Vas. Újs.* 1903. 37. sz.

CSOKNYAY JÁNOS Pápán született, 1823. december 28-án református családban, nemes Csoknyay János és Vatai Júlia gyermekeként. 1839-ben lett a Pápai Ref. Kollégium hallgatója, ahol elvégezte a két jogi osztályt. 1848. május 30-án, még joggyakornokként állt be a Pesten szerveződő 1. honvédszászlóaljhoz. Alakulatával júliusban a Nagykanizsa központtal létrehozott sereghez osztották be – ebből lett azután a fel-dunai sereg, illetve a fel-dunai (VII.) hadtest – melynek kötelékében az 1. honvédszászlóalj a világosi fegyverletételig szolgált. Csoknyay zászlóaljával részt vett a pákozdi, majd a schwechati csatában, a hadtest téli visszavonulása során vívott összecsapásaiban, harcolt 1849. február 27-én Kápolnánál. Az utóbbit követően, március 1.-jén hadnagy lett, s e minőségében lett részese a tavaszi hadjárat ütközeatinek. Június elején a Tatán szerveződő 99. zászlóaljhoz helyezték át, melylyel később a komáromi várórséghez került. Itt érte a szabadságharc vége. Később ügyvédként szülővárosában telepedett le, ahol 1860-ban feleségül vette Noszticius Franciskát. 1867-ben a Veszprém megyében alakult honvédegyelet tagja lett. 1881. április 21-én Pápán halt meg, özvegye mellett négy gyermeket – Máriát, Laurát, Jánost és Dezsőt – hagyva maga után.

FORRÁSOK: Szül. akv.: *MOL A* 1548., Uo.: *Hm. Ált.* 1849. 1112., *Pápai diákok* 250., 265., 287., 299., 307., 319. és 877., *Közlöny* 1849. 88. és 133. sz., *HL.: 1848/1849. 28/414 g.*, *Mikár Zsigmond* I. 105., *Gyászjel.: OSzK.*

Zetényi CSUKÁS ZSIGMOND 1823-ban Újszőnyben, Komárom megyében született, apja Csukás István kereskedő volt Révkomáromban. A református vallású Csukás 1835 májusában iratkozott be a Pápai Református Kollégiumba, s a jogi osztályok elvégzése után királyi táblai jegyző lett. 1848 májusában beállt a Veszprémben alakuló 6. honvédszászlóaljba. A délvidéki harcok során őrmesterré lépett elő, majd e minőségében áthelyezték a karcagi térparancsnoksághoz. Innen – szintén azonos rendfokozatban – 1849. május 27-én a Miskolcon alakuló 96. zászlóaljhoz osztották be, ahol július közepén hadnagy lett. Az alakulat 1849. július végén Nagysándor tábornok I. hadtestéhez csatlakozott. Az augusztus 2-án, az oroszokkal vívott debreceni ütközetben ők alkották a hadtest szélső jobb szárnyát, melyet a kaukázusi – cserkesz – lovasságnak sikerült lerohannia. Ennek során az alakulat súlyos veszteséget szenvedett, Csukás hadnagy pedig nehéz fejsébet kapott. Ennek következtében rokkantnak minősítették, s így nem sorozták be a császári hadseregbe. Az 1850-es évek elején tanítóként Óbudán helyezkedett el, majd 1857-től és 1867-ben Szabadszálláson volt tanító. 1875-ben felvették a rokkant honvédek számára létesített pesti honvéd menházba, innen azonban 1877-ben eltávozott.

FORRÁSOK: HL.: *Honv. menház akvei*. II. 56., MOL.: *Hm. Ált.* 1849. 16863. és 25985., Uo.: *Bm. Honv. segély* 1868. 703., *Mikár Zsigmond I.* 27., *Pápai diákok* 250., 319. és 573.

DIENES LAJOS Németszecsődön (ma Magyarszecsőd, Vas m.) született, 1816. július 29-én. Nemes Dienes Ádám és Neusern Mária fia, s református vallású volt. 1827 októberében lett a Pápai Ref. Kollégium diákja, ahol feltehetően 1834-ig tanult. Ekkor ugyanis beállt az 1. huszárezredhez. Innen 1839-ben leszerelt, s 1848. tavaszán nevelő volt a pesti vakok intézeténél. 1848. augusztusában és szeptemberében a Földváry Lajos őrnagy alakította fővárosi önkéntes zászlóalj őrmestereként részt vett a szerbek elleni bácskai harcokban. 1849. január elsejével, honvéd hadnagyi rangban Ludwig Hauk őrnagy – a bécsi októberi forradalom résztvevője, majd vezérkari őrnagy Bem tábornok erdélyi seregénél – segédtisztje, később pedig a Nagyváradon alakuló német légió toborzó tisztje lett. Állítása szerint a szabadságharc után fogságot szenvedett, melyből 1852-ben szabadult. Később hírlapíró, a kiegyezés után pedig minisztériumi hivatalnok lett. A Pest városi Honvédegylet tagja volt. Budapesten halt meg 1874. április 4-én.

FORRÁSOK: *Szüil. akv.*: MOL A 1531., *Pápai diákok* 541., KAW.: *Grundb.* 1. HR 1820–1840. 7/196., *Közlöny* 1848. 98. és 1849. 17. szám, HL.: 1848/49. 52 b/3., *Mikár Zsigmond I.* 31., *Vas. Újs.* 1874. 15. sz.

DÖBRENTÉY JÓZSEF szintén Vas megyében, Kemeneshőgyészen született, 1824. augusztus 29-én. Apja nemes Döbrentey József, anyja Szalai Zsuzsánna volt. 1844-ben iratkozott be a Pápai Ref. Kollégium első jogi osztályába. Innen azonban már 1845-ben távozott, s beállt a 19. gyalogezredhez. Ugyanitt 1848. január 1-jén őrzetű, április 15-én pedig tizedes lett. Dunántúli sorozású ezrede 3. zászlóaljánál szolgált, melyet a szerb felkelés kitörését követően Komáromból a Délvidékre rendeltek. Az itt folyó harcok során őrmesterré léptették elő. 1849. január második felében alakulatával ő is a főhadszíntérre került, s végig küzdötte – Damjanich tábornok III. hadtestének kötelékében – a tavaszi hadjáratot. Klapka tábornok 1849. május 27-én hadnagyi előléptetésre terjesztette fel az említett zászlóaljnál, amely júniusban a 109. honvédszászlóalj besorolást kapta. Ugyancsak hadnaggyá kérte őt kinevezni június 14-én Nyeregjártó őrnagy is, az akkor Pesten helyőrségben levő 19. honvédszászlóalj parancsnoka, aki zászlóaljánál szeretne volna tudni Döbrenteyt. Valószínűleg végül is a 109. zászlóaljnál lett hadnagy, mivel neve az augusztus 13-i világosi kapitulációs jegyzéken szerepel. (A 19. honvédszászlóalj ugyanis Borosjenőn tette le a fegyvert.) Mikár Zsigmond egykori honvédtiszteket felmérő két munkája szerint a kiegyezés idején és 1890-ben szülőhelyén gazdálkodott. Ugyanott hunyt el, 1899. március 4-én.

FORRÁSOK: H. Szabó Lajos: *Pápa és környéke* 231–232., *Pápai diákok* 893., KAW.: *Grundb.* 19. LIR 1841–1850. 30/18., MOL: Hm. Ált. 1849. 21688., HL: 1848/49. 51/17., *Közlöny* 1849. 144. sz., Mikár Zsigmond I. 103. és II. 344.

Nemes-kosóczi DUBNICZKY ANDRÁS 1827-ben Beckón, Trencsén megyében (Beckov, Szlovákia) született. Apja Dubniczky Lajos földbirtokos volt. Vallása: evangélikus. Jogi tanulmányait a Pápai Ref. Kollégiumban végezte 1847/48-ban. Valószínűleg 1848 őszén állt be a Trencsén megyében alakuló 40. honvédszászlóaljhoz, mely az év végétől a feladásig a Komáromi várőrségnél (1849 tavaszától: VIII. hadtest) szolgált. Alakulatánál 1849. április 16-án lett hadnagy. A szabadságharc után hazatérve birtokán gazdálkodott haláláig. 1867-ben és 1890-ben a Trencsén megyei honvédegyelet tagja volt. Felesége radnai Akay Vincencia lett, akitől 1856-ban Géza nevű fia született. 1902-ben Beckón hunyt el.

FORRÁSOK: Szluha Márton: *Árva vm.* 166., *Pápai diákok* 902., MOL: Hm. Ált. 1849. 19932., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. 2827., Mikár Zsigmond I. 99. és II. 326., *Hol sírjaink* 51.

DÚS JÓZSEF id. Dús József őcsényi jegyzőnek és Ötvös Juliannának volt a fia, 1825. május 18-án a Tolna megyei Őcsényben született. A református vallást követte. Tanulmányait 1842-től 1845-ig folytatta a Pápai Ref. Kollégiumban. 1848 júliusában egyike lett annak a 300 önkéntesnek, akik Tolna

megyéből álltak be a Pécssett szerveződő 8. honvédzászlóaljhoz. Ez a zászlóalj a délvidéki hadszíntéren, a bácskai (1849 tavaszától IV.) hadtest kötelékében küzdött végig a szabadságharcot. Számos csatában vett részt, s sorai között ott harcolt Dús is, akit 1849. január 17-én hadnaggyá léptettek elő. 1849. június 7-én Perczel Mór tábornok Kátynál hadtestével csatát vívott Jellačić csapataival. Az ütközet a császáriak többszörös túlereje következtében elveszett, a magyar sereg menekülés-szerű visszavonulásba kezdett. A magyarokat üldöző császári lovasság rohama teljes megsemmisítéssel fenyegette Perczel csapatait, ez azonban a 8. zászlóalj helytállása következtében nem következett be. Az alakulat, hogy a sereg menekülését fedezze, felvette a zászlóalj-négyszög alakzatot és sortűzeivel egy ideig sikeresen feltartóztatta a császári lovasság rohamát. A menekülő magyar csapatok így egerutat nyertek. Az időközben előre vont császári tüzérség kartács tüze azonban hamarosan megbontotta a zászlóalj rendjét, minek következtében a lovasságnak sikerült betörnie annak sorai közé. A tüzérségi és lovassági támadás következtében a 800 főnyi zászlóalj mintegy 200 fős veszteséget szenvedett. Az elesettek között volt Dús József hadnagy is.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 752., Pápai diákok 275., 286., 298., 337., 877., Közlöny 1849. 6. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 133., Honvéd (folyóirat) 1868. 36. sz.

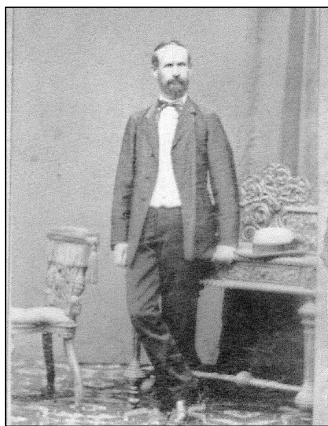
EIMANN KÁROLY Újszivácon, Bács megyében (Novi Sivac, Jugoszlávia) született, 1828-ban, más adat szerint 1829-ben. Apja, Johann Eimann a németországi Pfalz tartományból vándorolt be Magyarországra, ahol az említett helység jegyzője lett. Fia, Károly, aki evangélikus vallású volt, tanulmányait a kiskunhalasi ref. gimnáziumban, majd 1847/48-ban a Pápai Ref. Kollégiumban végezte. 1848. június 20-án Zomborban állt be honvédek, s a 8. (Pécssett alakuló) zászlóaljhoz osztották be. A délvidéki harcok során tizedes, majd őrmester lett. 1849. március elsejével a már említett Nemegyei-féle önkéntes seregből alakult – júliustól 128. sorszámmal viselő – honvédzászlóalj hadnagy lett. Erről az alakulatról a hadügyminisztérium azonban „elfeledkezett” – legalábbis erre utal, hogy a Temesremetén állomásozó zászlóalj még augusztus elején sem rendelkezett lőfegyverrel és a szükséges felszereléssel. Eimann Perczel Mór tábornok június 5-én, majd augusztus 2-án délvidéki sereg főparancsnoka, Vetter Antal altábornagy főhadnagyi előléptetésre terjesztette fel a hadügyminisztériumhoz. A szabadságharc leverése után, 1850. április 24-én besorozták a császári 61. gyalogezredhez, innen azonban már 1852. június 24-én leszerelték. Később főpénztárnok lett a Duna-Gőzhajózási Társaságnál. 1861-ben feleségül vette Kertész Amáliát, majd

ezt követően az erdélyi Háromszéken telepedett le. Sepsiszentgyörgyön halt meg 1902. november 11-én.

FORRÁSOK: Szinnyei: *Magyar írók II.* 1248–1249., MOL: *ONdHt. Ált.* 1848. 9218., Uo.: *Hm. Ált.* 1849. 133. és 19136., HL: 1848/49. 43/415., KAW: *Grundb.* 61. LIR 1851–1857. 29/102., *Pápai diákok* 900., *Demeter Lajos* 35–36.

ENGELHARDT FERENC 1824-ben a Pozsony megyei Szentgyörgyön (ma Jur pri Bratislave, Szlovákia) született és evangélikus vallású volt. 1843-ban iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba – gondviselője ekkor özvegy édesanyja, N. Zsuzsanna volt. A szabadságharcban előbb a Pozsonyban alakult 4. honvédszászlóalj katonája volt, mely 1848 nyaratól a délvidéki harcokban vett részt. Decemberben az alakulat a csucsai táborba került, s Bem tábornok alatt részt vett Erdély felszabadításában. Ezt követően, 1849 tavaszán őrmesterként áthelyezték a 37. Máriássy gyalogezred 3. zászlóaljából alakult 74. honvédszászlóaljhoz, mely április–május folyamán az „erdélyi expedíciós hadtestk” kötelékében közreműködött a Temesi Bánság felszabadításában. Június 13-án nevezték ki őrmesterből hadnaggyá és számvevő tisztté, akkor már a bácskai (IV.) hadtestben szolgáló alakulatánál. 1850. július 10-én közlegényként besorozták a császári 21. gyalogezredhez, ahol még 1857-ben is szolgált (ekkor már őrmester volt).

FORRÁSOK: *Pápai diákok* 889., MOL: *Hm. Ált.* 1849. 23824., KAW: *Grundb.* 21. LIR 1857–1860. 9/124.

FÓNOD MÁRTON nemes Fónod János református lelkész és Doby Zsuzsanna gyermekeként 1824. április 9-én a Komárom megyei Nagymegyerén (ma Vel'ky Meder, Szlovákia) látta meg a napvilágot. 1841 októberében iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol 1848 tavaszán joghallgató volt. 1848 májusában ő is ahhoz a pápai diákcsoportozhoz tartozott, mely Pestre utazott és beállt az alakuló honvédseregbe. Fónod a tüzérséghez került, majd októberben egy tüzér üteggel az Arad várát ostromló sereghez

osztották be. Fennmaradt feljegyzései szerint az október 19-én Pécskánál, október 23-án, november 5-én és december 4-én Aradnál, december 15-én Nagyszentmiklósnál, december 25-én és 1849. február 8-án ismét Aradnál, valamint a március 5-én, 13-án és 20-án Soborsinnál vívott harcokban vett részt. (Az említett ütközeteket az Aradot felmenteni

akáró temesvári várőrség, csapataival, illetve az őket támogató román felkelőkkel vívták.) Az aradi vár teljes körülárkolását követően, 1849. április második felében a sereg (a bánsági, V. hadtest) nagyobb fele a szintén a császáriak kezén levő temesvári várat vette blokád alá. Fónod Temesvár ostroma során már, mint a 12. számú 6-fontos üteg tűzmestere, azaz őrmestere tevékenykedett. Júliusban azután egy újabb fél-üteggel gyarapodott az ostromsereg tűzérési parkja. Fónod említett visszaemlékezése szerint a bánsági bányavidéken a lugosi és a környékbeli zsidóság adományai révén ugyanis 4 darab 6 fontos löveget öntöttek, melynek parancsnoka a hadnaggyá előléptetett Fónod lett. Ütegeivel utoljára az augusztus 9-én Kisbecskerekénél vívott összecsapásban vett részt. A szabadságharc után egy ideig bujkált, majd 1850 augusztusában ismét a Pápai Kollégium hallgatója lett. Jogi tanulmányainak befejeztével az erdélyi Vízaknán működő sóbányánál, illetve sóhivatalnál helyezkedett el. Több évtizedes szolgálat után „bányanagyként” (bányafőnökként) vonult nyugalomba. 1883-ban Vízaknán nősült, felesége Farkas Karolina lett, akitől Gyula, Károly és Mariska nevű gyermekei születtek. 1911. február 25-én a Komárom megyei Neszmélyen hunyt el.

FORRÁSOK: Fónod Sándor, *a honvéd hadnagy Budapesten élő leszármazottjának szíves adatai*, Budapest (napilap) 1910. évi jan. 7-i száma, Mikár Zsigmond I. 59. és II. 308., H. Szabó Lajos: Pápa 179., Pápai diákok 279., 291., 313., 317., 326., 616. és 894., portré: Fónod Sándor tulajdonában.

Szenczi FÖRDŐS KÁROLY szintén egy református lelkész, Fördős Dávid, valamint Vécsei Sára fia volt. 1824. január 19-én a Somogy megyei Kőrös-hegyen született. 1834 októberétől 1841-ig volt a Pápai Ref. Kollégium hallgatója, ahol teológiát végzett. 1848 tavaszán segédlelkész volt. Szabadságharc alatti tevékenységéről a Tolna megyei Honvédegylet fennmaradt iratai alapján csak annyit tudunk, hogy 1849 júliusában hadnagyi rangban a II. hadtestnél, illetve a komáromi várőrségnél szolgáló (Zala megyei) 56. honvédszászlóalj számvevő tisztje lett. 1849. végén ismét segédlelkész lett Sárpilisén. 1851-ben a Tolna megyei Nagydorogon lelkésszé választották, s itt szolgált 1879. február 2-án bekövetkezett haláláig. A kiegyezés után a Tolna megyei Honvédegylet tagja lett. Kétszer nősült: első felesége, Babay Júlianna halála után Szabó Máriát vette feleségül.

FORRÁSOK: K. Németh András: „S hamvait a hálás hon veszi hantja alá.” 1848/49-es honvédsírok Tolna megyében. (Paksi Múzeumi Füzetek 5.) Paks, 2008. 61., MOL: Bm. Honv. segély 1868. 7201., Mikár Zsigmond I. 93., Tolna m.-i Lot.: Honvéd törzskönyv 848., Pápai diákok 264., 569. és 870.

Sámsoni GÁTY (GÁTHY) LAJOS 1817. június 20-án Pápán született, az anyakönyv szerint Gáthy István uradalmi mérnök és Torkos Terézia gyermekeként. Református vallású volt. 1834–1839 között volt a Pápai Református

Kollégium diákja, melyet követően mérnöki oklevelet szerzett. 1848 tavaszán a tata-tóvárosi nemzetőrség főhadnagyává választották. Később Komáromba ment, ahol a várőrség hadmérnök karánál alkalmazták. Ugyanitt 1849. augusztus 30-án Klapka tábornok a komáromi utász zászlóalj hadnagyává nevezte ki. 1867/68-ban mérnök és a Veszprém megyei Honvédegylet tagja volt. Özvegye, szül. Vincze Terézia 1906-ban Ajkán hunyt el. (Egyik gyermekük, Zoltán, aki 1856-ban Ajkán született, neves zenetanár lett.)

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1548., Uo.: ONöHt. Ált. 1848. 770., Hudi József: Források 330., Pápai diákok 246., 840. és 853., Komáromi Lapok 1849. 65. sz., Mikár Zsigmond I. 105., Vas. Újs. 1906. 23. sz.

GAYER LAJOS a Vas megyei Keményegerszezen (ma Vasegerszeg) született, 1821. április 29-én. Apja az evangélikus anyakönyv nyilvántartása szerint Gayer Sámuel földbirtokos, anyja Szigethi Zsuzsanna volt. A Pápai Ref. Kollégiumnak 1840/41-ben volt hallgatója, az első jogi osztályban. A szabadságharcban az 1848 őszén Komáromban alakult 57. honvédszászlóaljnál szolgált, 1849. március 1-jétől hadnagyi, augusztus 25-től főhadnagyi rendfokozatban. Alakulatával végig a komáromi vár védelmében vett részt. (Későbbi sorsáról nincsenek adataink.)

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2723., Uo.: Hm. Ált. 1849. 19932., Pápai diákok 879., Komáromi Lapok 1849. 64. sz., Színnyei: Komárom 100.,

GÓZON ZSIGMOND 1818. február 22-én született Ógyallán, Komárom megyében (ma Hurbanovo, Szlovákia) született, kismemesi, református vallású családban. Apja G. István, anyja Jókay Zsuzsanna. Árvagyermekként 1835 februárjában lett a Pápai Ref. kollégium diákja – ekkor gondviselője özvegy édesanyja volt. 1841-ben beállt a császári-királyi 39. gyalogezredbe, ahol 1846-ban őrzetűvé, 1847-ben pedig tizedessé léptették elő. Ezredével – melynek legénységét a Tiszántúl keleti részén található vármegyékben toborozták – 1848 nyarán a szerb felkelők ellen harcolt, majd októberben, a bécsi udvarral történt szakításkor besorolt a honvédseregbe. Ezt követően Debrecenben felállították az ezred pótosztályát, és Gózon ide került az újoncok kiképzésére. Innen 1849 februárjában őrmesterként a Tasnádon alakuló 67. honvédszászlóaljhoz osztották be. Április 26-án hadnaggy lett a szintén újonnan szerveződő 89. zászlóaljban. Ez az alakulat később a felső-magyarország védelmére szervezett IX. hadtest kötelékébe került, és június közepétől előbb a Galíciából betört orosz főszereg, majd július végétől a Szegegnél összpontosított főszereg kötelékében Haynau császári főszerege ellen küzdött. Eközben Gózon július 1-jével főhadnaggyá léptették elő. A fegyverletétel után, 1849. augusztus 25-én besorozták a császári 17. gyalogez-

redhez, ahonnan 1855. május 20-án tizedesként bocsátották el. A honvédegyletek nyilvántartása szerint 1867-ben jegyző volt Bars megyében, ekkor, valamint 1890-ben tagja volt a Bars megyei Honvédegyletnek.

FORRÁSOK: Szül. akv. MOL 51783., KAW.: Grundb. 39. LIR 1841–1848. 19/91. és 17. LIR 1841–1857. 29/62., Pápai diákok 572., MOL: Hm. Ált. 1849. 2747. és 11110., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. 183., Mikár Zsigmond I. 11. és II. 21.

GÓZON ZSIGMOND nemes Gózon Zsigmond újsziváci ref. lelkesz fiaként a Bács megyei Újszivacon született, 1829-ben vagy 1830-ban. 1847/48-ban a Pápai Ref. Kollégium joghallgatója volt. 1848. június 20-án Zomborban lett honvéd önkéntes, s itt toborzott társaival a Pécsett szerveződő 8. honvédzászlóaljhoz osztották be. Az év nyarán alakulatával részt vett a bácskai harcokban, miközben tizedes lett. November 16-ával már hadnagy az alakuló 49. zászlóaljnál. Ez az alakulat huzamosabb ideig, mint tartalék zászlóalj működött, vagyis Komáromban, majd 1849 januárjától Balmazújvárosan az újoncok kiképzésével foglalkozott. A tavaszi hadjáratban Asbóth Lajos ezredes 12. számú hadosztályának, illetve a fel-dunai seregnek a kötelékében vett részt. Májusban, az újabb honvédzászlóalj szervezésekor a Nagykovácsos alakuló 93. zászlóalj főhadnagya lett. A zászlóalj júliusban bevonult a bánási (V.) hadtesthez, és részt vett Temesvár ostromában. Maga Gózon augusztus elején betegsége miatt szabadságot kapott, majd Görgei Feldunai seregéhez csatlakozva Világosnál tette le a fegyvert. Az 1850-es években szolgabírói írnok volt Kiskunfélegyházán.

FORRÁSOK: MOL: ONtHt. Ált. 1848. 9218., Uo.: Hm. Ált. 1849. 21057., Közlöny 1848. 173. és 1849. 165. sz., HL: a 49. honvédzászlóalj parancskönyve és 1848/49. 51/17., Pápai diákok 317. és 897., Benedek Gábor 407.

Jákfai GÖMBÖS BOLDIZSÁR Gömbös Antal földbirtokosnak, Vas vármegye szolgabírájának és Gerber Annának volt a fia, 1815. április 2-án Ostffyasszonyfán született. Az evangélikus vallást követte. 1832 novemberében iratkozott be a jogra, a Pápai Ref. Kollégiumba. A szabadságharc kitörésekor ügyvéd, nős – feleségét Vidos Emmának hívták – és családos ember volt. 1848. őszén őrmesterként beállt a Szombathelyen alakuló 44. honvédzászlóaljba. Alakulatával előbb Perczel Mór tábornok drávai hadtestéhez került, a harci cselekményekben azonban csak 1849 januárjától vett részt (a zászlóalj felszerelése ugyanis csak

ekkor fejeződött be). A téli hadjárat idején az alakulat az említett tábornok „Központi Mozgó Seregéhez” tartozott, a tavaszi és a nyári hadjárat idején pedig a Klapka, majd Nagysándor tábornok vezette I. hadtest kötelékében szolgált. Gömbös 1849. április 16-ával lett hadnagy zászlóaljánál. A szabadságharc után felesége kemenesmihályfai birtokán gazdálkodott. Később ismét Vas megye szolgálatába lépett, s a megye tiszti ügyésze lett. 1898. február 7-én Szombathelyen halt meg.

FORRÁSOK: *Nemesi évkönyv 1929–1934.* 151., *Pápai diákok* 561. (hibásan: Gombos néven), *Közöny* 1849. 106. sz., *Gyászjel.*: OSzK, portré a Gömbös család (Bp.) tulajdonában.

JÁKFAI GÖMBÖS ISTVÁN a Vas megyei Kemeneshőgyészen született, 1829. december 26-án. Gömbös Pál földbirtokos, táblabíró és Saly (Kajdy?) Erzsébet fia, evangélikus vallású volt. Elemi iskolai tanulmányait szülőhelyén, a gimnáziumi osztályokat 1841–1843-ban, majd 1847. őszétől a Pápai Ref. kollégiumban végezte. Állítása szerint a szabadságharcban végül főhadnagy volt az 1. Császár huszárezrednél. Ezt erősíti meg, hogy a világosi fegyverletételkor készült jegyzéken valóban szerepel a neve az 1. huszárezred tisztjei között. (Ez a császáriaktól ájtott, dunántúli sorozású, magyar legényegű ezred 1848 decemberéig a Délvidéken, a szerb felkelők ellen vívódott, a tavaszi és a nyári hadjárat során pedig a fel-dunai seregben, az I. hadtestben küzdött, egészen a világosi fegyverletételig.) A kiegyezés évében Nagylengyelen élt, ahol Zala megye hivatalnok volt, s egyben tagja a Zala megyei Honvédegyeletnek. (1854-ben, más adat szerint 1859-ben Pálffy Idát vette feleségül.)

FORRÁSOK: *Szül. akv.*: MOL A 2639., *Nemesi évkönyv 1929–1934.* 151., *Pápai diákok* 282., 294., 617. és 658., *HL*: 1848/49. 51/17., *Mikár Zsigmond* I. 107.

GYÖRFFY ENDRE a Zala megyei Köveskálon született 1825. november 15-én, református vallású családban. Apja, Györffy György egytelkes nemes, anyja Györffy Lídia volt. Diákéveit 1836-ban a Pápai Ref. Kollégiumban kezdte, s egészen 1848 tavaszáig volt a nevezett alma mater tanulója. 1848 májusában ő volt az egyik vezetője azoknak a diákoknak, akik Pestre mentek, hogy beálljanak a szerveződő honvédseregbe. Györffy a 2. honvédszászlóaljhoz került, mellyel az év őszéig részt vett a szerb felkelők elleni bácskai harcokban. Ekkor újabb zászlóalj szervezése vette kezdetét, melyekhez az első tíz honvédszászlóalj magukat kitüntetett önkéntesei közül neveztek ki tiszteket, illetve tiszthelyetteseket. Györffyt, aki október 12-én már őrmester lett, novemberben a Szegeden alakuló 33. zászlóaljhoz helyezték át. Új alakulatával később a délvidéki sereghez, majd 1849. január elején Görgei tábornok fel-dunai hadtestéhez osztották be. A tábornok január 8-án léptette

elő hadnaggyá. E minőségében részese lett a hadtest téli visszavonulásának, melynek kiemelkedő állomása a branyiszkó ütközet volt. Ennek során Görgei áttört a császári Schlik-hadtest védelmén, majd Kassánál egyesülhetett Klapka felső-tiszai hadtestével. A branyiszkói-hágó meredek, kanyargós szerpentinútján befészkelte ellenség elűzésében döntő szerepet játszottak a „szögédiek”, köztük Győrffy hadnagy. A zászlóalj ezt követően végig küzdötte a tavaszi hadjárat ütközeit, majd a Kmety-hadosztály kötelékében részt vett Buda ostromában. A május 21-e hajnalán indult döntő roham során Győrffy súlyos lösebet kapott. Az óbudai katonai kórházba szállították, ahol tíz nap múlva elhalt sebében. Görgei halála előtt főhadnaggyá léptette elő.

FORRÁSOK: Hudi József: *Források 135–137.*, H. Szabó Lajos: *Pápa 232–233.*, Rassy Tibor i. m. (ld. Balogh Gábor főhadnagynál), HL.: *Personália*, Aggházy Kamil gyűjt. 198. doboz 17/52., MOL: H. Ált. 1849. 3553., Közlöny 1849. 38. sz., Pápai diákok 252., 267., 276., 288., 302., 307., 311., 321. és 884.

HAMAR (1874-től HAMARY) DÁNIEL nemes H. Dániel kalaposmester és Patkó Lídia gyermekeként 1826. március 25-én Tatán született. Református vallású volt. Az elemi iskolát, valamint az alsóbb gimnáziumi osztályokat szülőhelyén végezte, majd 1843-ban a Pápai Ref. Kollégium hallgatója lett. Ugyanitt a jogot bevégezve 1847-ben beiratkozott a Pesti Egyetem orvos szakára. 1848 tavaszán a Petőfi-Jókai-Vasváry körül csoportosuló márciusi ifjak egyike volt. A honvédseregbe csak 1849 májusában,

az akkor Tatán szerveződött 99. zászlóaljba lépett be. Alakulatával júliusban a Komáromi várórséghez osztották be. Itt előbb őrmesteri, végül hadnagyi rendfokozatban a vár tüzérparancsnokának, Krivácsy József alezredesnek a segédtisztje lett, s a vár feladásáig szolgált. A szabadságharc után befejezte orvosi tanulmányait, 1854-ben orvosdoktorrá avatták. A kiegyezés idején Komárom megye tiszti főorvosa, egyben a Tata városi Honvédegylet tagja volt. 1869-ben ezred orvos lett az újonnan felállított Magyar Királyi Honvédségnél, ahonnan végül főtörzsorvosként vonult nyugalomba. Érdemeiért 1889-ben „kisigmándi” nemesi előnevet kapott. Budapesten hunyt el 1892. február 21-én.

FORRÁSOK: Szinnyei: *Magyar írók IV.* 383–389., Borovszky (szerk.): *Komárom vm.* 316., Tört. Lapok 1892. 4–5. sz. 40., Mikár Zsigmond I. 90. és II. 308., MOL: Potemkin Ödön iratai (R 153.), Pápai diákok 300., 303., 308., 311., 315. és 888., portré: *Hadtört. Múzeum. Fotótár.*

HAMAR JÓZSEF Várpalotán született 1830 körül, ahol apja Hamar József iparos volt, vallása: református. A Pápai Ref. Kollégiumban 1843-tól 1848 tavaszáig tanult. Minden valószínűség szerint azonos azzal a H. Józseffel, akit Klapka tábornok 1849. július 21-én főárkászból (árkász őrmesterből) hadnaggyá nevezett ki a komáromi utász zászlóaljhoz. 1850. augusztusában ismét beiratkozott a Pápai Kollégiumba, ahol elvégezte a jogot. 1890-ben pesti ügyvéd és a Pest városi Honvédegylet tagja volt.

FORRÁSOK: *Komáromi Lapok* 1849. 62. sz., *Pápai diákok* 327., 629. és 901., *Mikár Zsigmond II.* 56.

HETESI (HETESY) LAJOS 1848. szeptember 24-től a 2. dunántúli önkéntes nemzetőr zászlóalj (soproni századának?) főhadnagy volt Kosztolányi Mór őrnagy dunántúli önkéntes nemzetőr seregében. E minőségében részt vett az 1848. szeptember 29-én Pákozdnál, valamint az október 30-án Schwechatnál vívott csatában. Később alakulatával Görgői fel-dunai seregében szolgált, november elején azonban leköszönt rangjáról. A Pápai Ref. Kollégiumnak e néven korábban két diákja volt. Az 1815 körül a Veszprém megyei Mezőlakon született H. Lajos, akinek apja, H. Imre tanító volt. Ő 1824-ben iratkozott be Pápára. A másik H. Lajos Arácson (vagyis az akkor Zala megyéhez tartozó Balatonarácson) született 1822 körül. Utóbbi apja H. István evangélikus, vagy református lelkész volt. Ő 1830-tól tanult Pápán. Feltételezhető, hogy a kettő valamelyike lehetett a fent említett főhadnagy.

FORRÁSOK: *Csapó–Hermann–Jánosi* 228. és 238., III. *Pápai diákok* 242., 561. és 527.

HOLLÓSY SOMOGYI VINCE a Fejér megyei Baracskán született 1815. április 13-án. Hollósy-Somogyi István kilépett császári-királyi kapitány (százados), közbirtokos és Szűcs Eszter fia volt; református vallású. A pápai kollégiumban 1834–35-ben jogot tanult. Szabadságharc alatti pályafutását ő is a 2. dunántúli önkéntes nemzetőr zászlóaljnál kezdte 1848. szeptember 16-án, mind hadnagy. November 7-én főhadnagy lett, egyúttal Kosztolányi Mór őrnagy, a fel-dunai sereg dandárparancsnokának katonai irodájához osztották be. November végén azonban visszahelyezték előbbi alakulatához. Nevével 1849. április 20-án találkozunk ismét a forrásokban, ekkor a hadügyminisztérium Polgári–Gazdászati Osztályának beosztott tisztje volt Debrecenben. Az 1850-es években Bicskén, az 1870-es és 1880-as években Válon volt ügyvéd.

FORRÁSOK: *Szül. akv.*: MOL A 606., *Uo.*: ONöHt. 1848. Ált. ir. 8140., *Pápai diákok* 841., *Csapó–Hermann–Jánosi* 230. és 260., *HL*: 1848/1849. 28/409., *Zlinszky János: Az ügyvédség* 118.

HORVÁTH KÁROLY Pápán született 1831. december 19-én. Apja Horváth Antal uradalmi hivatalnok, anyja Tor(o)nyosy Antónia volt. Vallása: r. katolikus. Az 1851/1852-es tanévben volt a Pápai Ref. Kollégium joghallgatója. 1867-ben és 1890-ben a Veszprém megyei Honvédegylet volt hadnagyként tartotta nyilván. 1908. augusztus 19-én Pápán hunyt el, nekrológja szerint '48-as honvéd hadnagy, ill. nyugalmazott uradalmi főszámvevő volt. Özvegyét Steiner Antóniának hívták. Valószínűleg azonos személy azzal a H. Károllyal, akit Klapka tábornok 1849. július 21-én léptetett elő őrmesterből hadnaggyá a 70. honvédszászlóaljnál, a komáromi várőrségnél.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 3672., Pápai diákok 677., Mikár Zsigmond I. 105. és II. 350., Pápai Hírlap 1908. 35. sz., ill. Komáromi Lapok 1849. 62. sz.

HORVÁTH SÁNDOR Pápán született 1814-ben. Apja Horváth István molnár volt, vallása: evangélikus. A nyilvántartások szerint 1819 őszétől, majd 1825-től tanult a Pápai Ref. Kollégiumban. 1832-ben beállt az 1. huszárezredhez, ahol 1834-ben tizedes, 1843-ban pedig őrmester lett. 1848 nyarán ezredével a magyar kormány főnnhatósága alá került, s részt vett a szerb felkelők elleni harcokban. Októberben az ezred – dunántúli, magyar sorozású lévén –, az itthon állomásozó magyar soralakulatokhoz hasonlóan betagolódott a honvédseregbe. Az ezred 1848. december közepéig a Délvidéken maradt, majd a főhadszíntérre került. 1848/49. fordulóján az alakulatot jelentős számú, nem magyar születésű tisztje elhagyta, akiket pótolni kellett. Horváth így gyors egymásutánban január 9-én hadnagy, január 20-án pedig főhadnagy lett. Ezredével a tavaszi és a nyári hadjáratot a Klapka, majd Nagysándor parancsnokolta I. hadtestben kötelékében küzdötte végig. Az áprilisi hadjárat egyik ütközetében megsebesült. Neve szerepel a világosi fegyverletételi jegyzéken.

FORRÁSOK: Pápai diákok 507. és 531., KAW: Grundb. 1.HR 1841–1850. 3/163., Közlöny 1849. 2. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 865. és 12498., HL: 1848/1849. 51/17.

HÖRÖMPÖL(Y)I MIHÁLY Dad községben, Komárom megyében született 1823. október 20-án, ahol hasonló nevű apja református tanító volt. Anyját Kovács Katalinnak hívták. 15 évesen lett a Pápai Református Kollégium diákja, s a nyilvántartások szerint még 1847-ben is itt tanult. A szabadságharc kitörésekor mérnök-gyakornok volt. Őrmesterből Klapka tábornok léptette elő hadnaggyá, a komáromi várőrség hadmérnök karánál, 1849. július 21-én. 1867-ben és 1890-ben a Komárom megyei Honvédegylet tagja volt, az utóbbi időpontban Császáron élt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1511., Pápai diákok 251., 267., 276., 288., 299., 312., 321., 591. és 884., Közlöny 1849. 141. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 20828. és 21688., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. 2338., Mikár Zsigmond I. 60. és II. 196.

Hrabovai HRABOVSKY FLÓRIÁN a Győr megyei Enesén látta meg a napvilágot 1822. április 4-én. Nemes Hrabovszky János földbérló és Rothmeister Crescentia fia volt, az evangélikus vallást követte. 1834-től folyamatosan a Pápai Ref. Kollégiumban tanult, még az 1847/48-as tanévben is. (A császári hadseregbe történt besorozásakor mint volt jurátus szerepelt.) Valószínűleg 1848 őszén állt be a Vas megyében szervezett 44. honvédszászlóaljhoz, ahol 1849. január 1-jével hadnagy, végül pedig főhadnagy lett. Nagysándor József tábornok, az I. hadtest – melybe a zászlóalj tartozott – parancsnoka 1849. június 12-én a katonai érdemjel 3. osztályára terjesztette fel. A világosi fegyverletételt követően, 1849. augusztus 25-én közlegényként besorozták a császári 54. gyalogezredbe, ahonnan 1853. december 31-én őrmesterként sikerült leszerelnie. Később ügyvéd, a kiegyezés után pedig törvényszéki bíró lett Zalaegerszegen. Ugyanitt halt meg 1896. március 1-jén.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2605., Pápai diákok 250., 265., 275., 287., 299., 306., 319., 571. és 877., Közlöny 1849. 17. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 23909., KAW: Grundb. 54. LIR 1841–1857. 25/7., Mikár Zsigmond I. 107., Tört. Lapok 1896. 8–9. sz. 80., Vas. Újs. 1896. 10. sz.

KÁLMÁNDI JÓZSEF a Pápai Ref. Kollégiumba történt beiratkozása alkalmával felvett adatok szerint 1817 körül született a Tolna megyei Felsőnyéken. Itt azonban nem szerepel az anyakönyvben, csupán hasonló nevű édesapja, aki 1819-től volt református „prédikátor” Nyéken. Anyját Somody Klárának hívták. Ő 1833-tól tanult az említett Kollégiumban. 1848. szeptember 24-től a dunántúli 3. (Tolna megyei) önkéntes nemzetőr zászlóalj főhadnagy volt, mellyel, Kosztolányi Mór őrnagy dandárában, részt vett a Jellačić-elleni harcokban. Neve október 19-én még szerepel a zászlóalj tiszti névsorában, későbbi sorsa azonban ismeretlen.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL 664., Pápai diákok 562., Dobos Gyula (szerk.): Tolna megye 1848–1849-ben. Szekszárd, 1998. 74.

KÁRMÁN LAJOS Újverbászon, Bács megyében (ma Vrbas, Jugoszlávia) született 1829. augusztus 9-én, ahol apja, Pál, ref. lelkész volt. Tanulmányait 1843-tól a kiskunhalasi ref. gimnáziumban végezte, 1848 tavaszán joggyakornok volt. 1848. december 14-én a Nyíregyházán alakuló 43. honvédszászlóaljhoz kapott hadnagyi kinevezést. (Valószínűleg már előbb is szolgált, feltehetően a tavasszal alakult pécsi 8. zászlóaljnál.) A 43. zászlóalj december végén a felső-tiszai hadtest kötelékébe került, s a még csak kiegyenesített

kaszákkal rendelkező alakulat január folyamán jelentős veszteségeket szenvedett a Galíciából betört Schlik-hadtesttel folytatott harcokban. Újjászervezését követően a tiszafüredi átkelő pont biztosítására vezényelték, majd 1849 áprilisában a felső-magyarország védelmére szervezett IX. hadtesthez osztották be. Ugyanekkor, április 19-én Kármán megkapta főhadnagyi előléptetését. A hadtest – benne Kármánék zászlóalja – június második felétől a Galícia felől magyar földre lépett orosz fősereggel küzdött, mely utóbbi tízszeres túlerőben volt. Így a Kárpátokból előbb Ceglédig, majd onnan Szegedig volt kénytelen visszavonulni. Az itt összpontosított magyar fősereg kötelékében ettől kezdve Haynau császári főserege ellen harcolt – utoljára a mindent eldöntő augusztus 9-i temesvári csatában. A kényszersorozást Kármánnak valamilyen úton-módon sikerül megúsznia és 1849 őszén beiratkozott a Pápai Református Kollégiumba. A jog elvégzése után, az 1850-es évek elején szolgabírósági segéd lett Budán. Később ugyanitt ügyvéd, a kiegyezést követően pedig egy ideig országgyűlési képviselő volt. 1886-ban „újverbászi” előnévvel magyar nemességet kapott. Kétszer nősült, első felesége, Miksits Hermína volt, akinek halála után Galambos Irmát vette nőül. Három fia és három leánya született. 1917-ben halt meg Budapesten.

FORRÁSOK: *Magyar Családtört. Szemle (folyóirat)* 1941. 271–272., *Közlöny* 1848. 189. és 1849. 84. sz., MOL: *Dembinszky-gyűjt.* 4. kötet No. 192., *Pápai diákok* 905., *Benedek Gábor* 408., portré: MNM Tört. Fotótár.

Kenesei KENESSEY GUSZTÁV Kenessey Ferenc Fejér megyei közbirtokos, táblabíró és Bekény Mária gyermekeként 1823. szeptember 8-án a Szabolcs megyei Tiszanagyfalun született, református vallású volt. 1839-ben iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba. Jogot végzett, majd 1844-ben letette az ügyvédi vizsgát. 1848 júniusában beállt a Kassa központtal alakuló 9. honvédzászlóaljhoz. Ez az alakulat 1848 nyarán és őszén a bánsági hadszíntéren vitézkedett és több alkalommal is kitüntette magát Fehértemplom, illetve Versec védelmében. (Ők lettek Damjanich híres veres sipkásai.) A szerb felkelők ellen vívott harcok során Kenessey őrmester lett, majd október 12-én hadnaggyá nevezték ki a Zomborban szerveződő 34. zászlóaljhoz. A nagyrészt bunyevácokból álló zászlóalj egy ideig szintén a délvidéki harcokban vett részt, 1849 januárjában a Klapka György felső-tiszai seregéhez (későbbi

ez lett az I. hadtest) került. Jelentős szerepe lett abban, hogy Klapkának sikerült visszavernie a császári Schlik- hadtest támadását (január 17.-én Tarcalnál, illetve január 31-én Tokajnál). A magyar és a császári főszereg első nagy összecsapásában, a február 26-án és 27-én vívott kápolnai csatában a 34-esek a magyar sereg jobb szárnyán, Verpelétnél küzdöttek. Itt Kenessey megsebesült, március 12-én főhadnaggyá léptették elő. Felgyógyulása után csatlakozott az akkor Buda ostrománál alkalmazott alakulatánál. A vár május 21-i bevételénél ismét megsebesült. Mivel sebe csak lassan gyógyult, kérésére június 21-én elbocsátották a szolgálatból. 1867-ben a Fejér-, 1890-ben a Komárom megyei Honvédegylet tagja, az utóbbi időpontban földbirtokos volt Perbetén. Ügyvédként, illetve Bars megye volt tiszti ügyészeként halt meg Ógyallán, 1892. május 24-én. Háromszor nősült, 1858-ban Batta Amáliát, annak halála után, 1873-ban Németh Etelkát, 1875-ben pedig Németh Eleonórárt vette feleségül. Házasságaiból több gyermek született.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2572., Nemesi évkönyv 1925–1926. 172., Pápai diákok 266. és 880., Közlöny 1848. 126. és 1849. 51. sz., MOL: Hm. Ált. 11849. 25745., Mikár Zsigmond I. 44. és II. 196., Vas. Újs. 1892. 23. sz.

Kenessei KENESSEY KÁLMÁN a Fejér megyei Kápolnásnyéken született 1822. március 1-jén. Apja Kenessey Zsigmond Fejér megye táblabírája, anyja Bay Anna volt. Vallása: református. Iskolai tanulmányait Székesfehérváron, Pesten, majd 1838-tól a Pápai Református Kollégiumba végezte. Az ügyvédi vizsga letételét követően Fejér megye aljegyzője lett. 1848. szeptember 16-án a Fejér megyében alakult önkéntes nemzetőr csapat hadnagyává választották, mely azután a 2. dunántúli önkéntes nemzetőrzászlóaljba tagolódott be. Az alakulat Kosztolányi Mór dunántúli önkéntes nemzetőr dandárának kötelékében részt vett a pákozdi, majd a schwechati csatában. November 1-jével Kenessey főhadnagy lett, s ettől kezdve Csány László, a Fel-dunai sereg teljhatalmú kormánybiztosának a segédtisztje volt. Csányi bizonyára elégedett lehetett tevékenységével, mert amikor 1849 májusában a Szemere-kormány közmunka- és közlekedésügyi minisztere lett, Kenesseyt nevezte ki az említett minisztérium elnöki titkárává. A szabadságharcot követően a kiegyezésig kápolnásnyéki birtokán gazdálkodott. 1867-ben Fejér megye alispánjává választották, s később miniszteri tanácsos lett. Nevét gazdasági szakíróként is számon tartják a régebbi lexikonok. Kétszer nősült, felesége előbb Sziklay Franciska, majd 1877-ben Justh Ilona lett, gyermeke azonban nem született. 1913. július 3-án szülőhelyén hunyt el.

FORRÁSOK: Színnyei: Magyar írók VI. 18–21., Nemesi évkönyv 1925–1926. 173., Révai Lex. XI. 460., F Kiss Erzsébet 544–555., Szluha Márton: Nyitra vm. I. 567., MOL: ONöHt 1848. Ált. ir. 8140., portré: MNM Tört. Fotótár.

KERÉK JÁNOS 1815. november 8-án a Somogy megyei Kilitin (Balatonkilitin) született, református vallású családban. Apja Kerek Dániel jobbágy, anyja Hőke Sára volt. 1828-ban, 13 évesen került a Pápai Ref. Kollégiumba, s itt tanult egészen 1840-ig, a jogi osztályok befejezéséig. 1845-ben ügyvédi vizsgát tett. 1848. szeptember elején beállt az akkor alakult 1. Pest megyei önkéntes nemzetőr zászlóaljhoz, mellyel részt vett a Jellačić elleni harcokban. December 15-én hadnaggyá nevezték ki alakulatánál, mely a szabadságharcot Görgei fel-dunai seregének, illetve a fel-dunai-, 1849 tavaszától VII. hadtestnek a keretében küzdötte végig, a világosi fegyverletételig a szabadságharcot. Az alakulat időközben reguláris honvédszászlóaljja alakulva a 66. sorszámmal kapta. A nyári hadjárat során Kerek főhadnagy lett. A fegyverletételt követően besorozták a császári hadseregbe, de betegsége miatt hamarosan leszerelték. 1853-ban Monoron telepedett le, ahol ügyvédi irodát nyitott. A kiegyezés után Pest megye esküdtjévé választották, később pedig járásbíró lett. 1877-től ismét ügyvédként tevékenykedett. 1855-ben megnősült, Borzsák Terézt vette el, akitől több gyermeke született. 1902. augusztus 27-én Monoron hunyt el.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1573., Pápai diákok 245., 257., 260. és 546., MOL.: Hm. Ált. 1849. 1112., 10623. és 16443., Sírja, sírfelirata a monori temetőben.

Kővágóörsi KERKÁPOLY BALÁZS Kerkápoly Móric honvéd őrnagy és K. Tivadar honvéd százados öccse volt, 1830. augusztus 4-én született Kővágóörsön. Szülei 10 éves korában iratták be a Pápai Ref. Kollégiumba. 1848 tavaszán ugyanitt másodéves joghallgató volt. 1848 őszén beállt a Zala megyében alakuló 56. honvédszászlóaljhoz, melynél a szabadságharc folyamán őrmester, 1849. július 7-én pedig hadnagy lett. A komáromi várőrséggel tette le a fegyvert. A kiegyezés után a Zala megyei árvaszék ülnöke lett Zalaegerszegen. Tagja volt a Zala megyei Honvédegyletnek. Nőtlenül hunyt el, 1877-ben Nagykanizsán.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2646., Pápai diákok 279., 291., 313., 317., 609. és 896., MO: Hm. Aradi nem ikt. ir. sz. n., Mikár Zsigmond I. 107., Vas. Újs. 1877. 7. sz.

KIRÁLY MÁTYÁS a Vas megyei Alsóságon (ma Celldömölk része) született 1827. február 21-én. Király János iparos mester és Kontor Júlianna gyermeke volt, evangélius vallású. Tanulmányait 1846-tól végezte Pápán, ahol 1848 tavaszán joghallgató volt. Szolgálatát a honvédseregben 1848 novemberében kezdte, amikor is a Vas megyei önkéntes nemzetőrökből szervezett 45. zászlóalj katonája lett. Alakulatával Perczel tábornok drávai hadtesténél, 1849 januárjától a feldunai (VII.) hadtestben, áprilistól pedig az előbbiből kivált,

majd önállóvá lett Kmety-hadosztályban közdötte végig a szabadságharcot. 1849. január 6-án Görgei tábornok nevezte ki hadnaggyá. Neve szerepel az augusztus 22-én, a borosjenői fegyverletételkor készült jegyzéken – ahol a Kmety-hadosztály maradványa (is) megadta magát az oroszoknak. Későbbi sorsáról nincsenek adataink.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2612., Pápai diákok 318., 643. és 899., Közlöny 1849. 38. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 3553., Orosz Hads. Lvt.: 5351.

Kiskeszi KISS DÉNES nemes Kiss Ádám csepi ref. lelkész és Micsky Katalin fia, 1826. február 28-án Csépen, Komárom megyében született. 1838-tól özvegy édesanyja nevelte. Tanulmányait 1837 őszétől 1845 tavaszáig a Pápai Ref. Kollégiumban folytatta. A gimnázium syntaxista osztályába iratkozott be, a filozófiai tagozatot is Pápán végezte. 1848-ban már mérnöki oklevéllel rendelkezett. 1849. június 21-én (május 1-jétől számítandó ranggal és fizetéssel) a hadügyminisztérium hadnaggyá nevezte ki a komáromi várórség hadmérnök karához. Klapka tábornok augusztus 20-án ugyanitt főhadnaggyá léptette elő. (Komáromban a szabadságharc folyamán jelentős erősítési munkálatok folytak, melyek irányítására több polgári mérnököt neveztek ki honvédtisztté.) 1867-ben a Komárom megyei Honvédegylet tagjainak sorába tartozott, s a kiegyezés után Komárom megye főpénztárnokává választották.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1507., Pápai diákok 251., 267., 276., 288., 299., 321., 587. és 884., Közlöny 1849. 141. sz., Komáromi Lpok 1849. 64. sz., MOL: Bm. Honv. segély 1868. 2338., Mikár Zsigmond I. 59.

Kiskeszi KISS ELEK az előbbi testvére Dadon (Komárom m.) született 1829. december 30-án. Ő 1840-ben lett a Pápai Ref. Kollégium diákja, ahol a forradalom kitörésekor joghallgató volt. 1848 szeptemberétől a már többször említett Veszprém megyei önkéntes nemzetőr zászlóaljban, majd 1849 januárjától az ebből alakult 70. honvédzászlóaljban szolgált, a komáromi várórségnél. 1849. július 21-én őrmesterből hadnaggyá léptették elő. A kiegyezés idején mérnök- és földbirtokosként Csépen élt és a Komárom megyei Honvédegylet tagja volt. Kataszteri becselő biztосként hunyt el 1883. február 22-én Csépen. Felesége 1855-től Micsky Eleonóra volt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1511., Szluha Márton: Nyitra vm. II. 145., Pápai diákok 292., 317., 607., 623. és 897., Komáromi Lapok 1849. 62. sz., MOL: Bm. Honv. segély 1868. 2338., Mikár Zsigmond I. 60., Gyászjel.: OSzK.

KISS SÁMUEL a Vas megyei Nemesmagasin (ma Kemenesmagasi) született 1822. május 8-án, evangélikus vallású családban. Apja nemes Kiss Sándor közbirtokos, anyja Guoth Judit volt. 1835-től és 1843-ban (még) a Pápai Ref.

kollégium diákja volt. Később mérnöki képesítést szerzett. A szabadságharcban az 1848 őszén Vas megyében alakult 44. honvédszászlóaljban szolgált. A tavaszi hadjárat során – 1849. április 24-én, március 16-ától számítandó ranggal – léptették elő őrmesterből hadnaggyá, s állítása szerint végül főhadnagy lett. (A világosi fegyverletételi jegyzéken azonban hadnagyi rangban szerepel.) 1867-ben és 1890-ben a Vas megyei Honvédegyelet tagja volt, mérnök, az utóbbi időpontban Nemesmagasin élt. Ugyanitt halt meg 1904. január 11-én.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2640., Pápai diákok 287., 577. és 887., Közlöny 1849. 89. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 19060., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. 2668., Mikár Zsigmond I. 103. és II. 344.

KLAR BÉLA a Torontál megyei Nagyszentmiklóson (ma Sinnicolau Mare, Románia) született 1827-ben. Apja Klar Ferenc kereskedő volt. 1842–1846 között a Pápai Ref. Kollégiumban tanult és még 1848 előtt ügyvédi vizsgát tett. A szabadságharcban előbb a Torontál megyei nemzetőrség századosaként részt vett a szerb felkelők elleni harcokban. 1849. március 1-jén azután őrmesterként beállt a 7. huszárezredhez, melynél még ugyanazon hónap 16-án hadnagy lett. (Ennek a magyarországi sorozású császári-királyi ezrednek csak az itthon levő tartalék százada csatlakozott 1848. októberében a honvédsereghez. Maga az ezred 1848–49-ben az itáliai fronton szolgált, a császári hadseregben. Pótlására a honvédseregben is felállították a 7. huszárezredet, mely szintén megőrizte az ezred császári hadseregben használatos elnevezését: LXIV. Henrik Reuss-Köstritz hercege. Az ezred német nyelvvel hadilábon álló katonái a kérdésre: hogy hívják ezredüket? – többnyire azt válaszolták: „Rác Krisztus”-nak. Így legalább értelme volt a dolognak.) Klar hadnagy az ezred bánsági (V.) hadtesthez beosztott osztályánál, Arad, majd Temesvár ostrománál szolgált, egészen a hadtest borosjenői fegyverletételéig (augusztus 22.). 1849 októberében közlegényként besorozták a császári 27. gyalogezredhez, ahonnan 1851. szeptember 30-án rokkantként leszereltek. Későbbi életéről nincsenek adataink.

FORRÁSOK: Pápai diákok 288., 300., 307., 311. és 887., Közlöny 1849. 126. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 15441. és 17175., Orosz Hads. Lvt.: 5351., KAW.: Grundb. 27. LIR 1841–1850. 71/178.

KOLMÁR ISTVÁN 1828 körül a Nógrád megyei Kisterenyén született, református vallású volt. 1843-ban, a Pápai Ref. Kollégiumba történt beiratkozásakor gondviselőjeként Kolmár Dániel orvost jegyezték be. A forradalom kitörésekor joggyakornok volt. 1848 nyarán Heves megye mozgósított nemzetőr zászlóaljával részt vett a szerb felkelők elleni – a bácskai Járek körüli – harcokban. Később a 71. honvédszászlóaljban szolgált, a komáromi várórség-

nél, ahol 1849. április 16-ával őrmesterből hadnagy lett. Állítása szerint megkapta a katonai érdemjel 3. osztályát. A szabadságharc után letette az ügyvédi vizsgát. 1867-ben a Komárom megyei Honvédegylet tagja volt, s még ez évben a megyei törvényszék ülnökévé választották. E minőségében Komáromban hunyt el 1870. március 25-én. Özvegyét leánykori nevén Nyitrai Máriának hívták.

FORRÁSOK: *Pápai diákok* 889., MOL: Hm. Ált. 1849. 19932., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. sz. n. (23. csomó), Mikár Zsigmond I. 60., Hal. akv.: MOL 52594., Gyászjel.: OSzK.

KOSARAS PÉTER hason nevű apa és Felső Erzsébet fia, Sárkeresztúron (Fejér m.) született 1809-ben és Sárbogárdon keresztelték február 2-án a református vallásra. 1822-ben iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba. 1828-ban fölcsapott huszárnak a császári-király 8. huszárezredbe, ahonnan 1839-ben tizedesként szerelt le. Neve a szabadságharc irataiban 1849. június 13-án bukkan elő, mikor is a „Bercsényi-csapat” hadnagyaként Perczel Mór tábornok főhadnaggyá nevezte ki a Bács megyei lovas védsereghez. (Ez a néhány századból álló alakulat 1849 februárja-márciusa folyamán alakult Szegeden és Szabadkán, délvidéki menekültekből és a szabadságharc végéig részt vett a IV. (bácskai) hadtest harcaiban. Kosaras a kiegyezés idején Dunapentelén élt és a Fejér megyei Honvédegylet tagja volt. Özvegye, szül. Verla Anna 1888-ban Székesfehérváron hunyt el.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 770., *Pápai diákok* 514., KAW: Grundb. 8. HR 1820–1840. 1/108., MOL: Hm. Ált. 1849. 23824., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. 2597., Mikár Zsigmond I. 44., Vas. Újs. 1888. 50. sz.

KOVÁCS ANTAL Kovács Ferenc ref. lelkipásztor és Erdéli Zsófia fia, 1823. október 31-én Nagyacsádon (Veszprém m.) született. 1837-ben lépett a Pápai Ref. Kollégium tanulóinak sorába. 1848 májusában ő is csatlakozott a honvédnek állt pápai diákok csoportjához, 1848/49-es tevékenységéről azonban csak annyit tudunk, hogy a 18. Attila huszárezred főhadnaggyaként 1849. szeptember 13-án Klapka tábornok Komáromban gróf Zichy Ottó ezredes, a VIII. hadtest egyik hadosztályparancsnokának a „nyargonc tisztjévé”, azaz parancsörtisztjévé nevezte ki. Későbbi sorsáról is csak annyit tudunk, hogy 1890-ben Veszprém-ben élt és a Veszprém megyei Honvédegylet tagja volt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1535., *Pápai diákok* 299., 302. és 888., *Sinnyei: Komárom* 319., Mikár Zsigmond II. 350.

KOVÁCS GÁBOR Csajágon (Veszprém m.) született 1827. június 27-én. Apja Kovács Sámuel kertész, anyja Nyírádi Zsófia volt. 1840–1843-ig volt a Pápai Ref. Kollégium diákja, majd tanító lett szülőhelyén. A Veszprém megyei

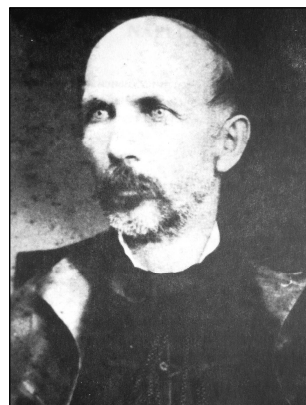
honvédavatási jegyzék szerint 1848. november 21-én lett honvéd. Nekrológja szerint a szabadságharcban végül honvéd főhadnagy volt, de erre nem találtam adatokat. (Valószínűleg a nemzetőrségnél volt főhadnagy.) A szabadságharc után előbb családi nevelő lett. 1865-ben Csákberény meghívta ref. tanítónak s mint főtanító halt meg ugyanitt 1898 elején. Halálát özvegye, szül. Eperjesy Emília és Gábor fia – akkor a miskolci ref. gimnázium tanára – gyászolta.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1583., Színnyei: Magyar írók VI. 1224., Pápai diákok 266., 287., 299., 306., 320. és 607., Veszprém m. Lvt.: Honvéd avatási jegyzék 2. (1848. nov. 21–28.) fol. 25., Tört. Lapok 1898. 3. sz. 23., Vas. Újs. 1898. 8. sz.

KOVÁCS MIHÁLY a Komárom megyei Kocs községben született 1825. február 28-án. Apja Kovács András (Endre) földműves gazda, anyja Molnár Erzsébet. A református vallást követte. 1839 őszétől az 1840-es évek elejéig tanult Pápán. A szabadságharc kitörésekor jogi és mérnöki végzettséggel rendelkezett. 1848. október 23-án beállt a Pesten alakuló honvéd tüzérséghez. November 11-én főágyús, 1849. január 16-án tizedes, február 26-án pedig tüzemester (őrmester) lett. A hadnagyi rendfokozatot március 18-án kapta meg, mint a 8. számú 6-fontos lovas üteg beosztott tisztje a VII. (fel-dunai) hadtestnél. Halálhírért, miszerint az egykor '48-as honvéd tüzér hadnagy, nyugalmazott okleveles mérnök 1899. március 11-én Kalocsán elhunyt, a Vasárnapi Ujság közölte. A család kiadott gyászjelentéséből tudjuk, hogy felesége 1862-től Peveríni Franciska volt s hogy több gyermeke maradt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1526., Ilon Gábor: Napló 173–179., Pápai diákok 599. és 884., Közlöny 1849. 58. sz., MOL: Görgey-család gyűjt. 2. cs. sz. n., Vas. Újs. 1899. 12. sz., Gyászjel.: Kolozsvári Á. Lvt.: Erekljemúz. K 328/2.

KÖRMENDI SÁNDOR nemes Körmendi Sámuel ref. lelkész és Naszályi Szász Eszter fia, Nagykorpádon (Somogy m.) született 1829. július 7-én. Tanulmányait nyolc évesen a győni gimnáziumban kezdte, majd 1844-től 1848. tavaszáig a Pápai Ref. Kollégiumban folytatta. 1848 októberében Somogy megye mozgósított nemzetőrségével csatlakozott Perczel Mór tábornok seregéhez, és részt vett a Dél-Nyugat-Dunántúl felszabadításában. December 11-én az ugyanitt – a drávai hadtestnél – Somogy megyei újoncokból alakuló 60. honvéddászlóalj

hadnagya lett. Alakulatával 1849 januárjától részt vett a Központi Mozdgó Sereg – Perczel korábbi hadtestének új elnevezése – Duna-Tisza közí hadműveleteiben, majd az április hadjáratban (a seregtest ekkor már a II. hadtest néven szerepelt, parancsnoka pedig Aulich Lajos tábornok volt). Április 9-én szakaszával Görgei Ármín őrnagy különítményébe osztották be. Az említett különítménynek az lett a feladata, hogy biztosítsa a felső-magyarországi bányavárosokat. Tevékenységéről Kőrmendi, akit április 26-án főhadnaggyá léptettek elő, élményszerű, egyben pedig forrásértékű naplót hagyott hátra. (Ezt a szabadságharc 150. évfordulóján az ismert Veszprém megyei helytörténész, H. Szabó Lajos jelentette meg.) Az orosz csapatokkal vívott június-júliusi harcokat követően, július 10. táján a különítmény Komáromban visszacsatlakozott Görgei fel-dunai seregéhez, majd azzal együtt elhagyta Komáromot. Megindult a magyar főerők gyülekeztetési helyéül kijelölt Szeged irányába. E vonulás során július 17-én Vácnál, majd még több alkalommal összecsaptak az orosz főszereg csapataival, mely csatározásoknak Kőrmendi is a részese volt, egészen a világosi fegyverletételig. A szabadságharc után egy időre illegalitásba vonult, majd 1850 augusztusában ismét beiratkozott a pápai kollégiumba. Teológiai tanulmányait végül a Pesti Egyetemen fejezte be. 1853-ban szerzett lelkészi oklevelet, majd Somogy megyében szolgált. 1878–1888 között hedrehelyi lelkészként belső-somogyi esperes, majd egyházkerületi főjegyző (püspökhelyettes). A rövid alkotmányos éra idején, 1861-ben Szigetváron, a kiegyezés után, 1869-ben pedig Kaposváron országgyűlési képviselővé választották. 1903. január 9-én Pápan hunyt el, Hedrehelyen helyezték végső nyugalomra. (Síremlékét 2009 elején vandál kezek megrongálták.) Özvegye szül. Légmán Ilka volt.

FORRÁSOK: *Dunántúli Protestáns Lap* 1903. 3. sz., *Szimyei: Magyar írók VII.* 87–88., *Borovszky (szerk.): Somogy vm.* 252., H. Szabó Lajos: *Naplók* 27–77., Ilon Gábor: *Napló* 173–179., *Közlöny* 1848. 185. és 1849. 91. sz., *HL:* 1848/49. 51/17., *MOL: Bm. Honv. segély* 1868. 4961., *Vas. Újs.* 1899. 38. sz. (portré ui.) és 193. 2. sz.

KŐRÖSSY LAJOS Kőrössy Imre honvéd százados öccse Pápan született 1828. augusztus 18-án. 1835-től 1848 tavaszáig folyamatosan a Pápai Ref. Kollégium diája volt. 1848. május 28-án a Pápa városi nemzetőrség tagja lett. Állítása szerint Klapka tábornok nevezte ki hadnaggyá, 1849 szeptemberében, a komáromi várőrségnél. 1867-ben szolgabírósági, illetve ügyvédi írnok volt Tatán, és a Tata városi Honvédegyelet tagja.

FORRÁSOK: Szül. akv.: *MOL A* 1548., *Pápai diákok* 253., 268., 277., 300., 315., 573. és 888., H. Szabó Lajos: *Pápa* 100., *Mikár Zsigmond I.* 90., *MOL: Bm. Honv. segély* 1868. 2338.

Alistáli LAKY MÓRIC Kisigmándon (Komárom m.) született 1825. szeptember 3-án, református vallású családban. Apja Laky Sándor ácsi közbirtokos, anyja Pécsvárad Erzsébet volt. 1837-ben iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol kisebb-nagyobb megszakítások után – a kor szokása szerint főleg a tehetősebb tanulók szinte évenként váltogatták iskoláikat – még az 1847/48-as tanévben is „állományban” volt. A szabadságharcban, 1848 októberétől 1849. október elejéig a Komáromban alakult 18. honvédszászlóaljban szolgált. Ez az alakulat 1849 januárjáig a fel-dunai seregben, majd a komáromi várőrségnél szolgált egészen a vár feladásáig. Laky önkéntes, őrmester, 1849. január 16-ával pedig hadnagy volt az alakulatnál. A honvédegyletek kimutatása szerint végső rangja főhadnagy volt, s 1867-ben igmándi birtokán gazdálkodott. 1890-ben a Fejér megyei Sósúton élt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1525., Pápai diákok 253., 322. és 587., Közlöny 1849. 16. sz., MOL: Bm. Honv. segély 1868. 2338., Mikár Zsigmond I. 59. és II. 143.

LAPOS (LAPOSA) DÁNIEL Ószőnyben (Komárom m.) született 1827. február 10-én, Lapos Dániel asztalos mester és Dobi Júliánna gyermekekét. Református vallású volt. A Pápai Ref. Kollégiumba 1841-ben került s itt tanult 1848 tavaszáig. 1848 májusában a honvédek állni kívánó pápai diákokkal indult Pestre. 1867-ben a Veszprém megyei Honvédegylet volt hadnagyként igazolta.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1557., Pápai diákok 281., 293., 615. és 901., Hudi József: Források 330., H. Szabó Lajos: Pápa 179., Mikár Zsigmond I. 105.

LAZÁNYI ALBERT (BÉLA) Nemesvámoson (Veszprém m.) született 1828. május 9-én, de Veszprémben keresztelték meg az evangélikus vallásra, május 12-én. Nemes Lazányi András uradalmi ispán és Portér Cecília fia volt. 1843-ban iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol 1848 tavaszáig tanult. 1848. november 22-én Veszprémben avatták honvéddé. 1849. június 19-én léptették elő őrmesterből hadnaggyá, a 108. honvédszászlóaljban, a komáromi várőrségnél. (Ez az alakulat eredetileg a császári-királyi 2. Sándor gyalogezered 3. zászlóalja volt, mely 1848. októberében a honvédsereg részévé lett. 1849 júniusában kapta a 108. honvédszászlóalj besorolást.) Lazányit 1867-ben és 1890-ben főhadnagyként (?) tartotta nyilván a Veszprém megyei Honvédegylet. Az utóbbi időpontban ügyvéd volt Pápán. Felesége, szül. Nádasdy Róza 1883-ban, ő maga 1896. szeptember 24-én hunyt el Pápán.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2731., Pápai diákok 291. és 626., Veszprém m. Lvt.: Honvéd avatási jegyzőkönyv 2. köt. fol. 7., Közlöny 1849. 139. sz., Mikár Zsigmond I. 105. és II. 349. (itt hibásan Lazányi Béla néven szerepel), Vas. Újs. 1883. 20. sz. és 1896. 40. sz., Hal. akv.: MOL A 1630.

Óhidi LÉGMÁN IZIDOR Pápán született 1825. december 16-án, vallása: római katolikus. Szülei Légmán Farkas és Hanusz Borbála voltak. Iskolai tanulmányait Pesten kezdte, majd 1847-ben a Pápai Ref. Kollégiumban folytatta. A szabadságharcban a honvéd tüzérségnél szolgált. 1849. május 9-én a 4. számú 3-fontos gyalogos üteg beosztott tisztje lett a felső-magyarországi (IX.) hadtestben. Június második felétől részt vett a Galíciából betört cári főszereg elleni harcokban. Július közepén a Cegléd körzetében kialakított Tiszai hadsereg tüzérségi (lőszér-) tartalékának parancsnoka volt főhadnagyi rendfokozatban. 1849. december 5-én közlegényként besorozták a császári 32. gyalogezredhez, ahonnan 1851. június 5-én bocsátották el. Később ügyvéd lett és 1909-ben Budapesten hunyt el. Felesége, szül. Hilbinger Anna már 1869-ben meghalt, három árva hagyva maga után.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 3672., Pápai diákok 900., HL.: 1848/1849. 38/78 a, MOL: Hm. Ált. 1849. 29995., KAW: Grundb. 32. LIR 1841–1850. 14/ 139., Vas. Újs. 1909. 27. sz., Sírja a Budapesti Kerepesi temetőben.

Nagysarlói MAGYARY-KOSSA FERENC református vallású család gyermekeként született 1826. november 16-án Tiszaroffon. Apja Magyary-Kossa István győr-szabadhegyi birtokos, anyja Kenessey Erzsébet volt. Tanulmányait Komáromban, Gyönkön, 1842–1844-ben a Pápai Ref. Kollégiumban, a jog két osztályát pedig Pozsonyban és Pesten végezte. 1847-ben ügyvédi vizsgát tett. 1848. szeptember 11-én a már többször említett Veszprém megyei önkéntes nemzetőr zászlóalj hadnagya lett, mellyel részt vett a pákozdi csatában. Noha több forrás szerint később honvéd százados lett, és az 1849. április 14-én kiadott függetlenségi nyilatkozat kiadásáig szolgált (mellyel nem értvén egyet, leköszönt), a korabeli adatok ezt nem erősítik meg. Betegségére alapozott kérelmére ugyanis már 1848. október 23-án elbocsátották a szolgálatból. Az 1850-es években tiszaderzsi birtokán gazdálkodott. 1858-ban itt vette feleségül Nagy Rozáliát, kitől három gyermeke született. A kiegyezés után hivatalnok lett az egyik magyar minisztériumban, később pedig budapesti ügyvédként tevékenykedett. 1890. szeptember 17-én Budapesten halt meg.

FORRÁSOK: Szinnyei: Magyar írók VIII. 310–311., Kempelen Béla VII. 27., Borovszky (szerk.): Pest vm. I. 469., Pápai diákok 287. és 887., MOL: ONöHt. Ált. 1848. 4301., Vas. Újs. 1890. 38. sz.

Mesterházi MESTERHÁZY ANTAL a Vas megyei Gencsen született és a kemeneshőgyészi parókián keresztelték meg az evangélikus hitre 1821. február 15-én. Apja Mesterházy József közbirtokos, anyja Radó Erzsébet volt. A Pápai Ref. Kollégium nyilvántartása szerint 1838/39-ben és 1847/48-ban volt a nevezett intézmény hallgatója. A szabadságharcban a császáriaktól a hon-

védcsereghez csatlakozott 39. Don Miguel (portugál trónörökös nevét viselő) gyalogezred 1. zászlóaljánál szolgált. Őrmesterből 1849. március 17-én lett hadnagy, majd az alakulatából szervezett 114. honvédszászlóaljban július 7-én főhadnagy. Csapattestével a téli, a tavaszi és a nyári hadjáratban a fel-dunai sereg II. hadtestében szolgált és a komáromi vár őrségével tette le a fegyvert. Későbbi sorsáról nincsenek adataink.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2639., Pápai diákok 251., 320. és 595., MOL: Hm. Ált. 1849. 10702. és Aradi nem ikt. ir. szám nélkül.

Mesterházi MESTERHÁZY IMRE az előbbi öccse szintén Gencsen született, és ugyancsak Hőgyészen került be az evangélikus anyakönyvbe 1822. október 9-én. Ő is 1838 őszén lett a Pápai Ref. Kollégium diákja, és 1848 tavaszáig tanult itt. A Vas megyei Honvédegylet 1867-ben egykori honvéd hadnagyként tartotta nyilván. Foglalkozása szerint mérnök volt. Felesége, Krenner Terézia, akitől kilenc gyermeke született, 1899-ben Nemeshollóson hunyt el. (Ő akkor még életben volt.)

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2639., Pápai diákok 251., 266., 275., 286., 320., 595., 604. és 879., Mikár Zsigmond I. 103., Gyászjel.: OSzK.

MOLNÁR ÁDÁM Molnár József molnár mester és Mórítz Éva fia, a Komárom megyei Dad községben született 1821. február 1-jén. 1834 októberétől 1842-ig tanult a Pápai Ref. Kollégiumban. Később ügyvédi diplomát szerzett. A szabadságharc kitörésekor már nős volt: 1848 tavaszán Petrovich Juliannát vette feleségül. Ekkor a Komárom megyei nemzetőrség hadnagyává választották. Október 19-én azonos rangban a Komárom városi nemzetőr zászlóalj segédtisztje lett Csepy János őrnagy oldalán. Zászlóaljával helyőrségi szolgálatot látott el a komáromi várban, mely különösen fontos volt azokban az időszakokban – így 1848 őszén, valamint 1849. június-júliusában – amikor a várőrség zöme a várból kivonulva a fel-dunai sereg hadműveleteit segítette. Molnárt, aki akkor már főhadnagy volt, Csepy őrnagy 1849. május 19-én századosi előléptetésre terjesztette fel az akkor alakuló honvédszászlóaljak valamelyikéhez, azonban nincs rá adat, hogy ez megtörtént volna. Az 1850-es években Komáromban élt, mint ügyvéd. 1872-ben Komárom megye törvényszéki ügyésze lett. A Komáromi Népbank igazgatójaként és a helyi református presbitérium tagjaként hunyt el 1891. augusztus 24-én Komáromban.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1511., Pápai diákok 249., 259., 263., 274., 568. és 871., Közlöny 1848. 139. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 16316., Színnyei: Komárom 429., Borovszky (szerk.): Komárom vm. 277., Vas. Újs. 1891. 35. sz., Hal. akv.: MOL 52595.

Füsi MOLNÁR LAJOS 1826. augusztus 31-én a veszprém megyei Szilasbalháson (ma Mezőszilas Fejér megyében) született, református vallású családban. Apja nemes Molnár István kisbirtokos gazdálkodó, anyja Füsi Julianna volt. Tanulmányait végig a Pápai Ref. Kollégiumban végezte 1839 őszétől 1848 tavaszáig. 1848 augusztusában beállt a Veszprém megyében alakuló önkéntes nemzetőr zászlóaljba, ahol szeptember 7-én hadnagy lett. Részt vett a pákozdi, valamint a schwechati csatában, valamint december 1-jén az osztrák határon, Magyarfalvánál vívott összecsapásban. Ez alkalomból Görgei tábornok hadijelentése dicsérettel említette a nevét. További sorsáról nincsenek adataink.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1624., Pápai diákok 269., 278., 300., 303., 308., 312., 315. 600. és 889., MOL: ONdHt. Ált. 1848. 8140.

NAGY ALBERT Komáromban született 1820 körül. Apja kereskedő, anyja, szül. Micsky Rozália volt. A református vallást követte. 1837–1838-ban tanult a Pápai Ref. Kollégiumban, mint joghallgató. Később letette az ügyvédi vizsgát és 1848 tavaszán Komárom megye tiszti alügyésze volt. 1848 tavaszán a komáromi nemzetőrség főhadnagyává választották. Október 19-én a Győr–Komárom–Moson megyében alakult lovas nemzetőr osztály (Moszlováczy Károly őrnagy) segédtisztje lett, mozgósított csapatával részt vett a pákozdi csata után Ausztria felé menekülő Jellačić üldözésében. Komárom első ostroma idején a várőrség tagja volt (1849. január–április). Június 27-én az újonnan alakult 18. Attila huszárezred hadnagyává, majd július 29-én főhadnagyává nevezték ki. Ezrede még szervezés alatt álló, felszereletlen négy századával Világosnál tette le a fegyvert. 1867-ben csepi birtokán élt, a kiegyezés után Komárom megye főügyészévé választották.

FORRÁSOK: Pápai diákok 247. és 862., Közlöny 1848. 143. és 1849. 143. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 165., 31553., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. 2338., HL: 1848/49. 51/17., Szinnyei: Komárom 427428., 430. és 432. o., Borovszky (szerk.): Komárom vm. 277., Mikár Zsigmond I. 59.

NAGY GEDEON nemes Nagy László földbirtokos és Balla Julianna fia, a Győr megyei Bőnyön (ma Bőnyréta) született 1823. január 29-én. Református vallású volt. 1839. őszén iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol 1844-ig tanult. Később birtokán gazdálkodott. A szabadságharcban őrmester, 1849. július 19-től hadnagy volt a 18. Attila huszárezred Tiszai hadseregénél, illetve július végétől a Szegednél összpontosított magyar főszeregben szolgáló részénél. Az augusztus 22-én készült borosjenői fegyverletételi jegyzéken főhadnagyként szerepel. 1849. november 28-án besorozták a császári 47. gyalogezredhez, ahonnan 1852. május 25-én ötszáz forint váltságdíj lefizetése ellenében szabadult. Később ismét bőnyi birtokán gazdálkodott.

1867-ben Győr megye esküdtjévé választották. Ekkor és 1890-ben a Győr megyei Honvédegylet tagja volt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL, Győr m. Lvt.: 1848/49-es gyűjt. 4. cs. sz. n., Pápai diákok 267., 276., 287., 602. és 882., Közlöny 1849. 165. sz., Orosz Hads. Lvt.: 5351., KAW: Grundb. 47. LIR 1851–1857 29/71., Borovszky (szerk.): Győr vm. 404., Mikár Zsigmond I. 48. és II. 156.

NAGY GÉZA a rendelkezésre álló adatok szerint 1829 körül születet Balatonkenesén vagy Dunaföldváron. (Azonban egyik anyakönyvben sem szerepel.) Apja Nagy András császári-királyi huszárcapitány volt, a református vallást követte. 1843-ban került a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol 1848 tavaszán joghallgató volt. 1848. június 21-én Veszprémben beállt az ott alakuló 6. honvédszászlóaljhoz. Ez a zászlóalj az év nyarán és őszén a délvidéki szerb felkelők elleni harcokban vett részt, a tavaszi és a nyári hadjárat idején pedig a főhadszíntéren, az I. hadtest kötelékében küzdött. Nagyot, aki 1848. szeptember 20-tól már tiszteletbeli őrmester volt, 1849. június 13-án terjesztették fel a zászlóalj hadnagyává. E rendfokozatban vett részt az augusztus 2-i debreceni ütközetben, ahol megsebesült és az oroszok fogságába esett. Mivel a bokáján kapott seb következtében egyik lábára megsántult, nem sorozták be a császári hadseregbe. Később jegyző lett Lepsényben. Budapesten hunyt el 1883. október 1-jén.

FORRÁSOK: Színnyei: Magyar írók IX. 571–572., Pápai diákok 317., 629. és 894., MOL: Hm. Ált. 1849. 24140.

NAGY GUSZTÁV (ÁGOSTON) a Pozsony megyei Deákin (ma Diakovce, Szlovákia) született 1824. december 26-án, ahol apja, Nagy Péter, református lelkész volt. Anyját Keck Amáliának hívták. 1838 és 1847 között tanult a Pápai Ref. Kollégiumban, 1848 tavaszán joggyakornok volt. 1848 szeptemberében beállt a Győrben alakuló 23. honvédszászlóaljhoz, mellyel október végén már részt vett a schwechati csatában. Ezt követően, november 13-án hadnaggyá nevezték ki. A téli és a tavaszi hadjárat idején alakulatával továbbra is a fel-dunai sereg, illetve hadtest kötelékében, majd az abból áprilisban kivált és önállóvá szervezett, Kmety György parancsnokolta hadosztályban szolgált. Görgői tábornok 1849. január 26-án főhadnaggyá léptette elő. A fegyverletétel után, 1849. augusztus 27-én besorozták a császári 47. gyalogezeredhez. 1851-ben tartósan szabadságolták. Ezt követően mérnöki képesítést szerzett, majd az Arad megyei Talpason telepedett le. Ugyanitt 1854-ben forradalmi szervezkedés vádjával letartóztatták, egy év vizsgálati fogság után azonban végül is szabadon engedték. (A császári hadseregtől 1857. júniusában kapta meg elbocsátó levelét. Későbbi sorsa ismeretlen.)

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL 51244., Pápai diákok 251., 266., 299., 306., 320., 594. és 888., Közlöny 1848. 158. és 1849. 38. sz., KAW: Grundb. 47. LIR 1851–1857 57/127., Uo.: Civil Gouv. Zu Wien 1855. 4804–4855., HL: Rendőri megfigy. 68. cs. 22.

NAGY KÁROLY a Komárom megyei Kocs községben született 1829. április 23-án. Apja Nagy Mihály kocsi református prédikátor, később komáromi lelkész és dunántúli püspök, anyja Thaly Ágnes volt. 1845-ben lett a Pápai Ref. Kollégium diákja, ahol 1848 tavaszáig tanult. A szabadságharcban előbb – 1848. nyarától – a Komárom megyei nemzetőrség hadnagya volt. Október 13-án ugyancsak hadnaggyá nevezték ki a Komáromban alakuló 37. honvédszászlóaljhoz. Alakulatával a komáromi várőrséghez osztották be, és itt szolgált a szabadságharc végéig. 1849. július 21-én Klapka tábornok léptette elő főhadnaggyá. A vár feladásakor Törökországba emigrált, innen azonban hamarosan hazatért. Ekkor besorozták a császári hadseregbe. Még 1859-ben is a császár uniformisát hordta, amikor is a magentai csatában átállt az olaszok oldalára és – amint azt sok más magyar katona tette – beállt az olaszok oldalán szervezett magyar légióba. Neve csak 1867-ben bukkan elő ismét. Ekkor, valamint 1890-ben a Komárom megyei Honvédegylet tagja volt, „magánzóként” Komáromban élt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1526., Pápai diákok 317. és 893., Közlöny 1848. 127. sz., Komáromi Lapok 1849. 62. sz., Ács Tivadar: Magyarok és a Risorgimento, Bp., 1961. 94–85., MOL: Bm. Honv. segély 1868. sz. n. (23. cs.), Mikár Zsigmond I. 59. és II. 196.

Nyéki NÉMETH JÓZSEF a Pozsony megyei Benkepatonyon (később Lögérpatony, szlovák néven Horná Poton) született 1827. március 5-én. Németh János földműves gazda és Nagy Júliánna gyermeke és református vallású volt. Neve 1847-ben fordul elő a Pápai Ref. Kollégium nyilvántartásában. 1848 tavaszán mérnök volt Pozsonyban. A szabadságharcban a honvéd tüzérsegnél szolgált, és 1849 júliusában lett hadnagy a temesvári ostrom-sereg (az V., bánsági) hadtest egyik ütegénél. 1867-ben Pozsony megye árvaszéki pénztárnoka, később a megye főpénztárnoka, a Pozsony megyei Honvédegylet tagja. 1857-ben nősült, felesége Szepessy Mária lett, négy gyermekük született. 1884-ben hunyt el Pozsonyban.

FORRÁSOK: Kempelen Béla VII. 454. o., Pápai diákok 902., MOL: Bm. Honv. segély 1868. 2637., Mikár Zsigmond I. 75., Vas. Újs. 1884. 13. sz.

NEUMANN MÓR Neumann Salamon zsidó tanító fia, aki 1829-ben Óbudán született. 1842-ben, majd 1844 őszén iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba. 1848/49-ben előbbapidíjas írnok a szegedi főtábori kórháznál, 1849. május 11-től „2. rendű számvevő hadnagy” a nyíregyházi katonai

újonc-telepen. A magyar pénzügyminisztérium titkáráként halt meg 1871. május 17-én Budán.

FORRÁSOK: *Pápai diákok* 292., 623. és 638., *Közlöny* 1849. 105. sz., *Vas. Újs.* 1871. 22. sz.

NYÍRI LAJOS, Nyíri József református lelkipásztor és nemes Nádasdi Katalin fia, 1827. augusztus 25-én a Tolna megyei Mislán látta meg a napvilágot. 1841-től tanult a Pápai Ref. Kollégiumban. 1848 májusában ő is azokhoz a diákokhoz tartozott, akik honvédek álltak. A Pécssett szerveződő 8. zászlóalj honvédeje lett. A délvidéki harcok során őrmesterré léptették elő, de betegsége következtében innen leszerelt. 1849. május 17-én azonban ismét szolgálatba állt, a Noszlopy Gáspár szervezte, Kaposváron alakuló honvéd századnál. Részt vett Noszlopy Somogy, illetve Zala megyei hadműveleteiben, és július 1-jével hadnagy lett az időközben az említett századból kinőtt 127. honvédzászlóaljban. (Nevével utoljára a zászlóalj július 29-i kimutatásában találkoztunk.)

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 724., *Pápai diákok* 287., 299., 307., 880. és 903., H. Szabó Lajos: *Pápa* 179., MOL: Noszlopy Gáspár gyűjt. 3. cs. fol. 351–355., 365–370. és 382.

ÓDOR JÓZSEF Rinyaújlakon (Somogy m.) született 1828-ban vagy 1829-ben. Apja Ódor N. református tanító, anyja Mészáros Zsuzsanna volt. 1847-ben szerepel a Pápai Ref. Kollégium diákjai között, valamint 1848 májusában, amikor ő is honvéd lett. A szabadságharc időszakából csupán hadnagyi kinevezésének dátuma ismeretes: 1849. április 13-án lett őrmesterből hadnagy a 60. (Somogy megyei) honvédzászlóaljban. (Az alakulat ekkor Görgei fel-dunai seregében, a II. hadtestben szolgált, és a szabadságharc végén Komáromban tette le a fegyvert.) A Somogy megyei Honvédegylet kimutatása szerint 1867-ben és 1890-ben református lelkész volt, az utóbbi időpontban Kisdobszán. Ugyanitt hunyt el 1902-ben.

FORRÁSOK: *Pápai diákok* 903., H. Szabó Lajos: *Pápa* 179., *Közlöny* 1849. 91. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 11188., UO.: Bm. Honv. segély 1868. 4961., Mikár Zsigmond I. 82. és II. 273., *Vas. Újs.* 1902. 27. sz.

Rozwácz OMASZTA FERDINÁND egy kiterjedt Békés megyei nemesi család sarjaként Békéscsabán született 1823. október 23-án. Apja Omaszta Zsigmond postamester, anyja Oláh Terézia volt. A nemzetség evangélikus vallású ágához tartozott. 1839-ben került a Pápai Ref. Kollégiumba, innen azonban hamarosan a pozsonyi gimnáziumba távozott. Végül Pesten tanult, ahol mérnöki diplomát szerzett. 1848 októberében beállt az alakuló 16. Károlyi huszárezredhez. Az ezred Pest megyében, majd 1849 januárjától Békés megyében alakult. Hadra kész századai 1848 tavaszától különböző seregtestek-

hez vonultak be. Négy százada júniusban a Komáromnál álló fel-dunai sereghez nyert beosztást. Itt szolgált Omaszta is, aki időközben – április 10-én

– hadnagy lett. Részt vett a csallóközi harcokban, a június 28-i győri ütközetben, a július 2-i és 11-i komáromi csatákban, majd a sereg Világosig tartó menetében, az ezt kísérő összecsapásokban. 1849. augusztus 27-én besorozták a császári 49. gyalogezredbe, ahonnan 1859-ben őrmesterként szerelt le. 1861-ben Békés megye útbiztosává választották. 1869-ben hadnagy lett a kiegyezést követően létrehozott Magyar Királyi Honvédségnél, ahonnan 1877-ben főhadnagyként lépett nyugalomba. 1890-ben még tagja volt a Pest városi Honvédegyletnek.

FORRÁSOK: Nagy Iván VIII. 333. o., Kempelen Béla XI. 602.,

Pápai diákok 259. és 775., HL: 1848/49. 51/17., Uo.: Tiszti akvi. lapok 13088., Közlöny 1849. 81. sz., KAW: Grundb. 49. LIR 184 1–1857 71/94., Mikár Zsigmond I. 16. és II. 60., portré: Hadtört. Múzeum: A szegedi hadkerület tisztjeinek fényképalbuma, 1875.

OROSZ LAJOS a Veszprém megyei Szilasbalháson (ma Mezőszilas Fejér megyében) született 1819-ben (más adat szerint 1821-ben), református vallásúként. 1837-ben lett a Pápai Ref. Kollégium diákja, ekkor gondviselője Szűcs Antal, Győr megye alispánja volt. 1848 tavaszán Veszprém megyei esküdt, 1848. június 6-án beállt a Pécssett szerveződő 8. honvédszászlóaljhoz. Ugyanitt a délvidéki harcok során tizedessé, október 19-én pedig a Tolna megyében alakuló 41. zászlóalj hadnagyává léptették elő. A zászlóalj később az eszéki várőrséghez került, s a vár védelmében vett részt annak 1849. február közepén bekövetkezett feladásáig. (A kapituláció alkalmával Orosz is szabadon hazatérhetett. Kérésére június 30-án a magyar hadügyminisztérium „hivatalosan is” elbocsátotta a szolgálatból.) 1850. február 2-án besorozták a császári 59. gyalogezredhez, azonban hamarosan rokkantnak minősítették, s ezért még ez év augusztus végén leszerelték. 1867-ben Dunaszentgyörgyön gazdálkodott és a Tolna megyei Honvédegylet tagja volt.

FORRÁSOK: Pápai diákok 861., MOL: Hm. Ált. 1849. 31078., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. 7201., Közlöny 1848. 138. sz., KAW: Grundb. 59. LIR 1841–1850 78/114., Mikár Zsigmond I. 173.

Nagykállói PAÁL DÉNES Paál József „oskolamester”, 1848/49-es honvéd százados (lásd a századosok között) és Gondol Rozália fia, 1829. október 9-én Balatonudvarin született, református. 1839-től tanult a Pápai Ref. Kollégiumban, ahol 1848 tavaszán joghallgató volt. 1848 májusában számos diáktár-

sához hasonlóan ő is honvéd lett, a tüzérséghez osztották be. 1849. szeptember 11-én Klapka tábornok léptette elő tűzmesterből hadnaggyá, a „komáromi vártüzér ezredben”. Később mérnöki diplomát szerzett és mérnök lett Veszprém megyében. A kiegyezés után tagja lett a Veszprém megyében alakult Honvédegyletnek. Nyugalmazott főmérnökként Pestre utaztában, a vasúton hunyt el 1902. október 18-án. Nemesvámoson, apja mellé temették el. Halálát özvegye, szül. Tamássy Eszter gyászolta.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1577., Pápai diákok 270., 279., 291., 313., 316. és 893., Szimyei: Komárom 318., Mikár Zs. I. 105. és II. 350., Veszprémi Hírlap 1902. okt. 26.-i 43. sz., H. Szabó Lajos: Pápa 179.

Szathmári PAKSY JÓZSEF 1824. július 25-én született Ógyallán, Komárom megyében (ma Hurbanovo, Szlovákia). Azonos nevű apja református tanító, anyja Horváth Rozália volt. 1840-től 1846-ig tanult a Pápai Ref. Kollégiumban. A szabadságharc idejéből csak egyetlen adat áll vele kapcsolatban a rendelkezésünkre: 1849. szeptember 21-én mint a bábolnai katonai mentelep ellenőre, a komáromi várőrségnél megkapja elmaradt havi fizetését. 1867-ben és 1890-ben volt hadnagyként a Pest városi Honvédegylet tagja volt. 1890-ben a Pest megyei Érsekivádkerten hunyt el. Nekrológja szerint: „régí honvéd, Vadkert 35 éven át volt jegyzője, ügyvéd és királyi közalapítványi ügyész” volt. Özvegyét szül. Guckler Teréziának hívták.

FORRÁSOK: Szül. akv. MOL 51783., Pápai diákok 273., 285., 297., 305. és 778., Szimyei: Komárom 438., Mikár Zsigmond I. 23. és II. 60., Vas. Újs. 1890. 24. és 1901. 2. sz.

PARRAGH LAJOS Parragh Gábor 1848/49-es honvéd őrnagy öccse (lásd az őrnagyok között), 1830. június 5-én a Győr megyei Tápon (ma: Tápszentmiklós) született. 1839 őszétől 1848 tavaszáig folyamatosan a Pápai Ref. Kollégiumban tanult. Önmaga így ír 1848/49-es szerepléséről: „1848/9-be honvéd voltam ’s az 57dik veres sapkás zászlóaljba közvitéz – majd szabados, tizedes, tiszteletbeli őrmester végre 1849 September elején hadnagy ’s mint ilyen jöttem ki Komáromból Oct. 6dikán iszonyú betegen”. (Ebből csupán annyi szorul helyesbítésre, hogy Klapka tábornok Aradi Múzeumában található parancskönyve szerint szeptember 30-án, tehát közvetlenül a vár feladása előtt nevezték ki hadnaggyá.) 1850 augusztusában visszatért Pápára, ahol befejezte teológiai tanulmányait. 1854-től apja mellett – aki akkor Kupon volt lelkész – káplánkodott, majd 1862-ben az ajkai reformátusok választották „prédikátorukká”. Híveit egészen 1900. március 11-én bekövetkezett haláláig szolgálta. Az 1860-as években kötött házasságot Nagy Lídiával, 11 gyermekük született.

FORRÁSOK: Hudi József: Források 331., H. Szabó Lajos: *Negyvennyolcas* 18., Pápai diákok 270., 279., 292., 313., 317., 326., 600. és 894., Mikár Zsigmond I. 105., Aradi Múzeum: 1848/49-es Ereklyemúzeum, Klapka György tábornok parancskönyve, Vas. Újs. 1900. 11. sz.

Szomori és Somodori PÁZMÁNDY KÁROLY a Fejér megyei Kápolnásnyéken született 1830. január 11-én. Szülei Pázmándy Zsigmond közbirtokos, Fejér megye táblabírája és Szabó Klára voltak. A református vallást követte. 17 évesen iratkozott be a pápai kollégium első jogi osztályába. 1848. júniusában önkéntes lett a Veszprém alakuló 6. honvédszászlóaljnál. A délvidéki harcok során előbb tizedesi, majd október 19-én hadnagyi rendfokozatot kapott. 1849 januárjában zászlóaljával a főhadszíntérre került, ahol a tavaszi hadjárat kezdetén Klapka tábornok I. hadtestéhez osztották be. Április 4-én halálos lövést kapott a hadjárat második ütközetében, Tápióbicskénél.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 690., Pápai diákok 902., Közlöny 1848. 137. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 13090., Szalkay Gergely: A VI. honvédszászlóalj 135.

Gyöngyösi PETHEŐ (PETŐ) IMRE – e néven ketten is honvédek voltak a szabadságharcban. Egyikük 1826. március 26-án született Alsógörzsönyben (ma: Nemesgörzsöny), Pető László és Kis Julianna gyermekeként. Ő 1848-ban orvostanhallgatóként lett honvéd. A másik Petheő Imre ugyancsak Alsógörzsönyben született 1828 körül, és szintén református vallású volt, apja pedig Pethő (!) Pál birtokos volt. Az utóbbi 1838 őszén lett a Pápai Ref. Kollégium diákja és 1848 tavaszán ugyanitt joghallgató volt. A két Petheő közül az egyik 1848. december 7-én, a másik pedig december 11-én állt be Pápán a honvédsereghez. Közülük az egyik az, akit 1849. július 25-én (június 16-tól számítandó ranggal) a 70. honvédszászlóalj hadnagyává léptettek elő. A volt hadnagy a szabadságharc után tanítóként Nagysallón telepedett le. 1856 januárjában a császári hatóságok letartóztatták, mivel kapcsolatban állt Hatvani Imre 1848/49-es gerillavezérrel. Petheőnek ekkor sikerült megszöknie, de hamarosan újra elfogták és 1857-ben Pozsonyban hadbíróági eljárás indult ellene.

FORRÁSOK: Szül. akvi. adatok H. Szabó Lajos pápai helytörténész, ill. Szluha Márton budapesti genealógus szívességéből, Pápai diákok 254., 280., 292., 318., 395. és 899., Veszprém m. Lot.: Pápa város újoncállítási jegyzőkönyve 1848. fol. 28. és 33., Közlöny 1849. 165. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 21057., HL: Rendőri megfigy. 70. cs. 151. sz.

PETHES GERŐ (GERGELY) a Komárom megyei Nagykeszin (ma Vel'ké Kosihy, Szlovákia) született 1826 körül. Gondviselője 1840-ben Kiss Sándor tanító, édesanyja szül. Hevesi Teréz volt. Vallása: református. Felsőbb iskolai tanulmányait Pozsonyban, illetve 1842 és 1846 között a Pápai Ref. Kollégiumban végezte. 1848-ban már ügyvéd volt. 1849 januárjától egy gerilla-

csapat parancsnoka volt a komáromi várőrségnél. Szinnyei írja róla, a komáromi várőrség számbavételekor: „Volt a környékben, az udvardi járásban, még egy kis gerillacsapat is, Pethes Gergely honv. főhadnagy vezénylete alatt, de ezek inkább az ellenség elől futottak, úgy hogy ha Pethes vörös szakálla feltűnt a városban, bizonyosak lehettünk arról, hogy az ellenség közeledik.” Szinnyei valószínűleg igaz, de mégiscsak rosszmájú kijelentését tegyük helyre azzal, hogy Pethes – aki nem honvéd, hanem gerilla főhadnagy volt – végül 1849. július 23-án honvéd hadnagyi rendfokozatban parancsőrtsízt lett Kosztolányi Mór ezredes, a VIII hadtest parancsnoka mellett, s becsülettel szolgált Komárom feladásáig. Később ügyvédként nejével – Geröcs Teréziával, akit még 1849-ben vett feleségül – Esztergomban telepedett le. A kiegyezés után Esztergom megye tiszti alügyészévé választották. 1881. május 11-én Esztergomban hunyt el. (Három gyermeke maradt.)

FORRÁSOK: *Pápai diákok* 288., 300., 302., 311., 610. és 887., *Szinnyei: Komárom* 51., 182. és 399., *Uő.: Magyar írók* X. 911., *Komáromi Lapok* 1849. 63. sz., *Mikár Zsigmond* I. 43., *Gyászjel.: OSzK*

Turóc-dívéki és nagypalugyai PLATTHY GYULA Viészkán (Beckókisfalva, Trencsén megye, ma Kocsóc, vagyis a szlovákiai Kocovce része) született 1829-ben. Apja Platthy László közbirtokos, törvényszéki ülnök, anyja Várady-Szokmáry Apollónia volt. Vallása: evangélikus. 1845-ben iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba és itt végezte jogi tanulmányait 1848 tavaszán. 1848. október 20-án közvitéztként beállt a Trencsénben alakuló 40. honvédzászlóaljba. Ez a zömében szlovák legénységű alakulat november-decemberben részt vett a Magyarország észak-nyugati felébe betört császári csapatok kiverésében, majd pedig a komáromi várőrséghez csatlakozott, mellyel az 1849. október elején bekövetkezett feladásig közreműködött a várvédelmében, illetve a körülötte folyó harcokban. Platthyt 1849. január 1-jén őrmesterré, február 16-ával hadnaggyá, június 28-án pedig főhadnaggyá léptették elő. Az 1850-es években birtokán gazdálkodott, illetve ügyvéd volt. 1861-ben Trencsén megye aljegyzőjévé, 1867-ben a megye főjegyzőjévé választották. Később ismét ügyvéd lett Trencsénben. Tagja volt a Trencsén megyei Honvédegyletnek. Lőrinczy Zsófiát vette feleségül, akitől négy gyermeke született. 1891. október 7-én Trencsén városában hunyt el.

FORRÁSOK: *Nagy Iván* IX. 316., *Kempelen Béla* VIII. 329., *Nemesi évkönyv* 1924. 240., *Pápai diákok* 317. és 897., *MOL: Hm. Ált.* 1849. 19932. és 21057., *Uo.: Bm. Honv. segély* 1868. 2827., *Közöny* 1849. 102. és 146. sz., *Mikár Zsigmond* I. 98. és II. 326.

POÓR KÁROLY a Bács megyei Torzsán (ma Savino Selo, Jugoszlávia) született 1830 körül. Apja Poór Károly torzsai ref. lelkész volt. Tanulmányait a kiskunhalasi ref. gimnáziumban végezte, 1848 tavaszán első éves joghallgató

volt. 1848 nyarán Bács megyében nemzetőr főhadnaggyá választották. Októbertől 1849. január 13-ig katonai élelmezési biztos volt a verbászi magyar táborban. (A sereg ekkor elhagyta a Délvidéket.) Márciusban őrmesterként beállt a Bács megyében alakuló Védcsereg 3. zászlóaljához, mellyel közreműködött Perczel Mór tábornok támadó hadjáratában, a Délvidék felszabadításában. Ezt követően, június 13-án hadnaggyá léptették elő, majd a bácskai (IV.) hadtest Csintula Antal alezredes vezette dandárának a segédtisztje lett. 1849 őszén a Pápai Ref. Kollégiumban talált menedéket – több volt honvéd bajtársához hasonlóan ő is ide iratkozott be, hogy elkerülje a császári hatóságok figyelmét, illetve a besorozást. Későbbi pályájáról nincsenek adataink.

FORRÁSOK: Szinnyei: *Magyar írók* X. 1423., MOL: *Hm. Ált.* 1849. 23824. és *uo.*: *Aradi nem ikt. ir. sz. n.* (163. cs. fol. 394. és 539.), *Pápai diákok* 905.

PRÉPOST ISTVÁN 1821. augusztus 23-án Pápán született, evangélikus vallású családban. Apja nemes Prépost István földműves gazdálkodó, anyja Csoknyai Zsuzsanna volt. 1839-től az 1840-es évek elejéig tanult a Pápai Ref. Kollégiumban, majd gazdasz oklevelet szerzett a keszthelyi Georgikonban. 1848 tavaszán részben családi nevelőként, részben pedig hírlapíróként kereste kenyerét Székesfehérváron. 1848 őszén beállt az alakuló 49. honvédszászlóaljhoz, innen azonban írnokként (tizedesi rangban) az Országos Nemzetőri Haditanácshoz vezényelték, annak vezetője, Nádossy Sándor ezredes mellé. (Ez az intézmény decemberig a nemzetőrség ügyeinek intézése mellett az alakuló honvédszászlóaljak felügyeleti szerv volt.) December elején, amikor az Országos Nemzetőri Haditanács beolvadt a hadügyminisztériumba, s ott Nádossy a Katonai osztály főnöke lett, Prépost is oda került át. A Debrecenbe történt áttelepülést követően – 1849. február 1-jén – őrmesterré léptették elő. Később a hadügyminisztérium Tüzérségi osztályának fogalmazója lett. Állítása szerint e beosztásában 1849. június 28-án főhadnaggyá nevezték ki. A szabadságharc után Győrben telepedett le, ahol előbb családi nevelő, az 1850-es évek végén pedig a *Győri Közlöny* munkatársa volt. Az 1860-as évek elején Debrecenben a *Debreceni Közlöny*-nél dolgozott. 1867-ben Pesten találjuk, mint „foglalkozás nélkülit”, s mint a fővárosi honvédegylet tagját. Ugyanitt halt meg 1867. augusztus 28-án.

FORRÁSOK: Szül. *akv.*: MOL A 2683., Szinnyei: *Magyar írók* XI. 135–137., *Pápai diákok* 235., 259. és 871., MOL: *Hm. Ált.* 1849. 2093. és 7936., *Uo.*: *Bm. Honv. segély* 1867. 2074., 1868. 3260. és 1869. 1158., *Mikár Zsigmond* I. 36.

PSEPHOFER DÁVID MÓR a Komárom megyei Neszmélyen született 1816-ban vagy 1817-ben. Apja, Pserhofer Ephraim zsidó tanító volt. 1835-től a Prágai Műegyetemen, 1843–1845-ben pedig a Pápai Ref. Kollégiumban ta-

nult. A szabadságharcban őrmesteri, 1849. március 1-től hadnagyi, végül főhadnagyi rendfokozatban a fel-dunai (VII.) hadtest törzsénél teljesített szolgálatot hadműveleti (azaz vezérkari) tisztként. Neve szerepel a világosi fegyverletételi jegyzéken. Ezt követően azonban megszökött, illetve Komáromban szolgálatra jelentkezett Klapka tábornoknál, aki augusztus 30-án az 56. zászlóaljhoz osztotta be. Komárom feladását követően, októberben közlegényként besorozták a császári 22. gyalogezredhez. Innen 1855. január 10-én szerelték le. A kiegyezés idején nyelvtanár volt Gyöngyösön és a helyi honvédegylet tagja. 1888-ban felvették a budapesti honvéd menházba, innen 1890-ben azonban kilépett.

FORRÁSOK: *Pápai diákok* 300. és 890., *Szögi László* 270., *HL:* 1848/49 17/580. és 51/17., *Uo.: Honv. menház akvei.* II. 243., *Közlöny* 1849. 88. sz., *Komáromi Lapok* 1849. 65. sz., *KAW: Grundb.* 22. *LIR.* 1851–1857. 25/22., *MOL: Bm. Honv. segély* 1868. 3931., *Mikár Zsigmond* I. 47.

RÓZSÁS ELEK nemes Rózsás Lajos „biztos” és Győrfi Terézia gyermeke, 1827. december 23-án Szentkirályszabadján (Veszprém m.) született. Református vallású volt. 1843 őszén iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba. 1848/49-es tevékenységével kapcsolatban csak annyit tudunk, hogy hadnagyként tette le a fegyvert. E minőségében szerepel ugyanis az 1849. augusztus 13-i világosi fegyverletétel idején készült jegyzéken. 1849. augusztus 29-én közlegényként besorozták az itáliai tartományokban állomásozó császári 17. gyalogezredhez. 1851. december 31-én bocsátották el a nevezett ezredtől. Később megnősült, neje Galambos Apollónia lett, akivel 35 évig élt házasságban. 1885. április 13-án Komáromban halt meg.

FORRÁSOK: *Szül. akv.: MOL A* 1651., *Pápai diákok* 629. és 903., *HL:* 1848/49. 51/17., *KAW: Grundb.* 17. *LIR* 1841–1857. *Landwehr* 63/130., *Hal. akv.: MOL* 52595.

Kajdacs SAÁRY (SÁRY) BÉLA Győr megyében, Bönyön (ma Bönyrértalap) született 1831. szeptember 18-án. Apja Saáry Károly közbirtokos, Győr megye főszolgabírája, anyja Gombai Charlotta volt. Vallása: református. 1838 őszén, majd másodjára 1842 őszén iratkozott be a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol 1844-ig tanult. 1848. október 21-én a Győr megyei nemzetőrség főhadnagyként honvédtiszti rangért folyamodott a hadügyminisztériumhoz, de eredménytelenül. Végül, 1849. augusztus 18-án Klapka tábornok nevezte ki hadnaggyá és parancsőrtisztté, gróf Zichy Ottó ezredes, a komáromi várőrség egyik hadosztályparancsnoka mellé. (Egy forrás szerint addig őrmester volt a 71. honvédzászlóaljban.) 1867-ben volt főhadnagyként (?) a Nyitra megyei Honvédegylet tagja volt.

FORRÁSOK: *Benkő Imre* 276., *Pápai diákok* 291., 596. és 624., *MOL: ONőHt. Ált.* 1848. 6058., *Komáromi Lapok* 1849. 64. sz., *Mikár Zsigmond* I. 74.

Kajdacs SAÁRY (SÁRY) GYULA az előbbi testvére, Nagykőrösön született 1828. december 5-én. Öccsével egyidőben, 1838-ban és 1842-ben iratkozott be a pápai kollégiumba. A szabadságharc idején ő is előbb nemzetőr tiszt volt, majd 1848. október 19-én hadnagy lett a Zemplén megyében alakuló 42. honvédszászlóaljban. 1849. január 30-án kérésére elbocsátották a szolgálatból. Február 14-én ismét alkalmazásáért folyamodott Klapka György ezredeshez, mivel betegsége, aminek következtében leköszönt, már elmúlt. Visszavételének nincs nyoma. 1867-ben Nagykőrös város Honvédegyletének tagjai között, mint egykori főhadnagy szerepel. Ugyanitt, Nagykőrösön vette feleségül inárcsi Farkas Katalint, s ugyancsak itt halt meg 1876-ban.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 734., Benkó Imre 277., Pápai diákok 596. és 624., Közlöny 1848. 142. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 2026., HL: 1848/49. 11/123., Mikár Zsigmond I. 70.

SAÁRY JÓZSEF nemes Saáry Gergely közbirtokos, váltótörvényszéki ülnök és Kenessey Eszter gyermekeként született a Veszprém megyei Pusztamiskén, 1829 körül. Református vallású volt. Tanulmányait 1839 őszétől a Pápai Ref. Kollégiumban, illetve 1846-tól a 19. gyalogezred katonai nevelőintézetében Székesfehérvárott végezte. 1848 tavaszán joggyakornokként állt be a Veszprémbe alakuló 6. honvédszászlóaljhoz, mellyel részt vett a délvidéki harcokban. (1830 körül született Miklós, valamint 1833 táján született Vince nevű öccse szintén honvéd lett.) 1849 januárjában őrmesterként áthelyezték a máramarosi – zömmel román – újoncokból Debrecenben szerveződő 63. zászlóaljhoz. Ennek kötelékében a főhadiszíntéren végig küzdötte a tavaszi hadjáratot. Június 14-én hadnaggyá léptették elő. Egy héttel később, 21-én azonban hősi halált halt a Perednél vívott ütközetben, a Vág-menti hadjárat során.

FORRÁSOK: Waldapfel Eszter II. 299–300., Pápai idákok 269., 278., 290., 301., 309., 312., 601., 617. és 892., Közlöny 1849. 133. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 19965., HL: 1848/49. 37/412., Vas. Újs. 1899. 37. sz. (Beniczky Alajos honv. százados visszaemlékezései).

SALKOVICS KÁROLY Mezőberényben született 1824. október 13-án. Apja Salkovics Péter mészáros mester, anyja Szakáts Karolina volt. Az evangélikus vallást követte. Tanulmányait a Soproni Evang. Líceumban, 1841 és 1843 között pedig a Pápai Ref. Kollégiumban végezte, ahol Petőfi Sándor osztálytársa volt. Később mérnöki képesítést szerzett. 1848 őszén Pesten beállt a honvéd tüzérséghez, később Perczel Mór tábornok drávai hadtestéhez került. A december 30-i móri ütközetben ütegét elfoglalták a császáriak, néhány nap múlva azonban sikerült visszaszöknie a honvédsereghez. Később főárkász (árkász őrmester), 1849. július 21-én hadnagy, augusztus 30-án

pedig főhadnagy lett a komáromi várórség árkász osztályánál. 1867-ben Tördemicen (Zala m.), 1890-ben pedig a délvidéki Pancsován élt, mint kincstári mérnök, illetve mint a helyi honvédegylet tagja. 1856-ban nősült, felesége Döme Ágnes lett. 1902. február 26-án Budapesten halt meg, sírja a Kerepesi temetőben található.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2059., Színnyei: *Magyar írók* XII. 86–87., *Pápai diákok* 275., 612. és 880., *Komáromi Lapok* 1849. 62. és 65. sz., *Mikár Zsigmond* I. 107. és II. 57.

Nádasdi SÁRKÖZY DÉNES a Somogy megyei Nagybjomban született 1831. szeptember 20-án. Sárközy Albert Somogy megye alispánja (1848-ban főispánja) és Chernel Julianna gyermeke volt. A református hitben nevelkedett. Az 1847/48-as tanévben került Pápara, az első jogi osztályba. 1848. május végén Somogy megyében elsőként állt be honvédek a Pécssett alakuló 8. honvédszászlóaljhoz. Ugyanitt a nyári délvidéki harcok során tizedes lett. Október 19-én léptették elő hadnaggyá a Debrecenben szerveződő 28. zászlóaljhoz. Új alakulatával novembertől a bánági hadszíntéren – Damjanich alatt –, majd Klapka I. hadtestében szolgált. 1849. márciusban zászlóaljának egyik szakaszával Beniczky Lajos őrnagy különítményébe osztották be, amellyel részt vett a Felvidék megtisztításában. Június 15-én főhadnagy lett. Később Komáromban visszacsatlakoztak a Fel-dunai sereghez, illetve a 28. zászlóaljhoz. Sárközy és zászlóalja a komáromi csaták, a váci és az augusztus 2-i debreceni ütközet után végül Világosnál tette le a fegyvert. 1849. november 26-án közlegényként besorozták a császári 59. gyalogezredbe. 1851. április 20-án ötszáz forint váltságdíj ellenében leszereltek. Ekkor visszatért a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol befejezte tanulmányait (1851–1853.). Később birtokán gazdálkodott és 1856-ban feleségül vette Csépán Apollóniát. Házaságukból két fiú és öt leány született. 1861-ben, a rövid alkotmányos éra évében Somogy megye aljegyzőjévé választották. Később azonban hivatalát már nem viselt, haláláig gazdálkodással foglalatzkodott. (Egyházi megbízatást azonban vállalt: a belső-somogyi református egyházmegye gondnoka lett.) 1891. június 4-én szülőhelyén hunyt el.

FORRÁSOK: Színnyei: *Magyar írók* XII. 204–206., Borovszky (szerk.): *Somogy vm.* 525. és 627., *Turul* 1906. 123. és 131., *Közlöny* 1848. 143. és 1849. 135. sz., MOL: *Hm. Ált.* 1849. 19087., *Uo.*: *Bm. Honv. segély* 1868. 4961., *HL*: 1848/49 51/17., *KAW*: *Grundb.* 59. *LIR* 1851–1857. 26/43., *Vas. Újs.* 1891. 24. sz., *portré*: Deák Varga József (Nagybjom) tulajdonában.

Nádasdi SÁRKÖZY TITUSZ az előbbi bátyja, szintén Nagybjomban született 1824. július 7-én. 1840–1844 között tanult a Pápai Ref. Kollégiumban, majd ügyvédi vizsgát tett, és hivatalnok lett Somogy megyénél. 1848. szeptember 16-án a Somogy megyében alakult önkéntes nemzetőr zászlóalj fő-

hadnagya lett. Alakulatát ekkor Kosztolányi Mór őrnagy pápai nemzetőr táborába/dandárába osztották be, ahol az a 4. dunántúli önkéntes nemzetőr néven szerepelt. Részt vettek a pákozdi, majd a schwechati csatában. November elején az alakulatból a 46. honvédszászlóalj lett – ebben azonban Sárközy már nem vállalt szolgálatot. Későbbi tevékenységét illetően annyi ismeretes, hogy 1856. és 1861. között siklósi járási főbíró, 1865-től 1868-ig pedig Somogy megye főjegyzője volt. 1894. december 25-én Kisasszondon hunyt el. Halálát három gyermeke és özvegye, szül. Zsoldos Ida gyászolta.

FORRÁSOK: Turul 1906. 123. és 131., Magyar Nemzetiségi Zsebkönyv 2. rész I. kötet 553., Pápai diákok 273., 285. és 878., MOL: Hm. Ált. 1849. 14811., portré: Deák Varga József (Nagybajom) birtokában.

SCHULTHEISZ MIKSA 1824 körül Pápán (más adat szerint Devecserben) született. Apja Schultheisz Lázár zsidó kereskedő volt. Tanulmányait 1837-től végezte a Pápai Ref. Kollégiumban. 1846-ban orvostanhallgató volt a Bécsi Egyetemen. 1867-ben a Veszprém megyei Honvédegylet, mint '48-as honvéd alorvos-hadnagyot igazolta.

FORRÁSOK: Pápai diákok 587., Szögi László 143., Mikár Zsigmond I. 106.

Kocsi SEBESTYÉN PÁL nemes Sebestyén Gábor (1794–1864) vármegyei fiskális, később országgyűlési követ és nemes Szőke Judit fia, Pápán született 1828. október 3-án. Református vallású volt. 1833 novemberében írták be a Kollégiumba, ahol 1848 tavaszára végzett a jogi osztályokkal. Ezután Veszprém megye „tiszteletbeli aljegyzője” lett. Szabadságharc alatti tevékenységével kapcsolatban csak azt tudjuk, hogy 1848. november 20-án Pápáról beállt a honvédseregbe. Tiszti kinevezésére adatot nem találtunk. Hitelt kell azonban adnunk a Pest városi Honvédegyletnek, amely 1867-ben és 1890-ben volt honvéd hadnagyként tartotta számon. Sebestyén 1891. elején hunyt el Budapesten, nyugalmazott királyi táblai bíróként, illetve a budapesti törvényszék volt bírójaként.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1548., hunkár Antal visszaemlékezései 78., 174., Pápai diákok 252., 268., 278., 290., 312., 315., 566. és 895., Veszprém m. Lvt.: A pápai kerület avatási jegyzőkönyve 1848., fol. 2., Mikár Zsigmond I. 34. és II. 61., H. Szabó Lajos: Pápa 74. és 98., Vas. Újs. 1891. 19. sz.

SÍPOS ENDRE (ANDRÁS) 1829 körül a Zala megyei Felsőörsön született, Sípos Pál földműves gazda fiaként. Református vallású volt. Tanulmányait 1840 őszén kezdte a Pápai Ref. Kollégiumban. Valószínűleg azonos azzal a Sípos Endrével, akit 1849. augusztus 30-án Komáromban Klapka tábornok léptetett elő a Zala megyei 56. honvédszászlóaljnál őrmesterből hadnaggyá.

FORRÁSOK: Pápai diákok 606., Komáromi Lapok 1849. 65. sz., Tóth Károly 10. és 94.

SOMODY JÓZSEF nemes Somody József kalapos mester és Csömör Terézia fiaként 1825. március 15-én Pápán született. Református vallású volt. Tizenöt évesen lett a Pápai Ref. Kollégium hallgatója, ahol az 1840-es évek közepéig tanult. 1848 tavaszán Veszprém megye csendbiztosa volt. 1848. május 28-án az akkor megalakult Pápa városi nemzetőrség tagja lett. Szeptember 16-tól a Veszprém megyei, illetve 1. dunántúli önkéntes nemzetőr zászlóalj őrmestere, részt vesz a Jellačić elleni harcokban. November 6-tól az említett zászlóalj hadnagya a fel-dunai seregben. 1849 januárjától az alakulatából szervezett 70. honvédszászlóalj hadnagya a komáromi várőrségnél. Végül július 21-től főhadnagy ugyanitt, a vár feladásáig. 1867-ben a Veszprém megyei Honvédegylet tagja. Később királyi jogtanácsos Pápán és a Pápai Ref. Egyház főgondnoka. 1897. február 22.-én Pápán hunyt el.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1548., Szinnyei: Magyar írók XII. 1249., Hudi József: Források 330., Pápai diákok 273., 285. és 878., Közlöny 1849. 15. sz., Komáromi Lapok 1849. 62. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 19932., Mikár Zsigmond I. 105., H. Szabó Lajos: Negyvennyolcas 41–42.

Felsőőri STELCZER KÁROLY Nagyvázsönyban született 1829. november 3-án. Apja Stelczer Pál a nagyvázsönyi uradalom felügyelője, anyja Horváth Erzsébet volt. Az evangélikus vallást követte. A gimnázium hét osztályát végezte el. Ebből a 7-et, az első jogi osztályt 1847/48-ban Pápai Ref. Kollégiumban. Pápán állt be honvédeknek 1848. november 21-én. A szabadságharc végén, a világosi fegyverletételi jegyzéken hadnagyként szerepel. (Az 1867-ben kelt honvédegyleti kimutatás szerint a 61. zászlóaljnál volt hadnagy, ennek viszont ellene mond, hogy a 61-esek Komárom feladásakor tették e a fegyvert.) 1849. augusztus 25-én besorozták a császári 4. gyalogezredbe, ahonnan 1853. június 31-én szabadult. Később helytartósági hivatalnok lett. 1856-ban megnősült, özvegye a kiegyezés idején Sopronban élt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2665., Kempelen Béla IX. 447., Borovszky (szerk.): Győr vm. 442., Veszprém m. Lvt.: A pápai kerület újoncállítási jegyzőkönyve 1848. fol. 2., Pápai diákok 902., HL: 1848/49. 51/17., KAW: Grundb. 4. LIR 1853–1860 29/63., MOL: Bm. Honv. segély 1868. sz. n. (24. cs.)

Felsőőri STELCZER MIHÁLY az előbbi bátyja, 1827. október 1-én született Nagyvázsönyban. 1847/48-ban a jog első évét ő is Pápán végezte s honvéd is egy időben lett testvérével, 1848. november 20-án. Végső rangja – állítólag – a hadnagy volt, amit a honvéd tüzérségnél viselt. 1849. szeptember 1-jén besorozták a 39. gyalogezredhez, ahonnan 1852-ben sikerült leszerelnie. A kiegyezés után szolgabíró lett Sopron megyében.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2665., Borovszky (szerk.): Győr vm. 442., Pápai diákok 637. és 902., Veszprém m. Lvt.: A pápai ker. újoncállítási jegyzőkönyve, 1848. fol. 2., KAW: Grundb. 39. LIR 1849–1857 25/195., H Szabó Lajos: Pápa 196.

STETTNER PÁL nemes Stettner Lajos táblabíró és Osváld Mária fia, 1827. február 26-án Pápan született. Református vallású volt. Neve 1839. és 1848. tavasza között folyamatosan fordul elő a Pápai Ref. Kollégium diákjai között. 1848 júliusában nemzetőr lett, majd szeptember közepétől a Veszprém megyei önkéntes nemzetőr zászlóaljban szolgált. Később hadnagy lett egy szabads csapatban, valószínűleg Nemegyei Bódog őrnagy Dunántúlon szervezett seregében. 1849. március 19-én ugyanis az említett seregből alakuló egyik, a 7. honvédszászlóalj hadnagyává nevezték ki. Szolgálatáról több adat nem áll a rendelkezésünkre. (A zászlóalj később a péterváradai várórséghez került, Stettner neve azonban itt nem fordul elő.) Az 1850-es években szolgabírósági írnok volt Sárváron. 1861-ben letette az ügyvédi vizsgát és Aradon telepedett le. Ugyanitt 1867-ben és 1890-ben volt főhadnagyként az Arad megyei Honvédegylet tagja volt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1548., Pápai diákok 253., 268., 277., 289., 300., 322. és 889., MOL: Hm. Ált. 1849. 6620., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. 3319., Közlöny 1849. 57. sz., Benedek Gábor 411. o., Mikár Zsigmond I. 6. és II. 11., H. Szabó Lajos: Pápa 74.

STETTNER TAMÁS az előbbi öccse szintén Pápan született 1829. augusztus 24-én. 1839–1848 tavaszáig a Pápai Kollégiumban tanult. 1848. májusában beállt a Pesten alakuló 1. honvédszászlóaljba. Részt vett a Jellačić elleni harcokban és őrmester lett. 1849. január 9-én (1848. december 16-tól számítandó ranggal) Görgei hadnaggyá nevezte ki a császáriaktól átjött 48. Ernő gyalogezred 3. zászlóaljához. Alakulatával – a fel-dunai VII. hadtest kötelékében – harcolta azután végig a szabadságharcot. Hadtestparancsnoka, Poeltenberg tábornok javaslatára május vége felé főhadnaggyá léptették elő. (Alakulata júniusban a 117. honvédszászlóalj besorolást kapta.) 1849. szeptember 3-án Pesten besorozták a császári 12. huszárezredhez, 1853-ban elbocsátották. Ugyanebben az évben feleségül vette Veszely Johannát. 1867-ben a Pest városi Honvédegylet tagja volt. Váltótörvényszéki irodaigazgatóként hunyt el 1885-ben, valószínűleg Budapesten.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1549., Pápai diákok 254., 270., 279., 291., 313., 324. és 894., MOL: Hm. Ált. 1849. 1112. és 3553., HL: 1848/49. 28/400. és 51/17., Közlöny 1849. 36. sz., KAW: Grundb. 12. HR 1850–1860 6/16., Uo.: Trauungsbuch 12. HR. 1853., Mikár Zsigmond I. 30., Vas. Újs. 1885. 8. sz.

Szalacsi SZALACSY JÓZSEF Ócsán (Nemesócsa, Komárom m., ma Zemianska Olca, Szlovákia) született 1823 körül, református családban. Apja Szalacsy

József földműves gazda volt. Iskolai tanulmányait Pozsonyban, illetve 1839–1842 között a Pápai Ref. Kollégiumban végezte. Később mérnöki képesítést szerzett. 1848. decemberében beállt Nemegyei Bódog Dunántúlon szervezett serege Zala megyei századához. Az említett sereggel 1849. januárjában a bácskai hadszíntérre került, egyidejűleg pedig hadnagy lett. A sereg „regularizálásakor” – honvéd zászlóaljakká való átalakításakor – a 7. zászlóaljhoz osztották be (március 19.) Ezt követően Perczel Mór tábornok bácskai hadtestének kötelékében részt vettek a Délvidék felszabadításában. Később az alakulatot a péterváradai várórség megerősítésére vezényelték. Szalacsyt itt június 9-én áthelyezték a hadmérnök karhoz, s e minőségében tette le a fegyvert Pétervárad szeptember 7-én történt feladásakor. A kiegyezés idején a Tolna megyei Őcsényben élt, ekkor kelt folyamodványa szerint vagyontalan és munkaképtelen rokkantként. 1890-ben még a Tolna megyei Honvédegylet tagja volt. Özvegye, szül. Thaly Sarolta 1903-ban Budapesten hunyt el.

FORRÁSOK: *Pápai diákok* 267. és 600., *HL*: 1848/49. 45/216., *MOL*: *Hm. Ált.* 1849. 6620. és 8094., *Uo.*: *Bm. Honv. segély* 1867. 636. és 1868. 7201., *Közlöny* 1849. 57. és 1849. 129. sz., *Mikár Zsigmond* I. 34. és II. 61., *Vas. Újs.* 1903. 10. sz.

Martonfalvi SZEGHEŐ (SZEGŐ) ZSIGMOND Zsitvamártonfalván, Nyitra megyében (ma Lúcnica nad Zitavou, Szlovákia) született és Alsószőlősen keresztelték meg a református vallásra 1824. június 14-én. Szülei Szegheő Zsigmond és Paczolay Borbála voltak. 1842–1846 között tanult a Pápai Ref. Kollégiumban. 1848 júniusában beállt a Pozsonyban alakuló 4. honvédzászlóaljhoz. Részt vett a délvidéki harcokban, melynek során őrmesterré, majd október 19-én hadnaggyá léptették elő. Novemberben alakulatával az erdélyi sereghez osztották be, és így részese lett Erdély felszabadításának. Bem tábornok 1849. február 23-án főhadnaggyá nevezte ki. Ezt követően, áprilismájusban az „erdélyi expedíciós hadtest” kötelékében a Temesi Bánság területét tisztították meg az ellenségtől. Nevével utoljára a zászlóalj április 13-án kelt kimutatásában találkozunk.

FORRÁSOK: *Szül. akv.*: *MOL* 51256., *Pápai diákok* 287., 307. és 886., *Közlöny* 1848. 131. és 1849. 53. szám, *MOL*: *Hm. Ált.* 1849. 11082.

SZÉLL GYÖRGY Makón született 1827 körül, református vallású volt. Gondviselője 1846-ban, a Pápai Ref. Kollégiumba való beiratkozásakor özvegy édesanyja, szül. Juhász Katalin volt. A jogot végezte Pápán. Az 1890-es években főhadnagyként a Szeged városi Honvédegylet tagja, illetve elnöke volt, foglalkozását tekintve pedig ügyvéd. 1910-ben Makón hunyt el. Nekrológja szerint Makó város egykori polgármestere és volt országgyűlési képviselő volt. Özvegye, szül. Andrássy Anna két évvel élte túl férjét.

FORRÁSOK: *Pápai diákok* 899., *Mikár Zsigmond* II. 298., *Tört. Lapok* 1893. 11. sz., *Vas. Újs.* 1910. 18. és 1913. 1. sz.

Nagyabonyi SZELLE ISTVÁN a Pozsony megyei Nagyabonyban (később Nemesabony, ma Vel'ké Blahovo, Szlovákia) született 1828-ban. Neve 1845–1848 között szerepel a Pápai Ref. Kollégium kimutatásaiban. Szabadságharcos pályafutása hasonló Szegheő Zsigmondéhoz, miután ő is a 4. (pozsonyi) honvédszászlóaljban szolgált. 1848 júniusától önkéntes, majd őrmester, 1849. január 18-tól hadnagy, végül február 23-tól főhadnagy. Erdély felszabadítása során szerzett érdemeiért május 1-jén Bem tábornok a katonai érdemjel 3. osztályával tüntette ki. (Június 25-én a zászlóalj parancsnoka, Glós Sándor őrnagy századosi előléptetésre terjesztette fel, ez azonban elmaradt.) Mivel a szabadságharc végén Komáromba menekült és a vár feladásakor ő is menlevelet kapott, megmenekedett a besorozástól. Az 1850-es években szülőhelyén gazdálkodott. A kiegyezés után Pozsony megye egyik szolgabírájává választották. 1890-ben pedig aljárásbíró volt Dunaszerdahelyen. Tagja volt a Pozsony megyei Honvédegyeletnek. Szülőhelyén hunyt el 1903-ban.

FORRÁSOK: *Pápai diákok* 312., 316. és 895., *Nagy Sándor: Háromszék* XXVI. és LXXXVI., *Közlöny* 1849. 6. és 53. sz., *HL: Rendőri megfigy.* 72. cs. 201., *MOL: Bm. Honv. segély* 1868. 2637., *Mikár Zsigmond* I. 75. és II 245., *Vas. Újs.* 1903. 41. sz., *Hol sírjaink...* 78.

Szentmihályi SZENTMIHÁLYI SÁNDOR Szentmihályi Ferenc kereskedő és Czéh Zsuzsanna fia 1825. január 23-án Győrben született és református vallású volt. Előbb Komáromban tanult, majd 1837 őszén beiratkozott a Pápai Ref. Kollégiumba. A jogot is elvégezve 1845-ben fejezte be tanulmányait, majd ügyvédi vizsgát tett. A szabadságharcban végül – állítása szerint – „törzskari hadnagy” lett. 1867-ben ügyvédi gyakorlatot folytatott Győrben, ekkor és 1890-ben a Győr megyei Honvédegyelet tagja volt

FORRÁSOK: *Szül. akv.* MOL A 1518., *Borovszky (szerk.): Győr vm.* 443., *Győr m. Lvt.*: 1848/49-es gyűjt. 4. cs., *Pápai diákok* 274., 286., 297. és 586., *Mikár Zsigmond* I. 48. és II. 156.

SZIGETHY AMBRUS (ÁBRAHÁM, ÁBRIS) a források szerint a Fejér megyei Baracsán született 1825-ben (az itteni ref. anyakönyvben azonban nem szerepel). Apja, Szigethy László református tanító volt. 1835 októberében iratták be a Pápai Ref. Kollégiumba. Neve a diáknévsorokban – kisebb-nagyobb megszakításokkal – 1839-ben, 1840/41-ben, valamint 1847-ben szerepel. 1848 novemberében beállt a Zomborban alakuló 34. honvédszászlóaljhoz. Kezdetben a délvidéki harcokban vett részt. 1849 januárjában zászlóaljával Klapka felső-tiszai hadtestéhez került s ennek – a későbbi I. hadtestnek – a kötelékében szolgált, a főhadszíntéren egészen Görgei világosi fegyverletételéig.

Szigethy 1849. február 15-én őrmester, június 14-én pedig hadnagy lett. 1849. augusztus 27-én besorozták a császári 8. gyalogezredhez, ahonnan csak 1857. június 30-án sikerült leszerelnie. Későbbi sorsát nem ismerjük.

FORRÁSOK: Sziül. akv.: MOL A 606., Pápai diákok 250., 266., 320. és 575., Közlöny 1849. 133. sz., HL:1848/49. 51/17., KAW: Grundb. 8. LIR 1850–1860 69/113.

SZILÁDY LAJOS nemes Szilády Lajos neves debreceni, majd kecskeméti nyomdatulajdonos és Konyári (Kenéz) Mária fia volt. Debrecenben született 1827. július 24-én, református vallású volt. Az elemi iskolát szülőhelyén, gimnáziumi tanulmányait Kecskeméten, 1838-tól a Pápai Ref. Kollégiumban, majd Eperjesen és Pesten végezte. Mérnöki képesítést szerzett. 1848 őszén beállt a honvéd tüzérséghez. Decembertől a 9. számú 3-fontos üteg főtüzeré-ként már a felső-tiszai hadtest kötelékében a császári Schlik-hadtest ellen „vitézkedett”, miközben tűzmesterré (őrmesterré), majd 1849. február 6-án hadnaggyá léptették elő. Később a péterváradai várórség tüzérségéhez helyezték át, és itt szolgált a vár szeptemberi kapitulációjáig. Az 1850-es években apja mellett – aki könyvkereskedéssel is foglalkozott –, illetve magánmérnökként dolgozott. 1860-ban Kecskemét város főmérnökévé választották, 1878-ban pedig a város országgyűlési képviselője lett. A Függetlenségi Párt, valamint a Kecskemét városi Honvédegylet tagjaként őrizte 1849. emlékét. 1883. október 26-án Kecskeméten hunyt el. Özvegye – szül. Veres Ottília – és négy gyermeke maradt.

FORRÁSOK: Szinnyei: Magyar írók XIII. 877-878., Pápai diákok 591., Közlöny 1849. 21. sz., HL: 1848/49. 40/154. és 45/216., Mikár Zsigmond I. 56., Vas. Újs. 1883. 44. és 1914. 31. sz.

SZILÁGYI (SZILÁDI) JÓZSEF Nemesvámoson született 1827. december 22.-én, Szilágyi József földműves gazda (más adat szerint közbirtokos) és Kéri Rebeka gyermekeként. Református vallású volt. 1840-ben lépett a Pápai Ref. Kollégium diákjai közé, ahol 1848 tavaszáig, az 1. jogi osztály bevégeztéig tanult. 1848 májusában ő is elhagyta a Kollégiumot, hogy Pesten honvédek álljon. A források e tekintetben ellentmondanak egymásnak. Az egyik adat szerint az 1., a másik szerint a 2.

honvédzászlóaljhoz került. Az első szerint Buda bevétele (1849. május 21.) után lett hadnagy – csak hogy Buda ostromában az 1. honvédzászlóalj nem vett részt. A másik adat szerint a Délvidéken, majd a péterváradai várórség-nél szolgált a vár feladásáig. Ez egyértelműen a 2. zászlóaljra illik, csak hogy

annak tiszti névsoraiban Szilágyi nem szerepel. Az viszont bizonyos, hogy a Veszprém megyei Honvédegylet egykori honvéd főhadnagyként igazolta, s annak tagja volt 1867-ben és 1890-ben. 1852-ben Szilágyi a Pápai Ref. Kollégium tanítója, később pedig a gimnáziumi osztályokban a latin és a görög nyelv tanára, végül pedig, 1880-tól haláláig a nagy hírű Kollégium igazgatója lett. 1895. február 3-án Pápán hunyt el. (Felesége 1878-tól Denk Irma volt.)

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1630., Pápai diákok 292., 317., 605. és 897., Mikár Zsigmond I. 105. és II. 350., Tört. Lapok 1895. 9.sz. 75., Vas. Újs. 1895. 6. sz., H. Szabó Lajos: *Negyvennyolcas* 47–48. Portré: Pápai Református Gyűjtemények.

SZÍVÓS JÓZSEF Nagykőrösön született 1823. február 17-én, református vallású családban. Apja Szívós József földműves, anyja Konitsek Anna volt. 1847-ben iratkozott be Pápán a jogra. 1850. január 30-án volt honvéd, ill. honvédtisztként besorozták a császári 12. huszárezredhez, ahonnan 1858-ban szabadult. 1867-ben egykori hadnagyként a Nagykőrös városi Honvédegylet tagja volt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 733., Pápai diákok 900., KAW: Grundb. 12. HR 1851–1862. 10/153., Mikár Zsigmond I. 70.

SZOBI JÓZSEF a Bars megyei Szodón (ma Zselíz, azaz a szlovákiai Zeliezovce része) született 1823 körül. Apja Szobi Mátyás református „prédikátor” volt. Már 11 éves korában a Pápai Ref. Kollégium diákja lett, s itt tanult 1848 tavaszáig. 1848 októberében beállt a Léván alakuló 17. honvédtáborhoz, ahol hamarosan tizedes, majd november 1-jén őrmester lett. A zászlóalj előbb Komáromba, majd innen Miskolcra került, ahol 1849 januárjában csatlakozott a Mészáros Lázár, majd Klapka parancsnoksága alatt álló felső-tiszti hadtesthez. Itt, a császári Schlik-hadtest elleni harcokban esett át a tűzkeresztségen. A magyar főszereg áprilisi támadó hadjárata idején Szobi már hadnagy volt, március 24-én léptették elő. Május 4. és 21. között részt vett Buda ostromában, melynek során halálos sebet kapott. (Június 3-án a hadtest haláláról még nem értesült parancsnoka, Nagysándor József tábornok a katonai érdemjel 3. osztályára terjesztette fel a hadügyminisztériumhoz.)

FORRÁSOK: Pápai diákok 250., 265., 275., 286., 306., 310., 319., 569. és 878., MOL: ONdHt. Ált. 1848. 7338., Uo.: Hm. Ált. 1849. 23909. és Aradi nem ikt. ir. (163. cs. fol. 664–665.), Közlöny 1849. 67. sz., HL: 1848/49. 33/315.

THÖMMEL GUSZTÁV 1829. március 7-én Nagyszombatban (ma Trnava, Szlovákia) látta meg a napvilágot, Thömmel András mészárszék-bérlő gyermekeként. Evangélikus vallású volt. 1840–1842 között tanult a Pápai Ref. Kollégiumban. 1848-ban még diák volt. 1848. szeptemberében a Pesten

szervezett 14. honvédszászlóaljhoz állt be, mellyel a fel-dunai sereg, illetve a VII. (fel-dunai) hadtest kötelékében Jellačić támadásától a világosi fegyverletételig végig harcolta a szabadságharcot. 1849. február 16-ával hadnagy lett, s a világosi fegyverletételi jegyzéken főhadnagyként szerepel. 1849. szeptember 21-én Sopronban közlegényként besorozták a császári 48. gyalogezredbe. Azonban már egy év elteltével alhadnagy lett, s ezzel kezdetét vette karrierje. 1854-ben hadnaggyá, 1859-ben főhadnaggyá, 1867-ben pedig vezérkari századosná léptették elő. Miután 1869-ben érdemeket szerzett a dalmáciai Kattróban kitört felkelés leverésében, 1872-ben őrnagy, majd 1876-ban alezredes, 1878-ban – Bosznia okkupációja során – pedig ezredes lett. Az 1880-as évek első felében az Osztrák-Magyar Monarchia képviselője Montenegroban, 1884-től vezérőrnagy, 1889-től altábornagy, a Monarchia belgrádi nagykövete, s még ez évben bárói címet kap. Végül 1895-ben tábornagy és „őfelsége belső titkos tanácsosa” lett. Ugyanezen évben nyugalomba lépett. A Vasárnapi Újság közölte, hogy a „régí honvéd, nyugalmazott tábornagy” 1902. augusztus 8-án a Görz melletti Peumában elhunyt.

FORRÁSOK: KAW: *Staabsoffiziere IV. Band 477. o. és Generale II. Band 439., Pápai diákok 270. és 598., Közlöny 1849. 88. sz. (hibásan: Sömmel), HL: 1848/49 51/17., Vas. Újs. 1902. 33. sz.*

THURY KÁROLY a Veszprém megyei Tevelen (ma Adásztevel) született 1828. április 17-én. Thury János református „oskolai rector” és Héregi Zsuzsanna fia volt. Tanulmányait 1837 őszén kezdte a Pápai Ref. Kollégiumban, ahol 1848 tavaszán joghallgató volt. 1848/49-es pályájának részleteit nem ismerjük. Klapka tábornok 1849. július 21-én nevezte ki őrmesterből hadnaggyá, a 63. honvédszászlóaljnál, Komáromban. A szabadságharc után teológiát végzett, majd református lelkész lett. 1867-ben és 1890-ben Zánkán volt lelkész – egyben pedig a Zala megyei Honvédegylet tagja. 1856-ban nősült, 1861-ben Zánkán született Etele nevű fia szintén református lelkész lett. Ő maga 1899. nyarán Zánkán hunyt el.

FORRÁSOK: Szül. akv.. MOL A 1497., Szinnyi: *Magyar írók XIV. 147–148., Pápai diákok 252., 267., 276., 288., 299., 302., 307., 311., 315., 321. és 586., Komárom Lapok 1849. 62. sz., Mikár Zsigmond I. 107. és II. 360., Vas. Újs. 1899. 36. sz.*

TIMA JÓZSEF 1826 körül a Vas megyei Bobán született. Apja Tima István evangélikus tanító volt. A középiskolát Sopronban, majd a Pápai Ref. Kollégium akadémiái tagozatának első évfolyamát 1845/46-ban végezte el. 1848 júniusában Szombathelyen, az ott alakuló 7. honvédszászlóaljból lett honvéd, majd július folyamán honvéd tizedes. Alakulatával szeptembertől a drávai határ védelmére létrehozott seregben szolgált, s így részt vett a Jellačić elleni harcokban. Zászlóalja később az említett seregből alakult fel-dunai seregben,

december második felétől pedig a lipótvári várban szolgált. A vár 1849. február elején bekövetkezett feladásakor pedig császári fogságba esett. Katonái nagy részét a császáriak azonban szélnek eresztették. Köztük lehetett Tima is, mert neve később a 70. honvédszászlóalj őrmesterei között szerepel (tehát ismét beállt a honvédseregbe). Július 21-én Klapka tábornok Komáromban léptette elő hadnaggyá az említett zászlóaljnál. A kiegyezés idején a Veszprém megyei Honvédegylet tagja volt.

FORRÁSOK: *Pápai diákok* 894., MOL: ONóHt. Ált. 1848. 2219., *Komáromi Lapok* 1849. 62. sz., Mikár Zsigmond I. 105.

TÓTH BALÁZS Ácson született 1829. február 3-án. Apja Tóth Pál református lelkész, anyja Jakabházy Erzsébet volt. 1844-től 1848 tavaszáig tanult a Pápai Ref. Kollégiumban. Valószínűleg 1848 őszén állt be a honvéd tüzérséghez, ahol hamarosan tűzmester, 1849. február 24-én pedig hadnagy lett. Egy 1849. július 17-én kelt kimutatás szerint akkor főhadnagy és a Cegléd–Kecskemét körzetében alakuló Tiszai hadsereg tüzérségi tartalékának parancsnoka volt. 1850 augusztusában visszatért az iskolapadba, Pápára. Elvégezte a teológiát – közben 1851-től tanított is ugyanitt az alsóbb osztályokban –, majd lelkész lett. 1861-ben Takácsiba hívták meg, s itt gondozta híveit 1867. augusztus 20-án bekövetkezett haláláig.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1494., Szimyei: *Magyar írók* XIV. 355., *Pápai diákok* 301., 304., 309., 311., 315., 326. és 890., *Közlöny* 1849. 38. sz., HL: 1848/49. 38/78 a, MOL: *Dembinszky-gyűjt.* 4. kötet No 170.

TÓTH DÁNIEL nemes Tóth Mihály kalaposmester és Rózsa Zsuzsanna fia, 1821. november 20-án Pápán született. Református vallású volt. Kilenc évig (1828–1847) tanult a Pápai Ref. Kollégiumban, majd joggyakornok lett. 1848. május 28-án az alakuló Pápa városi nemzetőrség tizedesévé választották. Szeptemberben beállt a Veszprém megyei önkéntes nemzetőr zászlóaljba, mellyel részt vett a Jellačić elleni harcokban. 1849 januárjában őrmester, február 1-jével pedig hadnagy lett az alakulatából szervezett 70. honvédszászlóaljban, a komáromi várőrségnél. 1867-ben és 1890-ben volt főhadnagyként a Veszprém megyei Honvédegylet tagja volt, s az utóbbi időpontban Pápán élt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1657., Hudi József: *Források* 330., *Pápai diákok* 250., 266., 275., 286., 298., 319., 544. és 877., *Közlöny* 1849. 102. sz., MOL: Hm. Ált. 1849. 19932., Mikár Zsigmond I. 105. és II. 350.

TÓTH JÓZSEF a Tolna megyei Tengődön született 1826. október 22-én. Apja Tóth József földműves (más adat szerint kocsis), anyja Bakonyi Katalin volt. A református vallást követte. Neve 1839-ben, 1843-ban és az 1847/48-as tan-

évben szerepel a Pápai Ref. Kollégium diákjai között. A szabadságharcban végül a 65. (jászkunsági) honvédszászlóalj hadnagya volt a III. hadtestnél, a fel-dunai seregben. A világosi fegyverletétel után visszatért Pápara és befejezte tanulmányait. 1851-ben családi nevelő, majd iskolai tanító lett Gyönkön (1855), 1856-tól Kecskeméten. Ugyanitt hunyt el 1860. október 19-én.

FORRÁSOK: Szimyei: *Magyar írók* XIV. 397–398., *Pápai diákok* 253., 292., 318., 604. és 899.

VÁRADY GÁBOR a források szerint a Szabolcs megyei Gemzsén született 1826-ban, de itt nem található az anyakönyvben. Apja Várady József református lelkész volt. Iskoláit Sárospatakon végezte, s csak 1847-ben jött Pápara, jogot tanulni. 1848 májusában Pápáról ment Pestre, ahol beállt az alakuló 2. honvédszászlóaljhoz. A zászlóaljat a Délvidéken – Bácskában – vetették be a szerb felkelők ellen, majd novemberben a péterváradai vár őrségének megerősítésére vezényelték. Az időközben őrmesterré előléptetett Várady 1849. április 26-án hadnagy lett a 33. gyalogezred 3. zászlóaljánál. (Ez az alakulat 1848 októberében csatlakozott a császári hadseregtől a honvédsereghez). Júniusban zászlóalja a 111. honvédszászlóalj besorolást kapta. A vár szeptember 7-i feladása alkalmából készült tiszti jegyzéken Várady neve is szerepel. Későbbi sorsa ismeretlen – hacsak nem azonos azzal a Várady Gábor pesti ügyvéddel, aki 1873. július 3-án öngyilkos lett.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 2491., *Pápai diákok* 902., MOL: Hm. Ált. 1848. 10847., *Közlöny* 1849. 91. sz., HL: 1848/49. 45/216., ill. Vas. Újs. 1873. 27. sz.

VARGHA (VARGA) KÁROLY 1828. szeptember 25-én Ácson született, nemes Varga Pál kisbirtokos és Fehér Katalin gyermekeként. Református vallású volt. 1842–1847 között tanult a Pápai Ref. Kollégiumban. Klapka tábornok közvetlenül a komáromi vár feladása előtt, 1849. szeptember 28-án léptette elő őrmesterből hadnaggyá, a 70. honvédszászlóaljban. (Szolgálatát valószínűleg ő is 1848 szeptemberében kezdte a zászlóalj elődjénél, a Veszprém megyei önkéntes nemzetőr zászlóaljban.) 1867-ben és 1890-ben a Komárom megyei Honvédegylet tagja volt. Az egylet nyilvántartásából azt is megtudhatjuk, hogy 20 holdnyi birtokán, Ácson gazdálkodott.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1494., *Pápai diákok* 292., 625. és 897., *Komáromi Lapok* 1849. 67. sz., MOL: Bm. Honv. segély 1868. 2338., *Mikár Zsigmond* I. 60. és II. 196.

VARJAS IMRE Balatonfüreden született 1824. május 6.-án, református vallású családban. Apja Varjas Mihály közbirtokos, anyja Bertók Julianna volt. Tanulmányait 1839-től 1847-ig végezte a Pápai Ref. Kollégiumban, majd joggyakornok lett. 1848 nyarán a mozgósított tapolcai járási nemzetőr zászlóalj hadnagyaként részt vett Dráva-menti táborozásban. (Jellačić várható

támadása miatt augusztus-szeptemberben nemzetőrökből álló őrláncot hoztak létre a horvát határ mentén.) Október 22-én Balatonfüredről honvédtiszti beosztást kért a hadügyminisztériumtól, de eredménytelenül. Így beállt az akkor szerveződő Zala megyei 47. honvédzászlóaljba, ahol tizedes, majd 1849 januárjában őrmester lett. Alakulatával végig harcolta a téli, majd a tavaszi hajáratot, de a tiszti rang csak nem akart megszületni. Július 8-án áthelyezték ugyan a 61. zászlóaljhoz, de „csak” őrmesterként. Klapka tábornok augusztus 3-i kitörését – a Komáromot zár alatt tartó ostromhad elűzését – követően újoncokból négy új honvédzászlóalj alakult, s most már Varjas előtt is megnyílt az út. Augusztus 29-én hadnagy lett a 204. zászlóaljnál. A szabadságharc után Kömlődön telepedett le, ahol gazdálkodásba fogott. 1867-ben és 1890-ben a Komárom megyei Honvédegylet is mezőgazdaként tartotta nyilván. Csak nekrológiájában olvashatjuk, hogy egykor ügyvéd és megyei alügyész is volt. 1892-ben Kömlődön halt meg.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1571., Pápai diákok 253., 268., 277., 289., 597. és 889., MOL: ONőHt. Ált. 1848. 6715., Uo.: Hm. Ált. 1849. 9468., Uo.: Bm. Honv. segély 1868. 2338., Komáromi Lapok 1849. 65. sz., Mikár Zsigmond II. 196., Tört. Lapok 1892. 2. sz. és 4–5. sz., Vas. Újs. 1892. 6. sz.

VECSEY MIKLÓS Vecsey Károly tatai református lelkész – ő jegyezte be fia születését és halálát is a tatai ref. anyakönyvbe – és Tóth-Pápay Ágnes gyermekeként Tatán született 1830. május 20-án. 1846-ban iratkozott be a Pápai Ref. Kollégium diákjai közé. 1848. november 11-én már a 18. honvédzászlóalj őrmestereként Pozsonyból, a fel-dunai seregtől folyamodott tiszti rangért, de ő is eredménytelenül. Így tovább szolgált alakulatánál, a német születésű, de „magyar szívű” Alexander Buttler gróf zászlóaljában, amely – mivel egy másik 18. számot viselő honvédzászlóalj volt – november végén az 54. számot kapta. A téli és a tavaszi hadjárat során az alakulat a II. hadtest kötelékében vett részt, és az utóbbi végén, május 16-ával Vecsey is megkapta a hadnagyi kardbojtot. Később részt vett a júniusi Vág-menti hadjáratban, a komáromi nagy ütközetekben, majd július közepén hadtestével a komáromi várórséghez osztották be. Augusztus 29-én az itt alakult 202. zászlóalj főhadnagya lett. Szeptember 4-én azonban a kolerajárvány áldozatául esett. (Szeptember 5-én Komáromban temették el.)

FORRÁSOK: Szül. és hal. akv.: MOL A 1563., Pápai idákok 317. és 897., MOL: ONőHt. Ált. 1848. 8566., Közlöny 1849. 133. sz., Komárom Lapok 1849. 65. sz., Színnyei: Komárom 322.

VÉGH VINCE a Komárom egyei Apácaszakállason (ma Ekecs része, Okoc, Szlovákia) született 1820 körül. Apja Végh Péter megyei hivatalnok volt. Vallása: református. 1839/40-ben tanult a Pápai Ref. kollégiumban, ahol jogot végzett. 1848-ban Komárom megye esküdtje volt. 1848. december 28-án, mint a komá-

romi önkéntes nemzetőrök főhadnagyát a hadügyminisztérium Görgei tábornok figyelmébe ajánlotta – azonban ekkor még nem lett honvédtiszt. 1849 tavaszán beállt a komáromi várőrségnél alakuló Kinizsi lovascsapatba. Ugyanitt később őrmester, július 27-én pedig 18. Attila huszárezred (melybe az említett csapato besorolták) hadnagya lett. A császári rendőrség nyilvántartása szerint a komáromi várőrséggel tette le a fegyvert. Az 1850-es években a Komárom megyei Szilason élt. 1867-ben ugyanitt lakott, és a megye egyik szolgabírája, valamint a Komárom megyei Honvédegylet tagja volt.

FORRÁSOK: *Pápai diákok* 257., 261. és 874., *Közlöny* 1849. 165. sz., *HL: Rendőri megfigy.* 75. cs. 82., *MOL: Bm. Honv. segély* 1868. 2338., *Mikár Zsigmond I.* 182.

VERDY (VERDI) GYÖRGY 1815 körül a Vas megyei Felsőőrön született, ahol hason nevű apja „gazda”, földműves volt. Református vagy evangélikus vallású volt. 1830. május 16-án, 15 évesen iratkozott be a Pápai Ref. Kollégium gimnáziumának grammatikai osztályába. Az 1839/40. tanév első félévének végén, joghallgatóként szerepel utoljára a nyilvántartásban. 1867-ben és 1890-ben volt hadnagyként a Vas megyei Honvédegylet tagja volt, az utóbbi időpontban Szombathelyen élt.

FORRÁSOK: *Pápai diákok* 235., 257., 261., 553. és 843., *Mikár Zsigmond I.* 103. és II. 344.

Szentgyörgyvölgyi VÖRÖS (VEOREOS) MIKLÓS Győrben született 1824. szeptember 24-én, Vörös István kereskedő és Balogh Zsuzsanna gyermekeként. Evangélikus vallású volt, 1844–1846 között tanult a Pápai Ref. Kollégiumban. A világosi fegyverletételi jegyzéken honvéd hadnagyként szerepel. Mivel neve azok között áll, akikről tudjuk, hogy a 39. honvédszászlóalj tisztjei voltak, szinte bizonyos, hogy ő is itt szolgált. (Ezt erősíti meg az a tény is, hogy ezt a zászlóaljat 1848. novembere folyamán Győrben szervezték. Az alakulat a szabadságharcot a VII., fel-dunai hadtest kötelékében küzdötte végig.) Világost követően Vöröst, még augusztusban besorozták a császári 17. gyalogezredbe. Innen 1854. október 25-én bocsátották el. 1867-ben és 1890-ben a Győr megyei Honvédegylet tagja volt. Az Abaúj megyei Felsőmecenzen hunyt el 1913-ban.

FORRÁSOK: *Szül. akv.* MOL A 2627., *Pápai diákok* 307. és 893., *HL: 1848/49. 51/17.*, *KAW: Grundb.* 17. *LIR* 1841–1857 26/84., *Mikár Zsigmond I.* 48. és II. 156., *Győr m. Lvt.: 1848/49-es gyűjt.* 4. cs.

Felsővályi VINCZE FRIGYES 1821. március 7-én Bőny községben született. Apja Vincze Lajos császári-királyi kapitány, anyja Huszár Ágnes volt. Vallása: református. Nyolc éves korában adták be a Pápai Ref. Kollégiumba, ahol valószínűleg 1837-ig tanult. 1841-ben önkéntes lett a 48. gyalogezredben. 1843-ban felvették a magyar nemesi testőrséghez, innen 1845-ben azonban

kilépett. Később mérnök lett. 1848 júniusában önkéntes lett a Győrben (majd Komáromban) alakuló 5. honvédszászlóaljban. Katonai előképzettségére való tekintettel hamar őrmester lett. Az első tíz honvédszászlóalj többségéhez hasonlóan július végén az ötödiket is a Délvidékre, a szerb felkelők ellen vezényelték. A zászlóalj később is itt maradt. A Délvidék 1849. januári kiürítését követően a szegedi hadosztály kötelékében Szeged és Szabadka térségét védte, később pedig a bácskai (IV.) hadtest állományába tartozott. Vinczét 1848. szeptember 11-én hadnaggyá, november 20-án pedig főhadnaggyá léptették elő. Perczel tábornok 1849. június 13-án azonos rangban a Bács megyei lovas védserghez helyezte át. Az általános fegyverletételkor a komáromi várba menekült, ahol szeptember 21-én az élelmezési szolgálat-hoz osztották be. Az 1850-es években hunyt el.

FORRÁSOK: Nagy Iván XII. 195. o., Hellebronth Kálmán 392., Pápai diákok 551. és 846., KAW: Grundb. 48. LIR 1841–1850 14/149., MOL: Hm. Ált. 1849. 13374. és 23824., Közlöny 1848. 97. és 163. sz., Szimyei: Komárom 284.

Felsővályi VINCZE MÓRIC az előbbi bátyja, 1819. május 24-én született Bónyón. Őt is 1829 őszén iratták be a Pápai Ref. Kollégiumba. 1838-ban beállt a 3. huszárezredhez. Innen 1840-ben a magyar nemesi testőrséghez került, azonban 1844-ben ő is kilépett. 1848. január 21-én ismét beállt a 3. Ferdinánd főherceg nevét viselő huszárezredhez. Az ezred 1848. májusában a magyar hadügyminisztérium fennhatósága alá került, mely azt a szerb felkelés kitörését követően a Délvidékre vezényelte. Októberben, a Béccsel történt szakítást követően az ezred csatlakozott az alakuló honvédsereghez. Vinczét 1849. február 1-jével nevezték ki az ezred hadnagyává. (Azt, hogy az ezred III. hadtestben küzdő zöménél, avagy a Délvidéken maradt oszálánál szolgált-e, nem sikerült megállapítani.) A szabadságharc után besorozták a császári hadseregben újjáalakult 3. huszárezredhez. 1857-ben bocsájtották el. Szülőhelyén halt meg 1865-ben.

FORRÁSOK: Nagy Iván XII. 195., Hellebronth Kálmán 392–393., Pápai diákok 551., KAW: Grundb. 3. HR 1820–1840 2/157., 1841–1848 17/61 és 1850–1860 1/133., Közlöny 1849. 58. sz.

VÖRÖSMARTY JÓZSEF Köveskálon született 1825. szeptember 11-én református vallású családban. Apja Vörösmarty János gazdálkodó, anyja Győrfi Erzsébet volt. 1839–1847 között tanult a Pápai Kollégiumban, majd (lehet, hogy csak a szabadságharc után) mérnöki oklevelet szerzett. 1848 szeptemberében beállt a Perczel Mór szervezte Zrínyi önkéntes csapatba, mellyel részt vett a Jellačić elleni harcokban. Ugyanitt őrmester, majd november 20-án a csapatból alkított 35. (Zrínyi) honvédszászlóalj hadnagy lett. 1849. január elején áthelyezték a hajdúsági 52. (Bocskai) honvédszászlóaljhoz, azonban ide már

nem vonult be. A téli visszavonulás során ugyanis fagyási sérüléseket szenvedett, és ezért január 31-én leköszönt rangjáról és kilépett a honvédseregből. Később szülőfalujában gazdálkodott, illetve gyakorolta a mérnöki hivatást. 1867-ben és 1890-ben ugyanott élt és a Zala megyei Honvédegylet tagja volt.

FORRÁSOK: Szül. akv.: MOL A 1615., Pápai diákok 252., 267., 276., 288., 299., 321., 577. és 885., Közlöny 1848. 163. sz., HL: 1848/49. 11/193., Mikár Zsigmond I. 108. és II. 360.

* * *

FORRÁSOK ÉS IRODALOM

BENEDEK Gábor = Benedek Gábor: Kollektív amnézia: honvédtisztek hivatalvállalása a Bach-korszakban. In: Mikrotörténelem: Vívmányok és korlátok (Rendi társadalom–polgári társadalom 12.), szerk.: Dobrossy István. Miskolc, 2003. 394–413.

BENKÓ Imre = Benkó Imre: Nemes családok Nagykőrösön. Nagykőrös, 1908.

BERNSTEIN Béla 1898. = Bernstein Béla: A negyvennyolcas magyar szabadságharc és a zsidók. Bp., 1898.

BOROVSZKY (szerk.): Győr, Komárom, Somogy, stb. vm. = Magyarország vármegyéi és városai (sorozat), Győr vármegye, Komárom vármegye, Somogy vármegye, stb. (kötetei), főszerk.: Borovszky Sámuel. Bp., 1896–1911.

CSAPÓ–HERMANN–JÁNOSI = Csapó Zoltán–Hermann Róbert–Jánosi András: A dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 1848-as parancsolatkönyve. = Hadtörténelmi Közlemények 1998/1. sz. 216–281.

DOBOS Gyula = Dobos Gyula: Tolna megye 1848–1849-ben: Forrásgyűjtemény. szerk.: Dobos Gyula. Szekszárd, 1998.

GATTI, Friedrich I–II. = Friedrich Gatti: Geschichte der k.u.k. Technischen Militaer-Akademie I–II. Band, Wien, 1901–1905.

Győr m. Lvt. = Győr megyei Levéltár

HABERMANN Gusztáv = Habermann Gusztáv: Személyi adattár a szegedi polgár-családok történetéhez, in Tanulmányok Csongrád megye történetéből XIX., Szeged, 1992.

HL = Hadtörténelmi Levéltár (Bp.)

- 1848/49. 31/599 = 1848/49-es gyűjtemény 31. doboz 599. számú irat
- Aradi hadb. = Abszolutizmus kori gyűjtemény az Aradi cs. kir. Rendkí-
vüli Katonai Hadbíróóság iratai.
- Gen. kommando (zu Ofen) = a Budai cs. kir. Főhadparancsnokság iratai
1868. 2. osztály 21-8.
- Rendőri megfigy. 66/104. = Abszolutizmus kori gyűjtemény Rendőrségi
nyilvántaró lapok a politikailag gyanús és megfigyelés alatt álló szemé-
lyekről 66. csomó 104. számú irat.
- Honv. menház akvei. I-II. = A Budapesti Országos Honvéd Menház anya-
könyvei I-II. kötet.
- Tiszti akvi. lapok = Tiszti anyakönyvi lapok a Magyar Királyi Honvédség
tiszteiről 1868-1910.

Hadtört. Múz. = Országos Hadtörténeti Múzeum (Bp.)

HAJNAL István = Hajnal István: A Kossuth-emigráció Törökországban I.
köt. (unicus), Bp., 1927.

HELLEBRONTH Kálmán = Hellebronth Kálmán: A magyar testőrségek
névkönyve 1760–1918. Bp., 1939.

HELLEBRONTH: Családtör. jegyz. = Hellebronth Kálmán: Családtörténeti
jegyzetek, Bp., 1912–1914.

HHStA. = Haus- Hof- und Staatsarchiv (Osztrák Állami Levéltár, Bécs)

Hol sírjaink = Hol sírjaink domborulnak Az 1848-49-es forradalom és sza-
badság harc a mai Szlovákia területén, összeállította Görföl Jenő és Ko-
vács László, Dunaszerdahely, 2003.

HUDI József: Források = Hudi József: Források Pápa város 1848/49. évi tör-
ténétéből. Vál., szerk. a tanulmányokat és a jegyzeteket írta Hudi József.
Pápa, 2001. (A Pápai Református Gyűjtemények kiadványai, Forrásköz-
lések 2.)

Hunkár Antal visszaemlékezése = hunkár Antal visszaemlékezése és iratai.
S. a. r. és szerk. hudi József. Pápa, 2004. (A Pápai Református Gyűjtemé-
nyek kiadványai, Forrásközlések 6.)

H. SZABÓ LAJOS: Naplók = H. Szabó Lajos: Naplók, versek, levelek a sza-
badság harc korából, Pápa, 1998.

H. SZABÓ LAJOS: Negyvennyolcas = H. Szabó Lajos: Negyvennyolcas em-
lékművek, honvédsírok Veszprém megyében, Pápa, 200.

H. SZABÓ LAJOS: Pápa = H. Szabó Lajos: Pápa és környéke 1848–49. Pápa, 1994.

ILON Gábor: Napló = Ilon Gábor: Napló 1848–49-ből. = Pápai Múzeumi Értesítő 1 (1988) 173–179.

KAW = Kriegsarchiv Wien (Bécsi Hadilevéltár)

- Grundb. 2. LIR, 3. HR, 4. Garn. Baon. 1841–1850 1/32. = Személyi nyilvántartó lapok 2. gyalogezred, 3. huszárezred, 4. helyőrségi zászlóalj 1841–1850. 1. füzet 32. oldal

- Trauungsbuch 39. LIR = A 39. gyalogezred (katonáinak) házassági anyakönyve

- Staabsoffiziere, Generale 1. Band 23. = A cs. kir. hadsereg törzstisztjeinek, tábornokainak mutatókönyvei 1. kötet 23. oldal.

KEMPELEN Béla = Kempelen Béla: Magyar nemes családok 1–11. kötet. Bp., 1911–1932.

KLÖM XIII–XV. = Kossuth Lajos Összes Munkái, XIII–XV. kötet, s.a.r.: Barta István, Bp., 1952–1955.

- XIII. kötet: Kossuth Lajos az Országos Honvédelmi Bizottmány élén 1848. szeptember–december.

- XIV. kötet: Kossuth Lajos az Országos Honvédelmi Bizottmány élén 1849. január 1. – április 14.

- XV. kötet: Kossuth Lajos kormányzóelnöki iratai 1849. április 15.–augusztus 15.

Komáromi Lapok 1849. 64. sz. = Komáromi Lapok (napilap) 1849. év 64. szám.

Közlöny 1848. 36. sz. = Közlöny (hivatalos napilap) 1848. év 36. szám.

Magyar Családtört. Szle. = Magyar Családtörténeti Szemle (genealógiai folyóirat)

Mészáros Lázár I–II. = Mészáros Lázár emlékiratai 1–2. kötet, s.a.r. Szokoly Viktor, Pest, 1867.

MIKÁR Zsigmond I. = Mikár Zsigmond: Honvéd schematismus, vagyis az 1848/9-ki honvédseregből 1868-ban még életben volt főtiszteknek névkönyve, szerk. Mikár Zsigmond. Pest, 1869.

MIKÁR Zsigmond II. = Mikár Zsigmond: Honvéd névkönyv az 1848–49-diki honvédségnek 1890-ben még életben volt tagjairól, szerk. Mikár Zsigmond. Bp., 1891.

MNM = Magyar Nemzeti Múzeum (Bp.)

MOL = Magyar Országos Levéltár (Bp.)

- ONÓHt 1848. Ált. 6810 = Országos Nemzetőri Haditanács 1848. Közös
kezelt általános iratok 6810. számú irat.

- Hm. Ált. 1849. 12360. = 1848/49-es hadügyminisztérium Általános iratok
1849. 1260. számú irat.

- Aradi nem ikt. ir. = 1848/49-es hadügyminisztérium, aradi nem iktatott
iratok.

- Görgey-csal. ir. 42. cs. sz. n. = A Görgey-család iratai 42. csomó, szám
nélkül.

- Bm. Honv. segély 1868. 230. = Belügyminisztérium Honvéd segélyalap
(1867–1872.) 1868. év 230. számú irat.

NAGY Iván = Nagy Iván: Magyarország családai, I–XII. kötet, Pest, 1857–
1865., pótkötet uo., 1868.

NAGY Sándor: Háromszék = Nagy Sándor: Háromszék önvédelmi harcza
1848–49. Kolozsvár, 1896.

Nemesi Évkönyv = Nemesi Évkönyv (éves genealógiai folyóirat) 1–13. kötet,
Bp., 1923–1935., szerk. Daróczy Zoltán, ill. 14–53. kötet, Luzern, 1959–
1972., szerk. Zoltán v. Barcsay-Amant.

NOVÁK: Zala m. = Novák Mihály: Zala vármegye az 1848–49. évi szabad-
ságharcban, Zalaegerszeg, 1889.

Orosz Hads. Lvt.: 5351. = Orosz Hadsereg Levéltár (Moszkva): Hadügymi-
nisztérium 1. (Hadi tapasztalati) osztály 1849. 5351. számú irat.

OSzK = Országos Széchenyi Könyvtár

PALATINUS: Vas m. = Palatiunus József: Vasvármegyei nemes családok
története. Szombathely, 1911.

Pápai diákok = A Pápai Református Kollégium diákjai 1585–1861. (A Pápai
Református Gyűjtemények kiadványai, Forrásközlések 9.), Szerk. Köblös
József, munkatársak: Hudi József, Köblös József, Kránitz Zsolt és Mezei
Zsolt. Pápa, 2006.

SCHÖPFLIN: Színész lexikon = Magyar Színművészeti Lexikon, szerk.
Schöpflin Aladár, 1–4. kötet. Bp., é. n.

SZABÓ Lajos ld. H. SZABÓ Lajos

- SZALKAY Gergely = Szalkay Gergely: A VI. honvédszászlóalj története. = Hazánk 1887. 113–139., 189–209., 291–301. (Újabb kiadása: Kecskeméti a szabadságharcban Szenttamástól Világosig. Szalkay Gergely emlékirata 1848–1849-ről és a 6. honvédszászlóalj történetéről. A szöveget gondozta, a bev. és a jegyz. írta: Székelyné Kőrösi Ilona. Kecskemét, 1998.)
- SZINNYEI: Komárom = Szinnyi József: Komárom 1848/49-ben Naplójegyzetek, Bp., 1887.
- SZINNYEI: Magyar írók I–XIV. = Szinnyi József: Magyar írók élete és munkái, I–XIV. kötet, Bp., 1891–1914.
- SZLUHA Márton: Árva vm., Trencsén vm = Felvidéki nemes családok 1. kötet., Árva Trencsén Zólyom vármegye nemes családjai, Bp., 2006.
- SZLUHA Márton Turóc vm. = Felvidéki nemes családok 2. kötet, Sáros Turóc vármegye nemes családjai, Bp., 2008.
- SZÖGI László = Szögi László: Magyarországi diákok a Habsburg Birodalom egyetemében I. 1790–1850., Bp., 1994.
- TÓTH Károly: Az 56. honv. zászlóalj = Az 56. honvédszászlóalj története 1848–49-ben, Csurgó, 1893.
- Tört. Lapok 1892. 1. sz. = 1848–49-diki Történelmi lapok (folyóirat) 1892. év 1. szám.
- Turul 1893. 2. sz. = Turul (genealógiai folyóirat) 1893. év 2. szám
- URBÁN Aladár = Urbán Aladár: A nemzetőrség és honvédség szervezése 1848 nyarán, Bp., 1973.
- Vas. Újs. 1898. 32. sz. = Vasárnapi Újság (hetilap) 1898. év 32. szám.
- Veszprém m. Lvt. = Veszprém megyei Levéltár
- WALDAPFEL Eszter = A forradalom és szabadságharc levelestára, 1–4. kötet, S.a. r. Waldapfel Eszter, Bp., 1950–1965.
- Zala m. Lvt. = Zala megyei Levéltár

SUMMARY

GÁBOR BONA
Pápa students in the War of Independence

Throughout the centuries the Pápa Reformed College with its high level instruction and education provided Transdanubia and other regions of Hungary with teachers and pastors.

The author, a military historian, has published many essays and books relative to the officers of the army participating in the fights of the Hungarian nobility for independence in 1848/49.

There were 12.000 officers serving in the Hungarian army (4 generals, 134 colonels, 551 majors, 2800 captains and 8400 lieutenants and sub-lieutenants). It was 11.500 officers who held out until the end of the war.

After reviewing the structure of the independent Hungarian army, the essay introduces 184 officers. All of them were alumni of the Pápa College. Two of them were generals, one of them was a sub-general, 7 of them were majors, 41 of them were captains, and 133 of them were lieutenants and sub-lieutenants. For their bravery, 11 of them were granted the third class of the military decoration, which goes far beyond the average of officers. Six of them died the death of heroes: Sándor Petőfi major, Endre Gyórfy lieutenant, József Dús, Károly Pázmándy, József Saáry and József Szobi sub-lieutenants. Many of them got wounded so seriously that they became disabled.

Those formerly serving in the imperial army were tried by court martial. Lajos Kálmány major was sentenced to 8 year, Mór Kerkápoly major to 10 year, Lajos Nagy major to 16 year imprisonment in a fortress.

As a punishment, 30 officers were enlisted into the imperial army, two officers emigrated. The essay presents the life stories and carriers of all of them.

